

DE SARCI ENDA ECCLESIAE

CONCORDIA, DE QVE SEDAN-
dis opinionum diffidēs, cum alijs
nonnullis lectu dignis.

F 8

*Libellus hoc feracissimo sectarum seculo pijs homi-
nibus, & pacis amatoribus utilis, ac salutaris.*

PER D. ERAS. ROTER.

Ecclesiast. III.

*Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos
tuos, & opprimens subiectos tibi.*

Accessit nunc primùm cum interpretatione Gre-
corum, quæ interseruntur passim, Index eo-
rum quoque, quæ præcipua hîc ab au-
thore tractantur.

*Coloniæ Ioan. Gymnicus excudebat,
Anno M. D. XLIII.*

*Kas 30. Ex libri
Simon Lorfij*

HIERONYMVS.

NON altera Romanæ urbis Ec-
clesia, altera totius orbis existi-
manda est. Et Gallia, & Britannia, &
Persis, & Oriens, & India, & omnes
Barbaræ nationes unum CHR I-
S T V M adorant, unam ob-
seruant ueritatis re-
gulam.

Ob. 6. II. 333A

DES³ ERASMVS RÔ
 TERODAMVS CLARISS. VI-
 ro Iulio Pflug. S. D.

Vantopere te pigeat horum sem-
 per in peius gliscentium disidio-
 rû, quantoq; pectoris ardore sus-
 spires pijs omnibus optabilẽ Ec-
 clesiæ concordia, Iuli uir orna-
 tissime, satis arguunt tot tuæ ad
 me epistolæ, semper eandẽ occinentes cantilenã, ma-
 gnaq; instãtia efflagitães, ut huius tẽpestatis me se-
 datorẽ præbeam: quod quũ tu nihilò uerecundiùs fa-
 cias, q̃ si iubeas Pygmæum Atlantis uice, sustinere cœ-
 lum. tamen à me nullam admittis excusationem. Erras
 tu quidem, mi Iuli, uehementer ignorantia mei: uerùm
 hic error quò maior est, hòc magis declarat insignem
 tuam pietatem erga Dei domum, in qua tu non infimã
 tenes locum: tenesq; ob eximias uirtutes tuas meritissi-
 mo: quibus hòc decentiùs ornaris, quòd hinc nullum
 omnino tollis supercilium, sed agnoscis Domini muni-
 ficentiam. quales uiros si multos haberet Respub. Chri-
 stiana, aut hi tumultus non extitissent, aut iam pridem
 essent consopiti. Ipse uerò sic inter sacrum, ut aiunt, et
 saxum constrictus, ut quòd flagitas nec recusare per
 te liceat, nec ex me præstare ualeam, medium quiddam

repperi, quo te post hac utar aliquantò placatiore. Tractavi psalmum lxxxiiij, in quo diuinus ille spiritus mirè nobis commendat Ecclesiæ concordiam. Non parùm iuuat hortator in hoc sanè negociorum genere, in quo bona pars facti est, propensa uoluntas, cui nunquam deesse solet benigni numinis præsidium. Quòd si CHRISTVS & illud largiri dignetur, ut ecclesiastica pacis amor, quo tu tam insigniter flagras, omnium animos corripiat, breui futurum est, ut nec tu flagitando, nec ego recusando sumam inanem operã, sed uterq; alteri gratulemur. Verùm à psalmo

non te remorabor diutiùs. Fribur-

gi prid. Calend. Aug. An-

no M. D. XXXIII.

DES^S ERASMI R^O

TERODAMI DE AMABILI

Ecclesiæ concordia liber.

Salmum octogesimum tertium ob id selegimus enarrandum, quò in eo spiritus sanctus, multis argumentis magnâq; tum euidencia tū uehementia, nobis speciosam illā ac beatam Ecclesiæ concordiam cōmendat. qui sermo quum omni tempore salutaris est atq; utilis, tum uerò hoc sæculo sectarum feracissimo uidetur ita necessarius, ut nō alio magis. Quisquis igitur diligit pacem illā, quæ iuxta beatum Paulum exuperat omnē sensum, quæq; sola custodit, & ab omnibus malis tuetur corda & corpora nostra in pacificatore IESV CHRISTO domino nostro, ad hanc auditionem aures animosq; attentos adferat. Titulus nonnihil habet scrupulorū, sed his quanta poterimus breuitate discussis, ad pulcherrimi simul & amœnissimi spectaculi contemplationem alacriores ingrediemur.

Titulus igitur in codicibus nonnihil uariat, siue id accidit scribarum studio, siue sermonis Hebraici ambiguitas hāc nobis peperit uarietatem. Septuaginta sic reddidēre: In finem pro torcularibus filijs Coræ psal-

A 3 mus.

mus. Hieronymus hoc pacto: Vincenti pro torcularibus filiorum Coræ Psalmus.

Rom. 10 Quum audis In finem, intellige psalmum tractare de CHRISTO, qui finis, hoc est, perfectio lègis est omni credenti. Nulla est enim uera perfectaq; iusticia, nisi per fiduciam synceram erga illum, qui solus fide purificat corda mortalium. Quū audis Vincenti, siue Pro uictoria, protinus in mentē tibi ueniat illud Paulinum, Neminem adsequi beatā illam coronam gloriæ nunquam marcescentis, nisi qui legitime certauerit. Quidam ex Hebræi sermonis peritia submonuit pro Vincenti, potuisse uerti, Effundenti sanguinem, ut nō leuem & incruentam pugnam, sed acre præliū, & ut Græci dicunt ἀσπονδὸν πόλεμον intelligas. Quum enim qui huic militant mundo toties sua corpora telis hostium obijciant, suamq; uitam ambigui Martis aleæ committant, ut supplicationē, ouationem, aut etiam triumphum adsequantur, eumq; ridiculū uerius ac ludicrum, quā speciosum, quem nemo uir grauis absque risu uidere posset, cuius uniuersa pompa uno circumagitur die, quid non facient CHRISTI milites, ut æternum illum triumphum adsequantur in cœlis? Quanta nunc est gloria martyrū, qui suum effundendo sanguinem, per fidem uicerunt regna, operati sunt iusticiam, & adepti sunt beatas promissiones? Quorum encomia per uniuersum resonant orbem, &

ange

Heb. 11.

ECCLESIAE CONCORDIA. 7

angelis adplaudentibus sempiternum cum duce suo CHRISTO triumphū agunt in cœlesti Hierosolyma? Quanquā & hi, qui Paulo auscultantes amore CHRISTI mortificant membra sua, quæ sunt super terram, libidinem, auaritiam, iracundiam, aliosq; id genus adfectus, spiritui reluctari solitos, nō incruento bello uincūt satanā. Iam & in ipso psalmo fit mētio tabernaculorum, siue tentoriorum, quod militiae uerbū est. Porro, quod in titulo additur, Pro torcularibus, nonnihil torfit Diuum Augustinū, eo quòd in psalmo nulla fiat torcularium mentio. Itaque confugit ad allegoriam. Verū animaduertere poterat Psalmorū titulos interdum indicare argumentū ex historia, uelut in Psalmum 35. Psalmus David cum mutauit uultum suum coram Abimelech, & dimisit eum & abiit. Interdum diē festum quo decantari solet, uelut psalmi 91. titulum habet, Psalmus cantici in die Sabbati. 92. Laus cantici David in die ante Sabbatum. 93 Psalmus David quarta Sabbati. Nec oportet historicum sensum reiicere, quò locus fiat allegoriæ, quum ille sit huius basis & fundamentum, qui cognitus facit, ut aptiūs tractetur intelligentia retrusior ac mystica. Itaque titulus propheticus quum addit, Pro torcularibus, indicat mensem septimum, qui apud nos September est. Nam prisca à mense Martio quum sol ingreditur Arietem faciebant anni initium; & ab hoc numerantibus, quo-

niam quintus erat is, qui post dictus est Iulius, Quintilis appellabatur, & huic succedens Augustus, Sextilis, ac cæteri item usque ad Decembrem, ex ordine sortiti sunt nomen. Quoniam autem mense Septembri uindemiæ tēpus est, significantius erat, & ad mysterium adcomodatius, dicere, PRO TORCVLARIBVS q̄ mense septimo. Sic Horatius initium ueris indicās, nō inamœna figura dixit, Zephyris & hirundine præma. Simul autem indicantur dies festi, quibus hoc canendī certamen inter prophetas celebrabatur. Hinc est quòd aliquot psalmorum titulus habet mentionem Liliorum siue Rosarum, uernum tempus indicans, & eius temporis festa. Nā quum Iudæis tria fuerint festa præcipua, Pascha, in memoriam prodigiosè transmissi maris, & Pentecostes, in memoriam lēgis in monte Sinai latæ ac receptæ, & Tabernaculorum, de quo mox dicemus: Primum incidebat in ueris initium, Secundum in uer iam adultum, Tertium in autumnum. Nam septimi mensis die 15. festum erat Scenopegiorum, à figendis tabernaculis dictum. Septem enim diebus iuebantur commorari in tabernaculis in memoriam ueteris historiæ, quòd ex Aegypto profugi, per uastam & horridam solitudinem peregrinantes annis quadraginta habitauerunt in tentorijs, Deo uiam monstrāte, nocte per columnam igneam, interdiu per columnam nubilam, cuius interim beneficio, nec potus

ECCLESIAE CONCORDIA. 9

tus nec cibus illis defuit, nec uestes aut calciamenta detrita sunt. Quo tēpore & templum ipsum erat tabernaculum, mansitq; donec Solomon extrueret illud templum Hierosolymis, ipsiſ etiam ethnicis uenerabile. Huius tam benignæ numinis prouidentia ne uel ipsi possent obliuisci, uel ad eorum posteros nō perueniret tanti miraculi notitia, iussi sunt quotannis circa uindemiae tempus Tabernaculorum festum agere per dies octo, idq; mense Septimo: qui quodammodo sic in mensibus est, Sabbatum, quemadmodum in diebus dies septimus, in annis septimus annus: qui terris quoque suum dabat ocium, in annorum hebdomadibus, Iubileus septem annorum complectens hebdomas. Ex his ergo Septimi mensis octo diebus primus erat Sabbatum, utpote tertiæ hebdomadis initium, & item Octauus quartæ hebdomadis initium. Vterque ieiunio & ocio peragebatur. Cæteri, qui inter hos intercedebant, sacrificijs, hymnis, gratiarum actione & gaudijs solennibus trāsgebantur. Octauus tamē dies uelut noui festi principiū erat, uidelicet coetus siue collectæ, quod tum præter impendia sacrificiorum ac donorum nonnihil à singulis colligeretur, in sumptus tabernaculi. His de rebus tractatur Leuit. 23. & Numerorum 29. Proinde quanquam in titulo non est expressa mentio tabernaculorū, est tamen tacitè cōprehensa, designato mense, quo Scenopegiorum festum celebrabatur col-

lectis iam omnibus terræ frugibus. Mensis autem ille ~~fermè totus festis & sacrificijs peragebatur~~, quo simul & Leuitis prouideretur, & populus agnosceret se, quidquid terra produceret, diuinæ munificentiae acceptum ferre debere: ut nec ad luxum abuterentur, si quando annona prouenisset largior, nec desponderent animum, si quis annus extitisset sterilior, ab ipsis admoniti tabernaculis, quòd quum per steriles arenas ac sitientes facerent iter, dominus non passus sit illis quidquam deesse, sed manna demiserit è cælo, aquam effuderit è petra. Nam quò fieri possit, ut qui sic uestit agrestia lilia, qui pabulum suppeditat passerculis, sinat famulos suos egere necessarijs, præsertim quum piorum sobrietas paucissimis sit contenta? Quò turpius est, quòd hodie Christiani quidam, ubi diuina benignitas uberio rem annonam effudit, non ad gratiarum actionem, non ad liberalitatem in sacerdotes & pauperes, sed ad lasciuiam, luxum ac libidinem conuertuntur. Contrà, si paulò malignior fuerit prouentus, obliti superioris abundantiae, ac de futura diffidètes, intendunt rerum precia, contrahunt manus in egenos, accidunt quod debetur sacerdotibus, frustrantur creditores. Quantò dignius erat ijs, qui Christi titulo gloriantur, ut quò parcior fuerit anni prouetus, hòc effusior esset diuitum in pauperes benignitas? Non enim D E V S in hoc dedit messem uberio rem, ut in tuis horreis frumen

ta computrescerent, sed ut quod superest, in usus pauperum dispensaretur. Ita fieret, ut superiore fertilitate uideare non indignus, & in sequentibus annis maiorem DOMINI liberalitatē promerearis. Porro festum illud tabernaculorū, quod olim à Iudæis celebrabatur, τυπικῶς designasse celebritatē Ecclesie catholice non obscure declarat propheta Zacharias capite 14. Erit ruina, qua percutiet dominus omnes gentes, quæ non adscenderunt ad celebrandā festiuitatem Tabernaculorum. In eodē capite fit memio torcularium, ut huius psalmi argumētum ex eo propheta loco sumptum uideri possit. Illud uigilanter adnotatum est ab Hieronymo, tres esse psalmos, quorum titulus meminit torcularium. Octauus, qui inscribitur David. Octogesima, qui inscribitur Asaph, & hic octogesima tertius, qui inscribitur filijs Core. Quibus & hoc commune est, quod omnes meminerunt uictoriæ. Quod autem resurrectionis gloriæ dicata est. Hic est enim dies quem fecit dominus à mortuis resurgens, in quo iubemur letari & exultare tripudijs spiritualibus. Nam ubi resurrectio, ibi uita est: uita autem est innocentia, quemadmodum peccatum mors. Primus igitur dies plausibilis erat hominis ad imaginem DEI conditi, de quo tractat psalmus octauus, ostendens hominem ita conditum, ut angelis esset proximus. Secundus erat hominis per legem ad innocentiam reuocati,

quod

quod indicat Ogdoads decies multiplicata, decalogum figurans . Hic tertius ostendit hominem per Euangelij gratiam eò perfectionis euectum, ut licet corpore degeret in terris, per fidem tamen ac spem conuersationem haberet in coelis. Eoq; decem Ogdoadibus additur ternio, quòd per Euangelicam lucem mundus uniuersus cognouit dilucidè mysterium sacræ Triadis. Patrē nouerant & Iudæi, sed posteaquam filius adsumpta natura humana in terris uisus est, & cum hominibus uersatus est, moxq; receptus in coelum, emisso coelitus spiritu innouante linguas ac mentes omnium, tum demum dilucidè mundus agnouit, in tribus personis unū DEVM, & in eadem natura diuina tres personas, patrem & filium & spiritum sanctum. Quoniam autem gentes solent uindemiis prophanis & impijs ritibus in honorem ridiculi Bacchi celebrare, in compositis ludis, indecoris saltationibus, & obscœnis uerbis lasciuientes, cuius insanie dolemus in hodiernum usq; diū nonnulla conspici uestigia : Moses publicam lætitiā ad religiosam gratiarum actionem, petulantes motus ad propheticas saltationes (nam & Dauid in honorem DEI ante arcam saltasse legitur) impios hymnos, & impudicos sermones ad mysticos psalmos conuertit, effecitq; ut impurus cultus, quem aliæ nationes demonibus exhibebant, in ueri DEI cultum uerteretur. Habebant & gentes in his festis sua certamina, in quibus
 homi

homines parùm sobrii, facie fecibus oblita de plaustris
 ridicula carmina iaciebant: uictori ~~præmium~~ erat hir-
 cus, dignum ut aiunt patella operculū . Hic inter pro-
 phetas erat certamen, plenum religionis ac reuerentiæ.
 Vndè psalmi complures in titulis habent, Pro uictoria.
 Tale certamen & Apostolorum temporibus erat
 in coetibus Christianorum . Vnus loquebatur linguis,
 plures, prophetæ officio fungebantur. Nec hîc ferue-
 bat indecora contentio, sed si cui alteri fuisset reuela-
 tum, prior tacebat. Nec uictus sibi displicebat, sed gra-
 tias agebat spiritui, qui per alium hoc docere uoluit,
 quod ipsum fugerat . Nec uictor efferebatur animo,
 sciens totum hoc esse diuini spiritus energiã, qui cuiq;
 diuidebat sua dona prout uolebat. Tale canendi psal-
 tandiq; certamen erat inter hos prophetas. Hoc exem-
 plo nos erudimur, ut siue laboramus, & adfligimur
 aduersis, siue rebus prosperioribus delinimur, omnia in
 gloriam DEI faciamus . Nunc complures Christiani
 tantum in morbis, bellis, alijs ue periculis DEVM
 inuocant, & ita distinguunt tempora, ut tristitia secent
 DEO, letiora tribuant satanæ . In funere charorum
 uideas aliquã pietatis speciem, in nuptijs, in uictorijs,
in conuiujs nullum Christianæ mentis uestigium. Ex-
 istimant abundè satisfactum DEO, si per tempus qua-
dragesime paulò uiuant seueriùs. sed imminente qua-
dragesima, quàm irreligiosa licentia? rursus exacta ea,
 ferijs

ferijs Paschalibus, quanta auiditate reditur ad intermissas uoluptates? Atqui decebat Christiana gaudia non minùs habere religionis, quàm luctum. Quàm diu uersamur in his tabernaculis, sunt uariæ rerum uices. Est tempus nascendi, & est tempus moriendi: tempus nubendi, & tempus abstinendi à nuptijs: tempus gaudendi de natis liberis, & tempus lugendi defunctos liberos. sed Christianis nullum oportet esse tempus uacuum à pietate. Sub festum diem celebretur ieiunium, sed religiosum: festus dies requirit lætitiã, sed spiritualem. Illic nonnihil contristamur, sed secundùm DEVM: hic lætamur, sed coram domino. Quemadmodùm de gaudijs Euangelicis loquens Esaias cap. 9 ait: Lætantur coràm te, sicut qui lætantur in messe. Bene lætantur, qui lætantur coram DEO, qui purã conscientia illi pro tristibus pariter ac lætis gratias agunt. At qui læticiã temporibus, alic, temulentia, turpiloquijs & scortis indulgent, coram mundo fortasse lætantur, coram DEO insaniunt. Sed his forsitan diutiùs immoramur, quàm sat est, utinam & sine caussa. Absoluamus igitur tituli mysterium. Octauus Psalmus inscribitur David, quæ uox Hebræis sonat manu fortè. Octogesimus Asaph, quæ sonat, congregantem. Hic octogesimus tertius, filijs Core, hoc est Caluarie. Iuxta sensum retrusorem, tribus nominibus idem CHRISTVS significatur. Ille condidit hominem rectum: pater

ter enim per filium condidit uniuersa, quæq; in cœlis
 quæq; in terris. Id nemo potest nisi omnipotens. undè
 Paulus scribens Hebræis filium appellat uerbum uirtu-
 tis paternæ. Idem hominem collapsum, eoq; deiectum
 ut iam comparandus esset brutis animantibus, & simi-
 lis factus esset illis, ne dicam deterior, recollegit per le-
 gem: & donec ueniret plenitudo temporum uelut can-
 cellis inclusit. Vndè & synagoga uocabulum, &
Psalmus Asaph, increpando prouocat ad lègis obser-
 uationem. Israël, inquit, si audieris me, non erit in te
 DEVS recens. Denique congregatoris personam
 ipse dominus profitetur in Euangelio: Hierusalem
 Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos,
 qui missi sunt ad te, quoties uolui congregare te, si-
 cut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?
 Tandem ubi uenit plenitudo temporis, idem factus fi-
lius Coræ, in monte Caluariæ sublatus in crucem, uni-
 uersum orbem ad se congregauit, & in eodem resur-
 gens deuicto satana triumphauit. Hic fortasse scru-
pulus aliquis tanget animum lectoris, quomodo CHRI-
 STVS filius DEI, dicatur filius Coræ, qui quum es-
 set ex Leuitis præcipuus, ambijs summum sacerdoti-
 um, & adiunctis sibi Dathan & Abiron, totam ferè
 multitudinem concitauit aduersus Moysen & Aaron,
 sicut refertur Numer. 16. Cui quotquot pertinaciter
 adhæserunt, partim uiui à terra dehiscente absorpti
 sunt

sunt, partim igni cœlitus emisso, absumpti. Sed nihil absurdi habet allegoria. CHRISTVS iuxta carnē è gente Iudaica duxit originē, pertinaciter rebeli aduersus DEVM, de qua quæritur per Esaiam propheta tam: Extendi manus meas tota die ad populum nō credentem & contradicentem mihi. Rursum in Psalmis: Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & semper dixi: Hi errant corde. Quā pertinacem rebellionem exprobrat illis & Stephanus in Actis Apostolorum: Vos semper spiritui sancto resistitis. Cōplures autem Psalmi in titulis habēt filios Core; nec ullius tamen nomen exprimitur, quasi satis esset ad illorum laudem, dici filios Core: quum iuxta communem hominum sensum ignominia uideatur, scelerati patris & horrendo exemplo dānati cognomine designari. Quis enim sustineat appellari filius aut nepos Iudæ proditoris? Et tamen scriptura laudis gratia notat posteros Core, progenitoris nomine, cuius impietas illustrauit filiorum pietatem. qui cū essent arctissimis naturæ uinculis adstricti seditionis autori, tamen in illis adfectum naturæ uicit amor religionis. Siquidem ut est probabilis coniectura, aut auscultantes Mosi respuerunt, separaruntq; se à patre, aut sic apud illum remanserunt, ut impio proposito nequaquā adsentirentur, eoq; illo cū suis absorpto filij seruari sunt, ut legis Num. 26. nec ob patris scelus à tabernaculi ministerio

*Esaiæ. 65.
Roma. 10*

rio submoti sunt, sed honorifico lanitorum officio functi sunt, quemadmodū refertur 1. Paralip. cap. 26. Insuper & prophético spiritu præcellerunt. Ergò quū DEVS non imputet parentum commissa filijs, nisi facta illorum imitentur: iniquè facit hominum vulgus, qui liberis non aliter exprobrat progenitorum scelus ac supplicium, ac si ipsi perpetrassent. Tuus, inquiūt, pater de peculatu conuictus, in crucem actus fuit, & audes hiscere? audec uenire in conspectum hominum? Sed pulchrius est, ex malis prognatos uirtute claros euadere, quàm si quis bonus nascatur ex bonis. Cæterum iniquiùs etiam faciunt, qui filijs non scelera parentum, sed fortunam aut calamitatem probri gratia obijciunt. Noui, inquiūt, patrem illius seruum, aut uidi mendicum. Et qui hæc dicunt, ipsi sibi ignoscunt, quòd dediti uicijs, turpissimam seruitutē seruiunt satanæ, quòd pauperum rapina ditescunt. EX PATRE SERVO NASCI NON EST TURPE, SED SERUIRE LIBIDINI, AVARITIAE, CAETERISQUE VICIIS TURPISSIMUM EST. Mendicare panem si urgeat egestas, non est turpe, sed egenis non impartire necessaria, ac raptò uiuere, crimen est exprobrabile. Et qui sibi ignoscunt uera propriaq; commissa, proximis exprobrant alienam fortunam. Quanto DEVS ciuilior erga nos? Non imputat nobis nostra delicta, quorū semel pœnituit. Quod facinus ex-

B crabi-

crabilius, quàm fuit Core? Aut, quod supplicium detestabilius? haud illud quidem homine iudice, qui nonnunquam fallitur, sed D E O. Et tamen huius filios sermo propheticus honoris gratia progenitoris nomine signare maluit, quàm proprijs uocabulis. Similis inhumanitatis est, quòd qui ex Iudæis progeniti, à parentum impietate conuersi sunt ad ueram pietatem, contumeliæ causa uocamus Maranos, quum ea gratia plus illis honoris debeat. Quòd si iustum maiorum uicia impingere nepotibus, undè nos prognati sumus? Non ne ex his, qui in ueri D E I contumeliis, coluerunt ligna & lapides? qui martyrum sanguinem effuderunt? Sed ad rem. Core, Dathan, Abiron & Hon, conati sunt diuidere tabernaculum, quemadmodum hæretici ac schismatici semper conati sunt Ecclesiam descindere: sed ut in illos præsens ira D E I desèuijt: ita qui moniti nolunt ab impijs sectis ac se ditiosis conatibus resipiscere, hos sine dubio manet gehennæ incendium. Atque in simili rerum statu, oportet omnes esse filios Core, ut nec filius contra pietatem adhæreat patri, nec frater fratri, nec uxor marito, nec gener socero, sed ab impiorum tabernaculis secedendum est, si non corpore, certè animorum dissensione: & si quid erroris per incogitantiam obrepserit, auscultemus Mosi, & moniti meliora sequamur: quo post exantlatos huius uitæ labores, in monte domini

mini bibamus mustum sempiternæ lætitiæ, & concorditer uiuentes in tabernaculo DE I, quod est Ecclesiæ, recipiamur in cœleste tabernaculorum Ecclesiæ triumphantis. Video me in explicando titulo prolixiorẽ fuisse, quàm proposueram: ad Psalmum igitur properabimus.

Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutum. Abruptum huius psalmi exordium declarat impotens animi desiderium. Quod genus est & psalmi 72. Quàm bonus Israel DEVS ijs, qui recto sunt corde. Aptius est, quod legit Augustinus, Quàm amabilia, Græcè ἀγαπῆτὰ. Nihil est pulchrius, nihil amabilius, nihil tutius aut firmitus bonorum in bonis consensu: ut contrà nihil turpius, nihil abominabilius, nihil infirmius conspiratione malorum in malum. Habent enim & impij tabernacula sua, quorum & hic psalmus meminit: & is, qui hũc proximè præcedit. Quoniam cogitauerunt unanimiter simul aduersus te testamentum disposuerunt: Tabernacula Idumæorum & Ismaelitæ, Moab & Agaren, Gebal & Ammon, & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Et psalmus secundus, Principes conuenerunt in unum, aduersus dominum, & aduersus CHRISTVM eius. Sicut est unica Ecclesiæ, & tamen Paulus ita loquitur: Sicut in omnibus Ecclesijs doceo, sentiẽs esse multas distinctione locorum ac personarũ,

unicam professione fidei, & sacramentorum communi-
 one: ita multa leguntur tabernacula DEI, quum re-
 uera sit unicum tabernaculum uniuersos electos com-
 plectens: quoniam omnes in CHRISTO sunt idem.
 Contrà impiorum, quoniam in religione ac fidei dog-
 matibus dissentiuunt, nullum est commune tabernacu-
 lum, sed impij cum impijs sic dissentiuunt, ut uarijs qui-
 dem modis ac nominibus, sed tamē pari impietate dis-
 sentiant à tabernaculo DEI. Olim Græci & Romani
 deridebant Aegyptios, bouem Scrapim, & Cercopi-
 thecos, atque adeò cepe pro dijs colentes, sed ipsi in-
 terim lapides ac ligna, aut in his latētes dæmones pro
 uero Deo colebant. Sic Lacedæmonij habebant sua ta-
 bernacula diuersa à tabernaculis Asianorū. Habebat
 & Gallia Druidas propriæ cuiusdam reliogionis ma-
 gistros, sed cum uera religione pugnantes. Horum ty-
 pum gessit Dathan, Abiron, & Hon. In suo quisque ta-
 bernaculo stabat paratus ad pugnam. Erant inter se
 diuisi, in hoc concordēs, ut Mosē expugnarent. quem
 admodum diuersarū gentium diuersæ religiones, inter
 se discordēs, mira tamen concordia & syncretismo
 persequebantur Iudæos: ac post maiore conspiratio-
 ne Christianos. Hæreticorum autem dissidia figura-
 bat Core, qui non receffit à tabernaculo DEI corpo-
 re, licet animo esset seiunctissimus. Siquidem hæretici
 adfectant uideri ueræ religionis adsertores, & quem-
 admo-

admodum ille conabatur Aaron à sacris submouere; ita isti persuadere conantur catholice doctrine sectatores esse tyrannos & hostes Ecclesie. Et quemadmodum unusquisque heresiarcha clamat, Hic est CHRISTVS, non isthic: ita Core grex dicebat, Omnis multitudo sanctorum est, in ipsis est dominus. Ante redemptoris aduentum apud Iudæos Sadducei & Herodiani habebant sua tabernacula, sed nec amabilia, nec speciosa. Caterum iam per orbem diffundente sese luce Euangelica, quam multa, quam abominanda tabernacula hereticorum constiterunt aduersus tabernaculum DEI? Quis non inhorrescat si uel legat, quæ turpitudinum scena fuerit in tabernaculis Ophitarum, qui serpentem pro CHRISTO uenerabantur, Cainorum, qui Cain parriciam & Iudam proditorem inter precipuos habebant sanctos? Nicolaitarum, quibus uxores erant communes. Adamianorum, qui nudi cum nudis foeminis ad sacra conueniebant, hac scilicet specie, Adam & Euam adhuc innocentes è paradiso nobis representantes. Et tamen iidem nuptias auersabantur. Quæ dogmatum portenta, quæ monstra turpitudinum peragebantur in tabernaculis Basilidis, Colarbasæ Priscillæ ac Marcionis? Manichæorum foeda mysteria, quis posset absque nausea uel legere uel recensere? Quis non execretur Sabellianorum Ariano- rum, Eunomianorum blasphema in CHRISTVM?

aut in totam potiùs trinitatem conuenticula? Quibus præstigijs, quibus technis, qua crudelitate conati sunt catholicam ueritatem obruere? Operæ precium fuerit unum & alterum illorum strategema referre, ut hinc fiat coniectura, quantum malitiæ texerunt illa tabernacula. Athanasium inuictum catholicæ ueritatis propugnatorem, quoniam scripturis & argumentis superare non ualuerunt, fictis criminibus statuerant opprimere. Constantium Cæsarem, maliciosis suggestionibus sic irritarant in uirum sanctissimum, ut iusserit apud Tyrū coactò concilio cognosci de Athanasio, delegato ad id comite quodam à latere suo, qui cognitioni præsideret. Duo præcipua crimina intentabantur: mulier ui constuprata, & brachium homini defuncto abscissum in usum maleficarum artium. Conducere mulierculam, quæ huius tragœdiæ partem ageret, non erat difficile: sed ad probandum maleficij crimen accersierant Arsenium quendam olim Athanasij lectorem, qui ueritus episcopi, quem offenderat, correptionem, ab eo profugerat. Hūc diebus aliquot abditum seruarant Ariani, ut cum fide mentirentur esse mortuum. Is tamen ut intellexit, quid in Athanasium molirentur, siue exhorrens facinoris atrocitatem siue cupiens hac occasione cum episcopo suo redire in gratiam, noctu clam profugit è latebris, & Tyrum ad Athanasium nauigio peruenit, eiq; rem omnem aperit.

rit. Ibi uir ut insigniter pius: ita mirè solertis ingenij, quippe qui iuxta præceptum domini columbinam simplicitatem cum serpentis prudentia coniunxerat, iubet Arsenio, ut abdat sese, donec in rem præsentem euo caretur. coactò concilio prodit mulier, infertur horrendo spectaculo locus defuncti, ostenditur brachium hominis resectum loculo impositum. Horror etiam bonorum animos peruasert. Quis enim crederet illa fingi à sacerdotibus? Mulier, quæ fuerat edocta, narrat, se quondam Athanasium excepisse hospitio, & ab eo noctu, quum nihil ab illo metueret, per uim fuisse constupratam. Athanasius introductus est, ad hæc responsurus. Is qua præditus erat solertia, submonet Timotheum presbyterum suum, ut ipso tacente mulieri respondeat. Sciebat enim se mulieri ne de facie quidem notum esse. Quum illa perorasset accusationem, Timotheus, tu ne inquit, mulier ais te à me ui constupratã? Tum illa mulieri peruicacia, Tu inquit, tu inquam illo loco, illo tempore per uim meam pudicitiam contaminasti. Erubuere quidam tam facillè detecta mulieris calumnia. Nec tamen absolutus est Athanasius, nec ad calumniæ pœnam uocata mulier, quòd ijdem essent iudices, qui accusatores. Itum est ad secundum crimen. En, inquit, ipsa res loquitur, hoc est Arsenij brachium, quod in quem usum amputaris, tu nobis Athanasi exponito. Hic simili solertia

uir prudens rogat illos num satis nossent Arsenium, cuius hoc esset brachium? Respondent quidam se probe nosse Arsenij faciem. Petit Athanasius, ut liceret sibi accersere quendam, quo ad eam causam haberet opus. Concessum est. Introductus est Arsenius, cuius facie nudata, ecce inquit, Arsenius uiuus, ecce brachium dextrum, ecce sinistrum incolume, unde uos istud brachium amputaueritis, ipsi narrate. Quid hic expectas, ut hic Athanasius fuerit expeditus? Imò discerptus erat inimicorum manibus, ni Archelaus Orientis comes, qui & ipse ei consilio præsidebat, uirum sanctum è manibus illorum extractum per occultos meatus dimisisset. Quid autem tergiuersari poterant, tam euidenter confutati? Vociferabantur hominem esse magum, ac præstigijs imponere oculis hominum, nec ullo pacto committendum esse, ut talis artifex uiueret. Rursus coacto concilio, perinde quasi legitimè conuictus condemnatur Athanasius. Spargitur per uniuersum orbem fœdus rumor, per imperiales præfectos, per omnes latebras terra mariq; queritur uir cælo dignus. propositis etiam præmijs, qui uiuū adduxissent, aut si minùs id possent, qui mortui caput attulissent. Quid simile Iudæi moliti sunt in CHRISTVM? Imò quis fando audiuit inter ethnicos facinus execrabilius? Specimè dedi, talia sunt schismaticorum & hereticorum tabernacula. Quid

nunc commemorem de Circumcellionum furiosa crudelitate? Quid de Donatistarum uasfricie, technis ac uolentia? Hæc non ignorant, qui legerunt Augustini de his actis commentarios. Sed hæc uetusta. Magis deplorandum, quòd nostra etiam memoria, reperta sunt conuenticula, in quibus noctu post decantatas DE I laudes, extinctis lucernis, promiscua Venere uiri cum foeminis miscebantur. Sit hoc leue, in quibus matres ultro tradebant suos infantes occidendos & tam immane facinus hilari uultu spectabant: persuasæ sic interfectos inter præcipuos sanctos habendos. Quæ demètia uideatur ex heresi, quæ κατὰ φύσιν dicitur, traxisse originem, qui Eucharistiam ex farina sanguine infantis macerata conficere solent. Eum minutis punctiõibus excipiebant. Quòd si puerum eum mori contigisset, pro martyre colebatur. Vides in quæ portenta deuellantur homines, qui semel deserto DE I tabernaculo, sese manciparunt tabernaculis impiorum. Iam si præstanti forma puellam, cum anu deformi componas, & illa uidebitur amabilior, & hæc aspernabilior. Ita propheticus ac spiritalis oculus cõferens synagogas Satanae, cum tabernaculo DE I, in quo regnat cœlestis illa ueritas, in quo exuberat pax exuperans omnem sensum, in quo feruet charitas fuci nescia, triumphat fides inuicta, in quo uno ore, unaq; anima canuntur laudes DE I, magis erumpit in uocem, Quàm amabilia ta

bernacula tua domine uirtutum . Piorum enim con-
 cordia cœlestis illius ecclesiæ imaginem nobis repræ-
 sentat, in qua nulla est opinionum dissensio. iam enim
 gloriam domini nō in ænigmate, sed reuelata facie spe-
 culantur, summa animorum concordia, summa chari-
 tas, uno ore eadēq; mente DEVM hymnis celebrant.
 Adde huc, quod spiritalis oculus, quem perspicacem
 reddit lumen fidei, plus cernit, quàm oculus corporis.
 Quid igitur ille uidet præterea? Videt Christū in me-
 dio suorū residentem ac benedictentē cœtui suo, quem-
 admodum ipse pronunciauit in Euangelio: Vbicunq;
 sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in
 medio eorum. Videt Angelos protectores ac ministros
 sanctæ congregationis, magna frequentia summaq; re-
 uerentia uersantes. In tabernaculis impiorum omnia
 diuersa sunt, in quibus præsidet satanas, nunquam no-
 centior, quàm quum se transfiguratur in angelum lucis,
 intersunt impij spiritus ad omne malum instigantes. Ut
 ne iam commemorem diuersum exitum. Quid Core &
 illis cōiuratis acciderit, sciunt omnes. Horribile specta-
 culum erat terram dehiscere, ac uiua corpora deuora-
 re, aut igni cœlitus emisso, aut fulmine consumpta tot
 hominum millia. Nam postridie recrudescente populi
 seditione, quatuordecim millia perierunt incendio cœ-
 lesti. Sed horribilius est, & animam & corpus mitti in
 gehēnam. Nec omnino falsum est, quod dicunt quidam
 inuisibilem

inuisibilem esse Ecclesiam. Solus enim DEVS introspectit corda hominum, ac uerè nouit, qui sint ipsius. Multis tamen argumentis sæpè depræhëditur ubi sit Ecclesia DE I, ubi synagoga satanæ. Multorum enim peccata præcedentia sunt ad iudicium. Sed hæc ipsa Ecclesia uisibilis, quæ bonis habet admixtos malos, quântum habet alacritatis ac maiestatis, quoties ad pietatis cultum conuenit? Vbi is, cui datum est donum prophetiæ, syncerè tractat ac dispensat uerbum DE I, populus religiosa attentione ac reuerentia auscultat, non ut uerbũ hominis, sed ut uerbũ DE I. Quum interim qui docet, sic adficitur, ut sentias Christi spiritum per os hominis loqui. Interea uidere est præsentem spiritus energiam in auditoribus. Alij suspirant, alijs erumpunt lachrymæ, alijs hilarescit facies, in summa dicas omnes transfigurari. Rursum quũ in solenni cultu suo quisq; munere fungitur, alius recitat sacram lectionem, alius decãtat laudes DE O, alius orat totius multitudinis nomine, tractatq; mysteria, alijs hæc agenti subseruiūt, populus interim religioso silentio ueneratur hæc omnia. Quis hæc spectans non fateatur, amabilia esse tabernacula DE I? Itidem quum procedit solennis Ecclesiæ supplicatio decenti digesta ordine, etiam ij, qui tantum spectandi gratia prospiciunt, uenerabũda quadam alacritate tanguntur. Postremò omnis legitimus cõuentus hominum ad rem honestã habet dignitatem quandam,

atq;

atq; adeò læcitiã. Cuiusmodi sunt cœtus discipulorum ad professionem, aut diuersorum hominum ad disputationem publicam. Alcibiades, quum primùm esset uerba facturus apud populum Atheniensem, sensit animi trepidationẽ. Eam illi sic exemit Socrates. Rogat num posset contemnere coriarium aliquem? Respondit, maximè. Num figulum? respõdit, faciliè. Num fabrum aut cementarium? Quum de singulis interrogatus, respondisset apud quemuis istorum posse intrepidè dicere: Atqui, inquit Socrates, ex his cõstat ille populus, quem tu uereris. Quòd si per se contemptissimis hominibus ipse conuentus conciliat dignitatem ac reuerentiam, quantò uenerabilior est cœtus piorum hominũ ad cultum DE I uiuentis congregatorum? Tantam autem uim habet chorus unanimiter DE O fidētium, ut prophanos etiam rapiat in admirationẽ sui, sicut testatur Paulus, Idiotam aut incredulum ingressum ecclesiam sanctorum, procidere in faciem suam, & adorare DE VM profitētem quòd uerè DEVS sit in medio suorum. Balaam propheta quidem erat, sed impius. Is tamen è monte conspectis Israëlitarum tabernaculis coactus est exclamare, Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israël. Videbat idem felicem illorum mortem, qui perseuerant in castris Ecclesiæ. Moriatur, inquit, anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Conspexit horum tabernaculorum

Num. 24

culorum pulchritudinem propheta sanctus, quum ex-
 clamat in Cantico graduum : Ecce quàm bonum &
 quàm iucūdum habitare fratres in unum. Vidit & Pe-
 trus, sed tāquam per somnium, quum in monte contem-
 platus esset domini gloriam, & audisset Mosen ac He-
 liam, de gloria mortis Dominicæ colloquētes: Domine,
 inquit, bonum est nos hīc esse, faciamus hīc tria taber-
 nacula. Illic demū uera est concordia, ubi lex & pro-
 phetae consentientes, Christum noui testamenti mi-
 nistrum, non litera sed spiritu prædicant. Hoc nec fit
 in synagogis Iudæorum, qui legem detorquent, non ad
 Christum, sed ad, nescio quē, alium Messyam, quem tot
 iam sæculis frustra expectant infelices: nec in taberna-
 culis Manicheorum, qui totum uetus testamentum ut
 non à D E O sed à principe tenebrarum proditum re-
 ijciunt : nouum ceu multis locis falsatum suo arbitrio
 probant aut improbant. Deniq; in nullis hæreticorum
 tabernaculis, ubi scripturæ nō ad Christum, qui est ue-
 ritas, ad commodantur, sed ad sensum humanum detor-
 quentur. Id enim semper fuit hæreticorum proprium.
 Siquidem Priscillianistæ nullius libri uel ueteris uel no-
 ui testamenti autoritatē reijciebant, sed quum absur-
 dissima docerent, quidquid cum ipsorum dogmatibus
 pugnat, falsa interpretatione ad alienū sensum de-
 prauabant. Verūm ut ad Psalmi tenorem redeam, Si
 tabernacula D E I intelligis, Ecclesiam adhuc in terris
 militan-

militantem, puta hæc dici, uel à catechumeno, uel à
 ethnico aut Iudæo respiscēte, uel à peccatore siue hæ
 retico schismatico'ue redeunte ad cor. Sin de ea parte
 Ecclesiæ, quæ iam triūphat cū Christo, puta quemuis
 pium hominem, cum Paulo cupientem dissolui & esse
 cum Christo, dicere, Quàm amabilia tabernacula tua
 domine uirtutum. Abruptum sermonis initium decla
 rat desiderij magnitudinem à profunda contemplati
 one proficiscentis. Nec ociosum est, quòd alloquens do
 minum dicit Tua. Quidquid in Ecclesia uirtutis, robo
 ris, aut foelicitatis est, domini est, non hominū. Ille gra
 tīs sibi redemit Ecclesiam, ille gubernat, ille tuetur ad
 uersus omnes procellas. Et quicumq; Ecclesiæ resistit,
 non rebellat hominibus, sed DEO. Hoc apertè loqui
 tur per os Zachariæ cap. 2. Qui tetigerit uos, tanget
 pupillam oculi mei. Et Paulus audit: Saule Saule, quid
 me persequeris? Rursus quemadmodū in Euangelio ag
 noscit sibi præstitū quidquid beneficij collatū fuerit,
 uel in infimū Christiani nominis professorē: ita quid
 quid malorū ingeritur in Ecclesiam catholicā sibi inge
 stum esse deputat. Talem præsidē ac propugnatorem
 quum habeat Ecclesia catholica, frustra sunt omnes im
 piorum cōspiraciones aduersus illā. Eoq; psalmus ad
 dit, Domine uirtutum. Virtutes autē hīc appellat, non
 ἀρετὰς, quæ opponuntur uicijs, sed δυνάμεις, quæ
 uox sonat potentiā. Atq; hoc cognomēto sacrae literæ
nonnunq̄

nonnunq̄ designant DEVM. Veluti psalmo 23. Dominus uirtutū ipse est rex gloriæ. δυνάμειος. Præcesserat enim, Dominus fortis & potens, dominus potēs in prælio. Et in ueteris testamenti uoluminibus frequenter appellatur dominus Sabaoth, quod Hebræis sonat, uirtutum siue exercituū. Δυνάμεις in mysticis literis interdum declarat præcipuos Angelos, quorum ministerio DEVS utitur ad electorum suorū protectionē. Hunc exercitū uidit Helizeus, quum puero ad conspectū Syrorum exercitum exanimato diceret, Noli timere, plures sunt nobiscum, quàm cū illis. Et ad prophetæ preces aperti sunt oculi ministri, mox & ipse uidit montem plenū equitibus & curribus igneis. Nemo, inquit CHRISTVS, potest eos de manu mea eripere, quos pater dedit mihi. Concinit his canticū graduū: Nisi dominus ædificauerit domū, inuanū laborāt, qui ædificāt eam &c. Tēpore Pauli nec opibus, nec uiris, nec ullis mundi præsidij erat munita Ecclesia, & tamē magna fiducia loquitur, Si DEVS pro nobis, quis contra nos? Moxq; eò fiduciæ prouehitur, ut quū Ecclesia tot malis undiq; præmeretur, nō uereatur dicere: Certus sum quòd neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundum, nec ulla creatura alia poterit nos separare à charitate DEI, quæ est in Christo Iesu, domino nostro. Vndè tanta fiducia Paule, inter tot mortes, inter

4. Reg. 6

Rom. 8

ter

ter tot pericula, & foris & intus urgentia? Vnde isti spiritus, paucis, indoctis, priuatis, tenuibus & oppressis? Ex nobis, inquit, nihil possumus, sed dominus noster, dominus est uirtutum. Siue igitur accipias uirtutes Angelos, Ecclesiæ protectores, siue miracula, uterque sensus declarat Ecclesiæ dominum prorsus inuictum esse, quum sit omnipotens, ad cuius nutum præstò sunt omnes Angelorum legiones, & qui facit mirabilia magna solus, quiq; solus quidquid uoluit, fecit, in cælo pariter atq; in terra. Ecclesiæ primordia miraculis, nõ humanis præsidijs inualuerunt. Et quoniã quicumq; piè uiuunt in Christo Iesu, impiorum persecutionem patiuntur, humiles iuxta mūdum, ac pauci præ his, qui oppugnant, ad consolationē gregis pusilli dictum est, Domine uirtutum. Hic est enim ille, qui dicit in Euāgelio, Nolite timere pusillus grex, quia uestrum est regnum cælorū. Et rursus, Confidite, quia ego uici mundum. Solus hic potuit alligare fortem, domumq; illius ac supellectilem diripere. Aestimati, inquit, sumus sicut oues occisionis. Quod animal oue imbecillius aut magis imbelle? Sed quid dicit Paulus iam è lupo factus ouis? Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia DEO, ad destructionem munitioum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam DEI &c. Eodem in loco obiurgat Corinthios, quòd quum adhuc essent carnales, ea tantum uiderent,

derent, quæ erant secundum faciem, atq; è rebus exter-
 nis æstimantes Apostolos, quòd non solùm iuxta mun-
 dum tenues essent, & humiles, uerù etiam adflicti, con-
 temnerent eos, quum essent spiritualibus opibus ditissi-
 mi, spiritualibus armis munitissimi. Ita quorù oculos
 occupauit huius mundi potentia, quum metiuntur Ec-
 clesiam Christi externa specie, non solùm contemnunt
 eam, uerù etiam abhorrent & auersantur. Tales erant
 olim, qui baptismum in extrema uitæ diem studio pro-
 ferebant, nec nisi tristes ac deplorati ueniebãt ad atria
 domini. At qui spiritualibus oculis cernit gloriam fi-
 liæ régis ab intus, dicit cum propheta: Concupiscit &
 deficit anima mea in atria domini. Mediocria bona mo-
 deratis adfectibus expetuntur: ut illa, quæ nec oculus
 uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis adscende-
 runt, quæ DEVS præparauit diligentibus se, ingenti
 desiderio expetantur oportet. Hanc desiderij magnitu-
 dinem propheta expressit addēs, Et deficit in atria do-
 mini. ἐπιθυμῆν vulgare est, sed ἐκλείπειν non est ni-
 si supra humanũ modũ desiderantium. Græci ληπθυ-
 μίαν appellãt, quũ propter uehementẽ & subitũ spiri-
 tuũ motũ homo destitutus animo sibi excidit ad tẽpus.
 Eam adfectionem aliquando gignit in homine, uehe-
 mens pauor, aut admiratio: undè stupefactos & atto-
 nitos dicimus. Nonnunq̃ ingens dolor, aut leticia præ-
 ter spem obiecta, aut amor impotens. Vndè & in pro-
 C phanis

phanis tragœdijs, Phædra ad Hyppoliti conspectum
 concidit exanimi similis. Et historijs proditum est, mu-
 lierem ad inexpectatum filij sui introitum, quem acce-
 perat in bello cecidisse, fuisse exanimatam. In eundem
 sensum usus est hoc uerbo Psalmo 118. Defecit in salu-
 tare tuum anima mea. Defecerunt oculi mei in cloqui-
 um tuum. Huc pertinet, quod sponsa loquitur in Can-
 tico Solomonis: Fulcite me floribus, stipate me malis,
 quia amore langueo. Quæ fulciri postulat, periclita-
 tur ne concidat. Idem enim accidit in spiritalibus,
 quod in rebus externis. Requiritur moderata cog-
 nitio inter potentiam & obiectum. Alioqui si, quod sen-
 sui obijcitur, careat modo, sensum obruit: ueluti sol
 nulla nube temperatus, si intendas oculos, corrumpit
 uisum, & sonitus immodicus adducit surditatem. Si-
 cut literis eruditorum proditum est, apud Stadisin op-
 pidum, ubi Nilus se per Cataractas ingenti fragore præ-
 cipitat, indigenas nasci surdos. Item illud sæpenumero
 uidemus accidere, ut qui uehementer intendunt ani-
 mum rebus supra modum subtilibus inuestigandis, in-
 cidant in dementiam. De Aristotele literis proditum
 est, uerè an falso, nunc non excutio, quòd posteaquàm
 ingenium suum diu multumq; torserat studio perue-
 stigandi causas, quæ mare Euboicum secus, quàm alia
 maria septies in die decurreret ac recurreret, neque
 quidquam proficeret, sese in ipsum abiicit mare, di-
 cens,

*cens, quando ego nō te capio, tu capies me. Quō minū
mirandum est, si qui non contenti credere, quæ nobis
tradidit scriptura: de diuina Triade multa scrutātur,
humanæ mentis captum in immensum excedentia, in
delirationem incidunt, ut iam communi quoq; sensu ca
reant, qui supra humanum sensum sapere uoluerunt.
De quibus uaticinatus est Solomon: Qui scrutator
est maiestatis, opprimetur à gloria. De ijsdem Esaias: Esaiæ 40
Qui dat secretorum scrutatores, quasi non sint. Sed
iamdudum audire cupis, quæ sint ista præclara bona,
sensum humanum exuperãtia, quæ conspexit hic, qui
tanto desiderio gestit in atria domini ingredi, ut præ
admiratione deficiat animo? An quisquã dignè ualeat
æstimare, quanta sit dignitas, quantaq; felicitas, homi
nem peccatorē ac satanæ laqueis irretitum, per fidem
ac baptismum gratis è mancipio diaboli cooptari in
numerum filiorum D E I, insitum corpori Christi,
unum cum illo fieri, ex hærede gehennæ, fieri hæredem
regni cœlestis, elegi in illud gloriosum concubernium
Sanctorum omnium, qui à condito mundo fuerunt,
quiq; usque ad consummationem sæculi futuri sunt, si
ue in cœlis, siue in terris? Tantus honos tantaq; bea
tudo præstatur catechumenis in atrijs domini, pri
usquam admittantur ad penetralia. Nam atrium pro
priè nobiliū ædium ingressus dicitur. Vndè serui atri
enses, qui atrio præsumt. Itaq; qui fidei oculis perspi
cit*

cit maiestatem domus D E I, quid mirum si ad res diuinas, et humana natura superiores animo deficit, et adfectu impotenti raptus, sese præ desiderio nõ capit? Horatius homo facūdus ad Mecœnatem aditus pauca loquitur, idq; ut ipse ait, singultim. Nec rarò accidit uiris alioqui magnis & eruditis, ut in celebri confessu pontificum aut principum dicturis, uertigo oboriatur, sibiq; repenti sic excidant, ut quæ mensibus aliquot meditati sunt proloqui, nõ possint. Sed quid illius confessus maiestas ad Ecclesiæ gloriam? Certius autem cernitur oculis fidei, quàm oculis corporis. Proinde, qui frigidi & inuitis similes ueniunt ad baptismum, nondum peruident ad quantam felicitatem recipiantur, eoq; indigni sunt, qui potiantur ad quod inuitantur. Agè, si cui plebeio in tetro carcere marcescenti ueniat nuncius, dicens, Bono esto animo: hodie liber Regiam ingredieris, futurus inter aule proceres, & rêgi charus: non ne periculum esset ne subito gaudio deficeret? &, ne post carceris tenebras, ad regalis domus lucem ac maiestatem admissus ipse sibi excideret? Sed quis carcer, quod barathrum tam tetrum est, quàm est in quo detinentur, quos satanas adligauit criminum uinculis? Aut quæ est usquam regia, etiamsi omnium splendorem in unam conferas, quæ cum Ecclesiæ maiestate possit conferri? Quòd si meritò reprehendendi sunt, qui tãtam gratiam segnes ac languidi accipiunt,

quantiò

quantò iustiùs culpādi sunt, qui in huius regiae penetralibus sordidè & incompositè uiuunt? Arbitror & in ipsis prophetae uerbis aliquid latere mysterij. non dicit Ego defeci, sed Anima mea defecit. nec ait, ego exultauit, sed, Cor meum & caro exultauerunt. Animæ uox in literis sacris interdum humanum quiddam & infirmius sonat. Veluti quum Paulus loquitur Corinthijs. $\psi\chi\iota\delta\epsilon$, hoc est, animalis homo non recipit ea, quæ DE I sunt. Sic & Iacobus huius mundi sapientiam, quæ fidem reijcit & humanis rationibus scrutatur diuina, animalē appellat. Sic & caro hominis crassius quiddam sonat, cui perhenne bellum est cum spiritu DE I. Cordis uerò nomine spiritum hominis siue mentem significare uidetur. Spirituum enim uitalium iuxta Physicos fons in corde est. Est igitur caro, quæ, autore Paulo, regnum DE I non ualet possidere. Et est caro, cuius consortium non patitur spiritus DE I. Puta hanc esse infimam hominis partem. Sic est & anima, quæ repellit spiritū DE I, quemadmodum ait sanctus Iudas, eos ceu digito notans, qui sectantes ea, quæ sunt huius mundi, per sectas & schismata secedunt ab Ecclesiæ consortio. Hi sunt, inquit, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Iam est & cor hominis, in quod non adscenderūt ea, quæ DEVS præparauit diligentibus ipsum. Quum igitur totus homo, ut omnes suas uires in unum conferat, non sit ca-

1. Cor. 2

Gen. 6

pax donorum cœlestium, quia superest, nisi ut totus
 deficiat in sese concidatq; quo renouatus & erectus
 spiritu D E I, per fidem perspiciat, quàm ingentia sunt
 quæ diuina benignitas nobis per filiũ gratis largitur,
 si dignè accedamus ad illius tabernacula. Sic deficere
 proficere est, sic exanimari uiuificari est, sic sibi exci-
 dere, est reddi sibi, sic concidere, est erigi, sic suis uiri-
 bus destitui, est robustum fieri in Christo, sic emori, est
 in D E V M trãsformari. Nisi enim mortificetur quod
 animale est, nõ exoritur quod est spirituale. Itidem in
 rebus naturæ, corrumpitur siccum & informe semen,
 ut exurgat uiridis arbor. Emoritur deformis eruca,
 ut prouolet nidus ac picturatus papilio. Marcescit ci-
 cada iam anus, ut ex sicco exuuiò, prodeat noua succu-
 lenta modulatrix. Posteaq; igitur totus homo defecit,
 & defecit in tabernacula D E I, tũc caro simul & ani-
 ma & cor illius exultat in D E O uiuo. Spiritus enim
 D E I per fidem innouat omnia, fitq; totus homo noua
 creatura in Christo Iesu. Nam est caro, quæ uidet salu-
 tare D E I, & iuxta Paulum, est corpus spirituale, &
 est cor mūdum, quod in nobis creat D E V S, & est spi-
 ritus rectus, quem innouat in uisceribus nostris. Hinc
 nimirũ nascitur illa spiritualis exultatio, non in opibus
 aut honoribus, aut uoluptatibus huius mundi, nõ in for-
 ma uiribusq; corporis, non in sapientia humana, sed in
 D E O uiuo, qui uitam dat mortuis. Is demum tutò
 gloriatur

gloriatur, qui beato Paulo monitore, in domino gloriatur. Scriptura frequenter hoc uiui cognomen attribuit DEO, non tantum ad differentiam simulachrorum mortuorum, sed etiam ad declarandum illius omnipotentiam. Viuum enim dicitur, quod est efficax. Non est magnum si credamus DEVM esse uiuentem, quum uiuant & bruta animalia: sed hic solus sic est uiuus, ut sit ipsa uera uita, unde uelut à fonte manat omnibus uita. Ego, inquit dominus, sum uia, ueritas & uita. Mortificato igitur uetere homine, & sepulto in baptismo, nouus homo in se quidem mortuus, sed in se uiuentem habens Christum, totus exultat, gratias agens ei, cuius gratuita munificentia sic transformatus est. Sara enim non genuit Isaac, hoc est, gaudiū spiritus, nisi posteaq̃ illi defecerant muliebria. Sed unde genuit? ex Abraham, carne emortuo, sed fidei uigore uiuo uiuidoq̃. Cæterum ipse propheta causam huius exultationis maluit per allegoriam nobis exprimere: Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos. Quam magnificam rem, quam humili tropo expressit spiritus propheticus. Quid est igitur quod sic exultas, sic gaudio gestis ac triūphas, qui paulo antè defeceras? Quia passer, inquit, inuenit sibi domum, & turtur nidum, ubi ponat pullos suos. Naturæ instinctu omnia animantiū genera, parant sibi locū aliquē, in quo post labores tuta conquiescant, & in hoc

mira ingeniorum uarietas. Pleraq; procul in auia & impedita loca recedunt, quæ uix à uenatoribus peruestigantur, ut cerui. Apri fruticetis abdunt sese, Leones ac dracones speluncarum recessibus. Lepus auerso saltu mirè fallit uenatorem, ne depræhendat cubile. Serpens in cauernis suis tutus est. Cuniculi subterraneis labyrinthis sese tuetur. Formicæ in cauis effossis per hyemem latitant. Apes in cauis arboribus extruunt cellas suas, easq; crusto tenaci & amaro foris oblinunt, quò tutæ sint aduersus iniuriam. Habent & pisces recessus ac latebras suas. Auium magna pars in saltus inaccessos aut in loca palustria recipiunt sese. Aquila in præruptis ponit nidum, perdix humi. Alcyones in mari suspendunt nidum, tanta arte contextum, ut ne ferro quidem rumpi possit, nec adhuc à quoquam depræhensum est, undè conficiant fluitantem domunculam. Complures surculis ac stipulis arte congestis in ædium fumarijs, aut in arbore suspensis nidulantur. Passeres & hirundines nos quoq; docuerunt ex uida argilla paleis temperata struere macerias. Et ne singula commemorando fiam prolixior, unum quodq; animal, ubi repperit, in quo tutò conquiescat, suamq; sobolem educet, suam felicitatem adsequutū est, nec ampliùs quidquam desiderat. Habet enim naturæ principia, quæ sunt tueri sese, & suam propagare speciem. Sed mirabitur aliquis, quur ex omnium animantium generibus

ribus solæ nominentur aues, & in his passer tantum
 & turtur. Inter omnia animantium genera minutissi-
 mum est auium genus. Habet terra elephantos, mare
 balenas, inmani magnitudine. Inter aues autem mini-
 mus est passer, cuius uilitas, & uita sollicitudinis ex-
 pers, nobis ore domini commendata est. Non amat spi-
 ritus sanctus animos fastu turgidos, corporaliumq; bo-
 norum amore grauatos, & ob id humi gradientes: uo-
 lucres amat animas, coeli commercio gaudentes; amat
 in suis oculis pusillos, iuxta mundū contemptos: amat
 totos de DEI prouidentia pendentes. Si DEVS sic
 uestit, sic alit passerculos, quorum bini asse ueneunt,
 quid tu te discrucias, in extremam senectam, ad quam
 fortasse nunquam peruenturus es: & in liberos, nepo-
 tes ac pronepotes, per fas nefasq; congerens diuitias,
 fortassis ad eos peruerturas, ad quos tu minimè uelles?
 Et si ex passerculis unus non decidit in terram (nam
 hoc interdum fit, ex immodico, ut quidam tradunt,
 coitu) quid tu cooptatus in gregem illorum, de quibus
 seruator pronunciauit, ne pilum quidem capitis peri-
 turū sine prouidentia patris, ad genethliacos & astro-
 logos curris, metuens ne ante diem tuum pereas? Tur-
 tur hoc habet commune cum columbis: quòd suspiriū
 edit pro cantu, quòd adulterium nescit, imò ne digam-
 miam quidem fertur enim, compare mortuo, nulli alte-
 ri se iungere. Quarè uox huius grata est spōse, in my-

stico Solomonis cantico. Vox, inquit, turturis audita est in terra nostra. Alioqui uernis mensibus longè dulciùs canunt alaudæ ac luscinia. sed sponsæ placent turturum suspiria. Quotquot enim contemnunt hūc mundum spe uitæ coelestis, quandiu uersantur in hoc corporis tabernaculo, ingemi, cū grauari, eō, sicut ait Apostolus, quòd nolint expoliari, sed superuestiri, ut absorbeatur, quod mortale est à uita. Adde quòd in ueteri testamento turtur pauperum erat oblatio, ut uilitas huic aui sit cum passere communis. SIBI VILISSIMVS SIT OPORTET, QUI VERE AGNOSCIT IN SE NIHIL ESSE BONI. Quid Paulo sublimius? tamen ut passerculus loquitur, quum ait sese abortiuum & Apostolorum minimum, ac prorsus indignum Apostoli nomine, deniq; reiectamentum ac peripsema huius mundi. Sed hæc uilitas una res est, quæ nos reddit preciosos in oculos DEI. Hæc exiguitas magnos & excelsos facit apud iustum iudicem. Vis audire huius passerculi magnitudinem? Omnia, inquit, possum in eo, qui me corroborat. An non dicas hic è passerculo aut turture factum leonem? Ex diametro pugnant iudicia DEI & iudicia huius mundi. Itaq; sicut mundus amat ac magnificat eos, qui de mūdo sunt: ita odit ac cōtemnit eos, qui de mundo non sunt. Circūierunt, inquit, in pellibus ouium & caprarū, egentes, angustiati, adflīcti, in solitudinibus erran-

2. Cor. 5

Heb. 11.

errantes, in montibus & speluncis & cauernis terræ. Quid cōtemptius? sed audi dignitatē. Quibus, inquit, dignus non erat mundus. Quid Paulo iuxta mundum abiectius, qui sese appellat peripsēma, hoc est, purgamentum, quod abiicitur? Sed idem ille tam despectus mundo, quanti fuit apud CHRISTVM, qui testatur illum sibi uas esse electum? Sed quid de cæteris Sanctis loquor: quū ipse gloriæ dominus dicat per os Dauid: Ego sum uermis & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis? Atqui idem ille mundo cōtemptissimus est, in cuius nomine se flectit omne genu, cælestium, terrestrium & inferorum, quiq; pari consortio in gloria est DEI patris. Nullus igitur piè uiuens displiceat sibi, si contemptus & inuisus est ijs, qui hauserunt spiritum huius mundi. Est quidem pro uiribus enitendum, ne cui præbeamus offendiculum, attamen magnū est argumentū, nos esse gratiosos apud CHRISTVM, si citra culpam nostrā mundo simus inuidiosi. Quam Mundum dico, non designo professionem, uestem, cibos, aut titulum, sed animū CHRISTI spiritu uacuū. Vulgus enim hac uoce quemadmodū alijs multis abutitur, mūdānos appellans, qui sacris initiatiōnibus sunt, aut qui monasticam uitam professi non sunt. Professos autem appellant extra mundanos & mundo mortuos. Atqui sicut sub omni ueste, quantumuis sit uilis aut ἰεροπρεπὴς latere potest mundanus ani-

mus: ita sub ueste quamuis laica, aut etiam militari late-
 tere potest animus à mūdo alienus, etiam si pluma stru-
 thiocameli uolitet in pileo secto. Sed interim fortassis
 subibit alicuius animum admiratio, quo modo repen-
 tē, à tanta exultatione totius hominis, ad suspiriorum
 mentionem dilapsi simus, uelut à calcaria, quod aiūt,
 in carbonariam. Quoniam hæ duæ res licet inter se pu-
 gnare uideantur: tamen ita sibi connexæ sunt, quan-
 diu uersamur in hoc mortali tabernaculo, ac thesau-
 rum coelestem portamus in uasis fictilibus, ut alte-
 ra ab altera seiungi nequeat: imò, quod maius est,
 altera uicissim ex altera nascatur. Omnis nostra ex-
 ultatio, qui per fidem ambulamus, est in spe futuro-
 rum bonorum. Quæ, quò clariùs cernimus oculis fidei,
 quòque certiùs speramus, hòc maiora trahimus suspi-
 ria, sicuti uehementibus desiderijs omnis molesta est di-
 latio. Quoq; magis ad illam uitam suspiramus, hòc
 magis exultat cor & caro nostra in D E O uiuo, dum
 in mundo tristitiam habemus, in C H R I S T O sola-
 tium. Nihil hic perfectum est, uix quidquam tutum.
 Ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus. Et
 qui stat, huic uidendum est ne cadat. In medio laqueo-
 rum ambulamus, quos omnes effugere difficilimū est,
 ne dicam impossibile. At hæ molestiæ, quas hæc uita
 secum defert, etiam si non tantum ualeant, ut nos ab-
 ducant à charitate, quæ est in C H R I S T O I E S V:
 tamen

tamen ab illa spirituali mentis exultatione frequenter auocant, & cogunt ingemiscere desiderio eius diei, quo coninget, quod perfectum est. Quis enim à tali exilio non suspiraret ad talem patriam? Vis audire turturem suspirantem? lege Psalmum 119. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: habitauit cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Pius hominibus magna pars ad afflictionum est, perpeti mores & linguas malorum. Hic enim locum habet, quod ait Ecclesiastes: Qui adponit scientiam, adponit dolorem, & in multo sensu multa indignatio. Lumen solis omnibus comune est, at non omnibus commune lumē fidei. Cedar Hebræis tenebras sonat. Quid quid autem moluntur, qui mundi huius spiritum habent, mera caligo est. oderunt lucē ueritatis, ac magis amāt tenebras. Et quū propemodū plus discriminis sūt inter hominē fide illuminatū ac spirituale, & hoīem fide uacū & carnalē, tamē in hac peregrinatiōe pij cogūtur, cū tam diuersis animis in eadem urbe et in unis ædibus uiuere. Sic Loth uiuēs Sodomis, animo dis cruci abatur, optās eripi à nefariorū cōsuetudine. Sed turturē eundē, quem modò audisti grauiter suspirantē, Heu mihi, quā incolatus meus prolongatus est: audi rursus exultantem spe promissæ felicitatis: Latatus sum, inquit, in his, quæ dicta sunt mihi, in domū domini ibimus.

mus. Ausculta & alium turturem insignem, grauiter ingemifcentem, patriæ cœlestis defiderio. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nūc & hunc ausculta exultantem. Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

2. Cor. 7. Hos gemitus uidemus semper fuisse grauiſſimos in uiris ad cœlestem beatitudinem anhelantibus. Hinc olim tot hominum examina non ferentium idololatrarum impietatem ac feuitiam, occupauerunt solitudines Thebaidis. Hinc prima monachorum origo. Satius esse ducebant cum leonibus ac pantheris habere commercium, quàm cum hominibus impijs. Alij secesserunt in solitudines Syriæ, quorum est beatus Hieronymus. Alij in desertis insulas sese abdebant. Alij montium cacumina, penè inaccessa obsidebant, ut D. Benedictus. Nonnulli paludes horridas, & uix ulli animalium habitabiles scrutabãtur, ut Patricius ac Bernardus. Alij rupes, & ipso adſpectu horrenda querebant loca, ut Bruno, aut si quis alius fuit author Carthusianæ sodalitatæ. Hæc suffugia persuadebat pijs hominibus huius exilij tedium. Studebant seiungi ab his, qui habitabant Cedar. Sed hîc quocunq; te uertas, quocunq; te abdas, in exilio es. Quere, pete quàm uoles retrusas latebras, homo ad homines uadis, atque ut uniuersum hominum commercium effugias hominem tecum effers, mortale corpus tecum circūfers, quo

graua-

grauatus sic ingemiscit Apostulus. Diuus Basilius legitur monachos, qui in solitudinibus procul ab hominũ commercio degebant, ad urbana sodalicia reuocasse, quòd uir prudens intelligeret illorum plerisque non euadere uerè pios, sed superciliosos, falsa sanctimonie persuasione turgidos, irritabiles, uindices, morosos, sensus communis expertes, & ad omnem uitæ functionem ineptos. Fatetur idem D. Chrysostomus experimento cognosci, si quando ab illis ieiunijs, uigilijs & chameunijs ad episcopi munus accerferentur. Foris querebant, quod intus quærendum erat. Ponebant nidos, sed non in atrijs domini, quum regnum DEI sit intrà nos. Hic ipse sermonis cursus, admonet nos ut ad nidos reuertamur. Nidus est, in quo adquiescit hominis desiderium, & in quo tranquille fouet pullos, hoc est, curas & cupiditates suas. FELIX ENIM ILLE DICITVR, QUI QUVM SAPIAT, NIHIL PRÆTEREA DESIDERAT. Id nulli mortalium in hac uita potest contingere. Cæteris animalibus natura felicitatis terminos præscripsit, quæ simul ut ad id peruenerint, ad quod condita sunt, suam quandam beatitudinem adsequuta sunt. At hominis animus, quoniam diuinus est & immortalis, nihil inuenit in hac uita, in quo uerè conquiescat, nisi fuerit adsequutus, ad quod conditus est. Quid est igitur illud, ad quod cõditus est homo? Vt corpore simul & ani-

& animo cognoscat, amet, glorificetq; DEVM con-
 ditorem & redemptorem ac dominum suum. Hæc est,
 inquit dominus, uita æterna, ut cognoscant te solum
 uerum DEVM, & quem misisti IESVM CHRI-
 STVM. Cognoscere, uidere est, & uidere frui est.
 Frui, beatitudinis extrema linea est. Hæc felicitas non
 coninget plenè, nisi in resurrectione iustorum. Hic ta-
 men aliquis nidus est in atrijs Ecclesiæ, sed pensilis ac
 fixus in spe futurorum. Nam extra Ecclesiam nulla
 est ueræ felicitatis spes. Tam immensa, tam capax res
 est animus humanus, ut eum solus DEVS possit ex-
 plere, etiam si illi præter DEVM sexcentos mun-
 dos addas. Quid, quòd etiam in rebus inanimis uide-
 as unumquodque ad suam ferri sedem? Lapis ex al-
 to deiectus, simul ut terrã contigerit, quiescit. flam-
 ma, quanto impetu fertur ad suum locũ? Quid est hoc,
 quod interdum sic concutit terram, ut saxeos etiã mon-
 tes disrumpat, nisi Boreas, nitens in natium erumpere
 locum? Sic uesica uento distenta, ui in aquã depres-
 sa, exilit. IGNEA RESEST ANIMVS HO-
 MINIS, QUI QVANQVAM GRAVA-
 TUR HOCTERRENO CORPVSCV-
 LO, TAMENNON CONQUIESCIT,
 DONECADNATIVAMSEDEMSVB-
 VOLARIT. Ac natura quidem omnes homines ue-
 nantur ocium, quærunt aliquid, in quo cõquiescat ani-

mus. sed quoniam in rebus uel inanibus, uel perituris figunt nidū, quō magis expetunt quietem, hōc maiori bus turbis inuoluuntur. Quid enim aliud sibi uolunt tot ueterum uolumina de summo bono, de bonorū finibus, deq; animi trāquillitate, quā Græci uocant εὐθυμία? Alius posuit nidum in scientia, alius in indolentia, alius in uoluptate, quidā in habitu uirtutis, quem appellant Sapientiam. Nōnulli in actu usuq; uirtutis. Sed isti omnes, teste Paulo, euauerunt in cogitationibus suis, & quum lingua magnificis uerbis alijs εὐθυμία pollicerētur, ipsi cor habebāt irrequietū. Quur ita? Quoniā non exultauerunt in DEVM uiuam Si sic delirarunt sapientum proceres, quid attinet dicere de idiotis? qui diuitijs metiuntur felicitatem? Atqui posteaquam ad præscriptum sibi modū perueniunt, sentiunt esse uerissimum, quod scripsit ille Venusinus, CRESCENTE M SEQUITVR CURA PECVNIA. & CRESCIT AMOR NUMMI, QVANTVM IPSA PECVNIA CRESCIT. Alij cōtemptis opibus regnū ambiunt ad monarchiā. Quid enim aliud tāto rerū tumultu moliebatur Alexāder Magnus? Sed quotā ille mundi partem sibi potuit subigere? Et si totum subegisset, quum ex Democrito didicisset innumerabiles esse mūdōs, ingemisset, qui in unius orbis parte tā diu laborasset. Quid non & fecit & passus est Iulius Cæsar, ut orbis

Romani principatum teneret? Tenuit, sed ibi non *con-*
quieuit animus. Imò *curis & cōsciencia scelerū urgen-*
te, mēte defectus est, ut uitæ tædio mortē optarit, sed
inopinatā. NON POTEST ILLIC ESSE
VERA QUIES, VBI EST ANIMVS SI-
BIMALE CONSCIVS. FINEM NESCI-
VNT HVMANAE CVPIDITATES. Hic
sibi promittit ocium, si talem puellā nanciscatur ux-
orem, insigni forma, pulchreq; dotatam, sed pro quiete
molestiarum agmen repperit. Ille sibi beatam uitā pol-
licetur, si tale sacerdotium adipiscatur, sed adsequuto,
crescit uenandi acrior sitis. Cōnectitur sacerdotium sa-
cerdotio. eluctatum est ad Abbat̄is dignitatē, petitur
Episcopi mitra: & mitra, magis opima mitra p̄ermu-
tatur. Iam animus anhelat ad Cardinal̄isium fastigiū.
Hoc ubi cōtigit, ambitur corona triplex. An hīc tandē
conquiescit animus? Respōdeat nobis Iulius secundus,
cuius extrema senectus intolerabilibus rerū fluctibus
iacitata est. De cæteris iudicent alij. Nō est absurdum,
quòd diuus Augustinus interpretatur PVLLOS,
bona opera nostra, quæ nisi ponas in nido Ecclesiæ ca-
tholicæ, frustranea sunt. Phocion & Aristides, Traia-
nus & Antoninus, alijq; complures multa fortiter, iu-
stè ac piè gesserunt erga patriam. Laudatur Zenonis
cōtinencia, Xenocratis integritas, Socratis patiētia:
sed quoniam extra CHRISTVM facta sunt, non
 contu-

contulerunt ueram felicitatem. Iulianus imperator im-
 mēsam pecuniæ uim effudit in subsidia pauperum. Sed
 aduersus CHRISTVM. Itidē in multis hæreticis
 quædā eximiæ uirtutes uixq; credibiles prædicantur .
 Magna diuitiarum cōtemptio in Ebionitis: prodigio-
 sa orandi assiduitas in Euchitis, magna abstinentia ac
 uitæ seueritas in Manicheis. Sed hi frustra hæc omnia
 faciebant, quia uō ponebant pullos suos in nido Eccle-
 siæ, sed in suis quisq; tabernaculis nidulati sunt, eoq;
 conuenit illis illud ueteris prouerbij, ut è malo coruo
 nasceretur malum ouum: & expectatis turturum pul-
 lis, excluderentur aspides. Nos igitur, si quærimus ue-
 rā animi quietē, perseueremus in tabernaculo domi-
 ni uirtutū, maneamus in unitate Ecclesiæ catholicæ,
 quæ est Hierusalē, & ædificatur ut ciuitas, cuius par-
 ticipatio in idipsum. Hæc est enim illa beata quies, de
 qua dicit alius psalmus: In pace in idipsum dormiam
 & requiescam. Quoniam tu domine singulariter in
 spe constituisti me. Sion autem mons est Hierosolymæ,
 in quo tabernaculum erat & regia. Sion autem specu-
 lam sonat Hebræis. In hūc igitur montē adscēdamus.
 Quomodo adscendemus? Cōtemptu rerum terrenarū
 ac desiderio uitæ cœlestis. Ibi post longas errorum am-
 bages, post infrugiferas rerum humanarum curas de-
 lassati, inueniemus nidum, in quo refocillemur, inue-
 niemus requiem, quemadmodum dicit Psalmus 14.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Ingrediamur sine macula hæreseos, & proficientes in fide, quæ per dilectionem operatur: faciamus iusticiam, non iudaicam, sed Evangelicam: totum quod rectè uidemur agere DEO tribuentes. Vt autem in hunc montem subuolemus, simus animi demissione passeres, uiles minimiq; precij in oculis nostris, nõ solliciti de crastino, sed omnem sollicitudinem proijcientes in eum, cui nostri cura est. Simus innocentia & castitate turtures, & intelligentes, nos non hinc habere stabilem sedem: ad coelestem illam Hierosoly mam assidue suspiremus. Auscultemus uoci domini ad ueram animi quietem inuitantis: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tolle iugum meum super uos, & discite à me, quod mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus uestris. Iuxta sensum humanum absurdus est sermo. Nam quæ requies mitibus & humilibus, qui conculantur, & è sedibus suis exiguntur? Aut quæ requies ducentibus iugum? Seruitutis nomen est iugum, & iuxta Græcorum prouerbium, Seruis nullum est otium. Sed qui ad CHRISTI exemplum mites sunt, terram possident: & qui iuxta mundum humiles sunt, in Christo sublimes sunt, pertingentes usque ad cælum: & qui placido CHRISTI iugo submittunt colla, uerè liberi sunt. Submittunt autem, qui citra disquisitionem fidem illius

Mat. 11.

illius promissis . Sequamur prophetam mystagogum , qui è vestibulo nobis ostendit , quàm amabilia , quàm pulchra . quàm suspicienda sunt atria domini , quànq; placida sit in illis animorum requies . Nunc ex atrio ostendit nobis altaria domini , quæ sanctior & pulchrior templi pars est . Altaria tua domine uirtutū , rex meus & Deus meus . Apud Iudæos magna erat templi ac uasorum templi religio , magnificus altarium ornatus . Hinc illæ uoces , Tēplum domini , Tēplum domini , & sanctissimum iusurandum erat , iurare per templū & altare . Nēc fuit impune domino dixisse , Soluite templum hoc . Sed ista nihil aliud erant , quàm typi rerum spiritualium . Propheta dum hæc loquitur , aliud quoddam tabernaculum non manufactum contempla tur , alia uidet altaria , quæ sic admiratur , ut attonitum uerba deficient . Quidam enim hunc sermonem , ALTARIA TVA DOMINE , referunt ad superiora , QVAM DILECTA TABERNACVLA , QVAM DILECTA ALTARIA . Augustinus adnectit proximis , PASSER INVENIT SIBI DOMVM , TVRTVR NIDVM , ut adpositiuè sequatur , ALTARIA TVA ut intelligamus ipsa altaria esse nidos , in quibus cōqui escimus . Mihi rectius uidetur , ut sermo sit inabsolutus , quò magis exprimantur admirantis adfectus . Sic quū uidemus principis domū magnificè extructā , stu

pefacti dicimus, PALATIVM REGIVM. Et quemadmodū hīc emphasis est in uoce REGIVM: ita in propheta uerbis magna emphasis est, in pronomine, T V A. Tu unus es dominus uirtutū, & hęc tua sunt altaria, te digna, tibi grata. Rursus pro VIRTUTVM, Græcis est δυνάμειν, de quo prius admonuimus. Hebræis Sabaoth, hoc est, exercitū. Iteratio ad hoc fit, ut intelligamus Ecclesiā licet iuxta mundum cōtemptam & inermem, tamen protectore DEO exercituum inuictam esse, atq; ipsis etiam portis inferiorum inexpugnabilem. Non hęc sunt altaria, quæ uictulorum, hircorum & arietum sanguine cruentātur. Dominus iam olim per os Esaie hoc uictimarum genus fastidiebat. Quid igitur? Deus spiritus est, & spiritibus uictimis delectatur. Non gaudet cæde pecudum, sed mortificatione cupiditatum spiritui reluctantiū. Si amore CHRISTI maſtasti in teipso pecuniæ studium, & quod prius abditum pro DEO colebas, nūc erogas in membra CHRISTI, gratissimam DEO uictimam immolasti. Si iugulasti luxū et libidinē, è lurcone factus sobrius, ex incōtinate castus, acceptā Deo hostiam maſtasti. Si læsus à proximo, in gratiā CHRISTI compescis efferuescētem animum, ac uindictā remittis, gratissimū DEO sacrificium obtulisti. Si fide firmus, et charitate seruens, tua omnia, teq; totum tradis uolūtati diuinæ, paratus & mortē & gehennā subire,

si sic

si sic illi uisum fuerit, gratū holocaustoma posuisti domino uirtutum. Hic est cultus rationalis siue spiritualis, & hostia uiua, sancta ac DE O placēs, ad quam cū obsecratione nos hortatur Apostolus Rom. 12. Ita Deus non delectatur uapore thuris, aut myrrhæ, aut storacis, sed amat suffitum spiritualē, uota ac preces piarum mentium, gratiarum actionem, & sacrificiū laudis; quo DEVS gaudet honorificari. Per has uictimas iter est ad uidendum salutare DEI, qui finis est & huius psalmi. Videbitur DEVS deorum in Sion. Preces acceptæ sunt, quæ fiunt cum fide: & in nomine CHRISTI, gratiarum actio, non tantū in prosperis, uerum etiam in aduersis immolanda est. Sacrificium laudis ita gratum erit, si iuxta Pauli doctrinam, quidquid facimus siue in uerbo siue in opere, nō in gloriam nostrā, sed in gloriam DEI faciamus. Hæc oblatio uerè munda, quia spiritualis, per uniuersum orbē iugiter offertur in altaribus Ecclesiæ. In hoc nido tuti conuiescimus ad tempus, quia altaria nō sunt hominum, sed domini uirtutum. cuius uoluntati nemo potest resistere. qui per simplices & humiles coli uoluit. qui pusillis impertire uoluit dona regni cœlestis. Quo nomine & ipso patri gratias agit in Euangelio: Abscōdisti hæc à Matt. 11. sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Non est quòd metuas mundū aut satanam, si te recipit in taber-

nacula sua dominus uirtutū. Ille tuetur, quod instituit. ille regit ambulans in medio suorū. ille consumat, quod fecit. Dominus uirtutum tuetur, rex gubernat. Deus euehit ad regna cœlorum. Rex meus & Deus meus. Similiter loquitur Psal. 43. Tu es ipse rex meus & Deus meus. Hoc propriè potest ad CHRISTVM Ecclesiæ principem adcomodari, qui Psalmo 2. loquitur: Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius. Sub ditione DE I sunt uniuersa. Et dæmones agnoscunt omnipotentem & contremiscunt: sed fidei uox hæc est peculiaris, REX MEVS ET DEVS MEVS. Nemo potest dicere Dominum IESVM, nisi in spiritu sancto. Passim tamen audiuius uoces appellantium Dominum IESVM. Sic nemo potest dicere, Rex meus & Deus meus, nisi qui se plena fiducia DE I uolūtati permisit, & ab hoc uno præmium æternæ felicitatis expectat. Alius psalmus populum illum beatum pronunciat, cui dominus est DEVS. Item, quum alijs aliquot scripturæ locis, tum Leuitici 26. ita loquitur dominus: Ponã tabernaculum meum in medio uestri, & nõ abiciet uos anima mea. Ambulabo inter uos, & ero DEVS uester, uosq; eritis populus meus. Quem hîc regem appellat, post appellat legislatorem. Itaq; si regem agnoscimus, pareamus illius legibus. Si DEVM agnoscimus, nihil supra eũ diligamus, imò nihil omnino diligamus quod nõ propter

propter ipsum diligamus. Nomine Rêgis et illud admo-
nemur, quòd sanguine Christi redempti sumus à tyran-
nide diaboli, & pro turpissimo simul & crudelissimo
domino uenimus in ius clemētissimi rêgis. Haftenus my-
stagogus siue hierophanta noster, ostendit nobis amabi-
le domini tabernaculū, introduxit in atrium, common-
strauit altaria, & hostias spirituales. Nunc ostendit no-
bis eximios illos ac DEO dignos sacerdotes, sacris ope-
rantes in templo domini. Beati, inquit, qui habitant in
domo tua domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.
Qui fortes sunt in fide, qui radicati in charitate, iam
habitant, non in atrijs, sed in domo domini. Nam H A-
B I T A R E stabilitatis uerbum est. Et quare sunt be-
ati? Num quòd abūdēt opibus, aut præfulgeant hono-
ribus, aut adfluāt delicijs? Nequaquam. Quam ob rem
igitur? Quoniam, inquit, In sæcula sæculorum lauda-
bunt te. Ecce tranquillam domum, quam repperit sibi
passer. ecce quietum nidum, quem repperit sibi turtur.
Hic est enim supremus finis, ad quem conditus est ho-
mo, ut agnoscat, amet, & hymnis celebret cōditorem,
redemptorem, gubernatorē ac remuneratorem suum.
Iuxta sensum humanum, qui laudantur, potiùs beati
uidentur, quàm qui laudant. At in rebus diuinis, secus
est. Deus enim nullius laudibus fit felicior. Est enim
æternus fons omnis gloriæ. Sed quicumque illum lau-
dant, hoc ipso beati sunt, quòd laudant. At non omnes

Colof. 3 illum laudant, qui canunt, GLORIA TIBI DOMINE, sed in quorum cordibus habitat charitas, quod est uinculum perfectionis, & exultat pax Christi, ad quam uocati sunt, qui in unum corpus coaluerunt. seseq; mutuò cohortantur in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus in gratia, canentes in cordibus suis DEO. Quòd si uoce corporea laudandus est DEVS, psallamus spiritu, psallamus & mente. Non est speciosa laus in ore peccatoris, non est grata DEO symphonia, ubi uocibus concordibus dissonant animi. deniq; extra domum DEI, quæ est Ecclesia, non est hymnus acceptus DEO. Si uolumus esse beati, sic uanimes laudemus DEVM, quemadmodum laudant Angeli, inter quos nulla est dissensio. Vniuersa creatura suo quæq; more laudat dominum. Neq; enim cœli tantum enarrant gloriam DEI: sed omne animantium genus. ipsa elementa, & quidquid ex his gignitur, dum ipso adspectu conditoris omnipotentiam, sapientiam ac bonitatem nobis declarant, clamitans laudes DEI. Eoq; in psalmis, & in Cantico trium puerorum, non tantum sol & luna, sed & pecudes & pisces, & montes & colles, & maria & flumina, inuitantur ad laudandum nomen domini. Soli spiritus impij, & homines mali nõ inuitantur ad hanc symphoniam: quia per hos, quod quidem in ipsis est, blasphemia potiùs adficitur nomen domini. Sed quid sibi uult, quòd addit prophe-

ta, IN SAECVLA SAECVLORVM LAU
 DABVNT TE? Quo loco subiicitur, SELA.
 Quod Hieronymus uertit semper. Tametsi sunt, qui
 negēt eam uocem æternitatis habere significationem,
 quòd in scripturis nusquam reperiatur, præterquam
 in Psalmis, & interdum his locis, ubi nulla sit æternita
 tis significatio. Proinde existimant idem pollere Sela,
 quod Diapsalma, quod indicatiū erat mutandæ melodiæ.
 Nam psalmi uocibus ac musicis organis canebātur. Ha
 bent autem & hodie musici signa quædam, quibus ad
 monētur, mutandā esse cationis rationem. Neq; enim
 omnis harmonia, cuius sententiæ congruit. Sic & in
 comœdiarum de uerbis tibiæ modos quosdam accine
 bant, aut fortasse præcinebant, ex quibus populus in
 telligebat sententiæ genus, grauis esset an secus. In hoc
 certè psalmo ab hac clausula uidetur esse alterius argu
 menti exordium. Sed hoc utcunq; habet, certè uerba,
 IN SAECVLA SAECVLORVM, declarant
 æternitatem, ut non possint quadrare in tēplum, quod
 erat Hierosolymis. Id enim non ita multò durauit ul
 tra ducentos annos. Quanquam Iudæorum uulgus sibi
 persuaserat legem, & illius templi religionem usq; ad
 mundi finem duraturam. Quemadmodum Romani
 sibi persuaserāt, Capitolium fore sempiternum, quum
 hodie Romæ ne uestigium quidem Capitoli pos
 sint ostendere, nec Iudæi templi sui Hierosolymis.
 Aliud

Aliud igitur templum uidebat oculus propheticus, in quo sine fine laudaretur nomē domini. Ea nimirum est Ecclesia catholica. Sed quī possit esse perpetua laudatio, quum mortales sint, qui laudant? Hęc Ecclesia laudatrix domini, consummationē expectat, finem nescit. Et sicut in pijs charitas nunquam excidit: ita laudatio DEI hīc exercetur, in cœlis perficitur. Simul ut animus euolarit ex hoc terreno domicilio, iam cum angelis ac beatis animabus limpidiūs canit laudes DEO, donec recepto corpore non iam animali, sed spiritali totus homo sine fine, citraq; interruptionem resonabit conditoris sui laudes. Est enim una eademq; domus Ecclesia, militans in terris, & Ecclesia triumphans in cœlis, nisi quod illa pars est purgatio. Quemadmodum idem est aër terræ, quam calcamus proximis; & qui iuxta quosdam philosophos, lambit conuexa orbis lunæ, sed hic ob terræ contagium crassior, ille purior. Nihil autem obstat, quō minùs unusquisq; nostrum, licet grauatus hoc mortali corpore, tamen sine intermissione laudet DEVM suum. Quī potest, inquis? Potest. Si quidquid cogitamus, loquimur, aut agimus, omnia in gloriam DEI faciamus, etiam quum edimus ac bibimus, etiam quum dormimus, aut lusu corpusculum reficimus, laudamus DEVM nostrum. Glorificate, inquit Apostolus, & portate dominum in corpore uestro. Non omnia membra loquuntur, sed omnia membra

bra corporis nostri glorificant DEVM, si seruiant
 iusticiæ, etiam si lingua sileat. Posteaquam propheta ue
 lut ecstasi raptus, peruenerat ad illã coelestem Hieroso
 lymam, in qua nulla est molestia, quæ interpellet: nulla
 animorum dissensio, quæ uiciet melodiam: nulla necessi
 tas, quæ interrumpat hymnos DEI: quod ait beatus
 Paulus, siue excidimus DEO, siue sobrii sumus, uobis:
 uelut ad se rediens, meminit se hominem esse: & in hoc
 exilio uersantibus ostendit uiam, qua ad illam beatam
 tranquillitatem perueniatur. Dixerat, Beati qui habi
 tant in domo tua domine: etiã Angelos & pias animas
 cum Angelis uiuentes cõplectens. Hic mutata iam har
 moniæ specie dicit, Beatus uir, siue ut ex Hebræo uer
 tit Hieronymus, Beatus homo. Viri nomen nõ excludit
 foeminas. In Christo non est uir aut foemina, non ser
 uus aut liber, sed noua creatura. Hominis uocabulum
 admonet nos fragilitatis nostræ. cui nisi DEI miseri
 cordia porrigat manum, ne ad Ecclesiæ quidẽ atrium
 potest accedere, tantum abest ut ad illam supernam be
 atorum sedẽ possit euolare. Aditus in Ecclesiam fides
 est: sine qua nihil prodest baptismus. At fidem nemo
 sibi largitur. DEI donũ est: quo DEVS, quos uult,
 præuenit, & ad Christum trahit. Nam homo quatenus
 est homo, carnalis est, & nihil nisi mundum sapit. Hoc
 perspiciẽs propheta, submissioribus iam modis ait, Bea
 tus homo, cuius est auxiliũ abs te: siue ut legit D. Augu
 stinus

sinus, Adsumptio. Græcè est ἀντίληψις, quæ uox conuenit in eum, qui manum porrigit conanti adscēdere. Nam & Ecclesia ciuitas est in edito sita, quemadmodum templum Hierosolymitanum erat in monte Sion. Hieronymus pro Auxilio uertit Fortitudinē. Voces dissonāt, sensus idē est. Nitentibus ad ardua, uiribus opus est. HOMO AVTEM EX SE SE NIHIL POTEST. Fides autē propriè robur addit homini, ut iam nec mundum nec satanam metuat. Itaq; qui totam fiduciam in DEO collocant, ij demū confirmati uigore spiritus, ualent conscendere in montem domini. Ad templū illud Iudaicum, quod extruxit Solomon, quindecim gradibus adscendebatur. In primo gradu propheta queritur de improbitate linguarum, tediōq; exilij. In secundo confirmatur dono fidei, dicens: Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium. Auxiliū meum à domino, qui fecit cœlum & terram. Fides est, quæ stabilit gressus nostros, ne uacillent. Ita Paulus Corinthijs: Fide stas. Item Roma. Tu autem fide stas. Et beatus Petrus hortatur, ut resistamus diabolo, fortes fide. Is enim demū uerè fortis est, qui in se imbecillis, fortitudinē suam habet in DEO. Quod indicans Esaias ait fore, ut hoc canticum canatur in terra Iuda. Canticum est Euāgelicæ professionis. Iuda enim Hebræis confitentem sonat. Quod igitur canticum? Vrbs fortitudinis nostræ Sion. Sion ecclesia est. sed unde

2. Corin. 1

de

*de fortitudo imbelli? Seruator ponetur in ea murus
 & antemurale. Audis inexpugnabile munimentum.
 Idem ait, In silentio ac spe, erit fortitudo uestra. T A-
 CITVS EXPECTAT, QVI NIHIL DIE
 FIDIT DE PROMISSIS. & spes tantæ fe-
 licitatis, quæ non pudefacit, quia nõ fallit, etiam in me-
 dijs adflictionibus ac mortibus exhilarat animum. In
 hac igitur uita non est perfecta beatitudo, & tamen
 magna quædam beatitudinis pars est, dum reputamus
 animo, q̄ sit momentaneum totū huius uitæ spacium, et
 quàm non sint condignæ adflictiones ad futuram glo-
 riã, quæ reuelabitur in nobis. Ad hæc, quàm bonæ cer-
 tæq; fidei sit, qui nobis eã promisit. Vt enim nos illum ^{2. Tim. 2}
 abnegemus, ille fidelis permanet, seipsum abnegare
 non potest, tantum ut perseueremus in fide & charita-
 te, continētes nos ipsos intrā septa domus DEI, in qua
 succrescentes usq; ad mensuram plenitudinis Christi,
 per quindecim mysticos gradus, adscendamus in eter-
 num tabernaculum, et per quadraginta mansiones, ad
 terram illam quietis, quam dominus in Euāgelio pro-
 misit mitibus, alacriter proficiscamur. In arduo est
 quod petimus: egregium est quò tēdimus. Nemo repen-
 tē ab imo ad summa prouehitur. Opus est, qui com-
 monstret uiam, quemadmodum DEVS Israhelitis, qui
 nostri typum gerebant, dux fuit per inuisa desertorum.
 opus est, qui è sublimi porrigat manum, & nitentem
 sursum*

sursum trahat. Horum nihil ipsi nobis præstare possu-
 mus. Dominus est, qui & uelle & perficere operatur
 in nobis. Ille per fidem aperit nobis oculos ut uidea-
 mus ubi simus, ut horreamus quod sumus, & suspi-
 remus ad ea, quæ nonãum sumus. Primum igitur auxi-
 lium à domino, hoc est, primus beatitudinis gradus est,
 ut leuamus oculos in montes. E cælo datur, ut amemus
 cælestia, & contēnamus terrena. Qui circumspiciunt
 suam sapientiam, suas uires, sua merita, qui tantum re-
 spiciunt ad ceremonias, condonationes ac diplomata
 pontificum, nūquam perueniunt ad illã beatitudinem.
 Quid igitur facit ille beatitudinis candidatus, cui do-
 minus per fidem dedit, ut fastiditis humilibus mundi cu-
 ris, oculos attollat in montes æternitatis? ἀναβάσεις
 adscensionēs siue gradus adscensorios disponit in corde
 suo. Quas hic appellat ἀναβάσεις, in cæticis graduum
 appellat ἀναβάθμους, qui gradus sunt, sed adscēden-
 tiū, quū Latinis iisdē gradibus descēdatur, quibus ascen-
 ditur. Cæterum in negotio pietatis non oportet un-
 quam retrocedere, sed oblitos à tergo relictorum sem-
 per ad perfectiora tendere. Respexit Eurydice, & re-
 lapsa est in Orcum. Respexit uxor Loth, & uersa est
 in petram salis. Habet autem & pietas gradus suos,
 quemadmodum hominis ætas. Catechumeni parturium
 tur, modò baptizati uelut infantes aluntur lacte: adul-
 tis pro solido cibo proferuntur retrusiora mysteria.

Et Paulus sapientiam loquitur inter perfectos, inter infirmos profitetur se nihil scire, nisi Iesum Christum & hunc crucifixum. Ergò, qui sustulit oculos suos in montes, disponit gradus adscensorios. Vbi? in corde suo. Nec mirum, ad illum enim montem non adscenditur pedibus, sed adfectibus. Sunt externi gradus, quos ut non oporteat reprehendi, tamen inutiles sunt, nisi gradus disponatur in corde. E laico fit clericus, è clerico fit hypodiaconus, ex hypodiacono diaconus, è diacono archidiaconus, ex hoc præsbyter, è presbytero episcopus. Rursus è laico monachus, è canonico regulari Dominicanus, è Dominicano Franciscanus, è Frãnciscano Benedictinus, è Benedictino Carthusianus. Quamquam de his gradibus multa inter ipsos controuersia est, qui gradus hos disponunt ac digerunt iuxta res externas. Sunt qui putant Franciscanos in altiore gradu consistere, quòd seminudis incedant pedibus, quòd pecunias non contingant. Rursus sunt, qui his præferant Dominicanos, quòd domi nõ uescantur carnibus. Vtrisque præferunt Benedictinos, qui & pluribus horis canunt in templis, nec unquã domo prodeunt. Iam inter oës summũ gradũ obtinent, qui lorica ferrea pro indusio cutem defricãt. Hi gradus ita demum profunt ad pietatẽ, si, domino auxiliante, ueri gradus disponantur in corde. Desijsti raptò uiuere, nonnullus ad pietatem gradus est. Non solùm restituis fraude parta, ue-

rumetiam tua perfundis in egenos amore Christi: altiore adscēdisti gradum. E uiolento ac feroce factus es innocens? aliquem adscendisti gradum in corde. Studes omnibus benefacere, in sublimiorem gradum te recepisti. Tandem & illis à quibus grauius læsus es, non modò remittis uindictam ex animo, sed in Christi gratiã bene uelle & benefacere gaudes, ad uerè sublimem gradum emerdisti. Hæc exempli causa proposui, de cæteris item quisq; apud sese consideret. Hi gradus digeruntur in corde hominis, in intimis animi recessibus. Hos igitur gradus, quibus ad perfectionem tendimus, beatus ille disponebat in corde suo, non se iactans apud homines, sed se probans inspectori cordium, sed auxilium nõ aliunde expectans, quàm à domino. Atq; hæc meditatur in ualle lachrymarum. Quid enim aliud est totus hic mundus, nisi conuallis obscura, nascentium, parturientium, morientium, ægrotantium, egentium, nauigantium, belligerantium, alijsq; mille lachrymarum occasiõibus plena: à quibus nec potentes nec diuites, nec rēges ulli sunt immunes? Hæc est illa uallis Achor, id est, tumultus ac perturbationis, in quam præcipitatus est Acham, ut habetur Iosue septimo. In hoc loco nos posuit dominus, posteaquam è paradiso per inobedientiam excidimus, ut aliquantisper in exilio degemes, per obedientiam fidei, & obseruationem præceptorum D E I moliremur reditum in patriam.

Nec

Nec est quòd nos huius uallis pigeat : in hanc descen-
dere dignatus est ipse DE I filius, ut nobis esset uia, ue-
ritas & uita. Ergò quandiu uiuimus in hoc corpore
mortali, uersamur in ualle lachrymarũ. Sed dixerit ali-
quis: Frustrà igitur homo disponit gradus adscēsorios
in corde suo, si permanendum est in ualle lachryma-
rum. Sed hæc uallis Achor uertitur in requiem armen-
torum, iuxta Esaiam 65. Daturq; Hierusalem ad decla-
rationem spei. Osee 2. Præter hæc oportet meminisse,
quòd in arcem Sion adfectibus adscenditur, non pedi-
bus, corde adscenditur, non scalis. Corpus hæret in ual-
le, animus eluctatur in montem. Ita uisum est rêgi no-
stro, ut per temporarias adflictiones huius mundi, per-
tingamus ad coronã immortalitatis. Nec uideatur hu-
ius militiæ dura lex. Rex noster, qui nobis hanc legem
præscripsit, ipse eam in se præstitit. Nec est quòd de-
spondeamus animum, qui nos ad certamen uocat, ipse
dabit benedictionem, auxilians nobis in periculis, con-
solans in adflictionibus, ut possimus sustinere. Agone-
theta noster euocat suos ad certamen, proposuit ingen-
tia præmia, qui legitimè certauerint: præsidet, nõ tan-
tùm ut spectator ac iudex, uerùm etiam ut auxiliator.
Ille suppeditat uires, suggerit alacritatem. Nam hic
BENEDICTIO non est laudis uox, sed liberalitatis,
quæadmodũ loquitur Apostolus: Qui parcè seminat, par-
cè & metet. Qui seminat in benedictionibus, de benedi-

tionibus metet uitam eternā. Aspera lex est, Qui non tollit crucem suam quotidie & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Qui non odit patrem & matrem, præterea & animam suam, non est me dignus, &c. Dura inquam & horrenda lex est, nisi accedat gratiæ largitas, quam ut ostenderet & gratuitam & minimè parcam esse, maluit εὐλογίαν, quā alio noīe appellare. Sub lēge Mosaica parciōr erat gratiæ dispensatio, uerū simul ut effulsit humanitas & benignitas D E I nostri, qui non ex operibus iusticiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit per lauchrum regenerationis & renouationis, spiritum suum abundè effundit in unniuersam carnem. Apud homines aliud interdum est benedicere, aliud benefacere: imò frequenter hominis benedictio maleficium est non beneficium: sed D E O idem est benedicere & benefacere. Religiosè faciunt, qui procumbunt & accipiunt episcopi benedictionem, sed quātò iustius est nos prosterni coram D E O, ut illius impetremus benedictionem? Vide porrò quantum efficiat D E I benedictio: Ibunt, inquit, de uirtute in uirtutem, & uidebitur D E V S deorum in Sion. Mirabitur hīc aliquis subito mutatum uerbi numerū. Modò dixit: Beatus est, cuius auxilium abs te, & disposuit in corde suo. Hīc, Ibunt de uirtute in uirtutē. Vndè repētè ex uno plures facti sum? In mysticis literis, D E I benedictio adfert foecunditatem

tem, sicut maledictio sterilitatem. Maledicta terra in opere tuo, quum exercueris eam, spinas & tribulos producet tibi. Contra, quum DEVS creasset hominem ex uida argilla, uxorem ex una costa læui lateris, benedixit eis dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Item Psal. 106. Benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Atque ista quidem typi sunt rerum spiritualium. Itaque posteaquam per Euangelij gratiã exempti sumus a maledictio lægis, ac per spiritum sanctum effusa est in Apostolos benedictio, quanta celeritate ueri DEI cultus, qui prius apud Iudæos uelut in orbis angulo coercebatur, sese diffudit per uniuersas mundi nationes? Quot uirginum, quot martyrum, quot confessorum examina prosilierunt? Vndè hæc prodigiosa fecunditas? Vndè nisi ex benedictione DEI? Filij, inquit, tui de longè ueniēt, & filie tuæ de latere surgēt. Esa. 6 Itaque deserta illa & uidua mulier, admiratur insperatã fecunditatem suam dicens: Et isti filij undè uenerunt? Venerunt ex omni natione, quæ sub cœlo est, ab Indis, ab Gadibus, à Thracibus, à Gotthis, à Scottis & Hybernis. Itaque iam multiplicati benedictione DEI, & animosi fide, alacres spe, ibunt de uirtute in uirtutem. Ne hîc quidem est ἀρετή, sed ἐκ δυνάμεως εἰς δυνάμειν, quod Hieronymus ex Hebræo uertit: De fortitudine in fortitudinem. Nonnulla fortitudo est, pro Christo negligere uoluptates, opes & honores huius mudi:

sed fortius est uincere pietatis adfectus in parentes, uxorem ac liberos, longè uerò fortissimū est, mortem & morte grauiora tormēta uitæ cœlestis amore negligere. Qui gradibus nitūtur in altū, quō magis adscendunt, hōc magis lassescunt: at qui per hos gradus adscendunt, quō longius eunt, hōc reddūtur fortiores & alacriores. Vndè tandē? Nisi quia res non est humanarum uirū, sed benedictionis diuinæ. Alioqui undè tam præsens animi robur, tanta alacritas Apostolorū, iuuenum, uirginum in squalore carcerum? in flagris & aculeis? in ipsis etiam mortibus, ad quarum etiam commemorationem humanus inhorrescit animus? Non aliunde, nisi quòd Agonothetes ac legislator pro magnitudine temptationum auget benedictionem. Mirantur homines, qui foris uident afflictionem, sed non uident internam benedictionem. Non ineleganter à uiro quodam, ob pietatem, celebri dictum est de monachis austeram uitam agentibus: Multi uident cruces nostras, sed nō uident unctiōnes nostras: uident corpus attenuatum uigilijs, ieiunijs ac laboribus: uident solitudinem, omniumq; uoluptatum abstinentiam, & tamē in corpusculo exiguo & imbecilli, nō uidēt, quantis delicijs reficiatur animus ad cœlum anhelans. Sed quod tandem præmium petitur tātis laboribus? Videbitur, inquit, D E V S deorum in Sion: siue ut uertit Hieronymus, Apparebunt apud D E V M deorum in Sion

Sion. Hoc est brabêum omnium certaminum: hæc est requies omnium uotorum: hæc est felicitatis summa. Domine, inquit, ostende nobis faciem tuam, et salui erimus. Et Philippus: Ostende nobis patrem, et sufficit nobis. Atqui DEVM nemo uidit unquã. Inuisibilis est oculis corporeis, sed cordi mūdo uisibilis est. Itaq; dominus in Euangelio beatos pronunciat, qui sunt mundo corde, quoniam ipsi DEVM uidebunt. Cor autem intellige non intestinum corporis spirituum ac sanguinis fontem, sed mentem hominis fidei illustratã lumine. Videtur autem interdum & in hac uita purgatis mentibus, sed per speculum & in ænigmate, sed non nisi in Sion. Nam extra Ecclesiam nemo uidet DEVM, quia nemo habet puram mentem. Et si sibi uidentur uidere, hallucinantur, iam spectrum uidentes pro DEO. Non uulgaris autem beatitudo est, apparere apud DEVM decorum. Quid est parere apud illum? Cùm plena fiducia uenire in conspectum illius, qui nouit omnes latebras humani cordis. Hoc non ausit, nisi pura & undique syncera conscientia. Alioqui uidebitur & impijs DEVS, sed horribilis erit adspectus illius, qui pijs est amabilis. Non est alius DEVS, sed diuersi sunt oculi. Ut agris oculis molesta lux est, quæ sanis est iucūda. Omnes enim sistendi sumus ante tribunal summi iudicis, à quo non est reciprocatio. Miles, qui fidelē & strēnuam operã nauauit in bello, seruus, qui gnauiter

Esa. 38

dispensauit talenta domini, gaudens prodit in conspectum ducis & heri sui, auditurus, Accipe coronam uitæ æternæ, & intrâ in gaudium domini tui. Ille beatus est, qui non ueretur suam conscientiam aperire domino dicens cum Ezechia rēge: Obsecro domine, memento quæso, quoniam ambulauerim coram te in ueritate & corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim. Simili fiducia fortissimus ille Christi miles prodit in conspectum imperatoris sui: Ecce, inquit, coram DEO in Christo loquimur. Et ad eosdem Corinthios de se loquens: Non ambulantes in astutia, neq; aduiterantes uerbum DEI, sed in manifestatione ueritatis commendantes nosmetipsos ad omnem cōscientiam hominum, coram DEO. Idem alibi, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui: de cætero reposita est mihi corona iusticiæ. An nō magna felicitas est, sic posse cōparere apud DEVM deorum in Sion, in specula perfectionis Euāgelicæ? DEVM deorum dixit, iudicem omnium indicans. Siue enim accipias populi iudices, siue pios homines, ad quos sermo DEI factus est, siue Angelos, qui & ipsi dicuntur Eloim, siue dæmones aut dæmonum ministros homines, qui se pro dijs coli passi sunt, hic unus est DEVS deorum, iudex uniuersorum, sicut testatur psalmus 81. Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat, ipse à nemine iudicandus. Nec angelorum, nec propheta-

prophetarum, nec ullius sanctorum aspectus confert homini ueram beatitudinem. Solus hoc præstat DEVS deorum. Huc ut pertingamus, dominus impertit benedictionem, sed orantibus. Assiduè rogari uult, non ut admoneatur, sed ut nos rogando digni efficiamur, quibus largiùs impertiat suam benedictionem. Nam & pacto paremus apud DEVM, quoties uel appellamus illum puris precibus, uel pro beneficijs acceptis gratias agimus. Domine DEVS uirtutum exaudi orationem meam, auribus percipe DEVS Iacob. Angelorum Deus est, eoq; Deus uirtutum dicitur: & hominũ DEVS est, qui patriarcham Iacob imitantur. Is luctando cum Angelo meruit benedictionem, & idem dixit: Vidi dominum facie ad faciem, & salus facta est anima mea. Sequitur: Protector meus noster adspice DEVS, & respice in faciem CHRISTI tui. Nondum plenam securitatem adsequutus est, qui requirit protectorem. Adhuc metuit ignea iacula malorum spirituum è sublimi nos impetētium. Aduersus hæc implorat Deũ exercituum, ut suus sit clypeus. Hoc enim uertit Hieronymus, quod septuaginta uerterunt Hyperaspisten. Magna est dæmonum potentia, sed dominus uirtutum unus potentior est uniuersis. Si ille dignatur nobis esse clypeus, non est quòd metuamus ulla iacula. Sub hoc clypeo tutus latebat, qui dicit: Dominus protector uitæ meæ, à quo trepidabo? Et alibi

Psal. 26.

Pfal. 5. *rursus: Domine ut scuto bonæ uoluntatis tuæ cinxisti nos. Nullum est hominis scutum, quod totum hominis corpus reddat inuulnerabile, quin & ipsum scutū interdum prodit hominem: at quem tegit DEI clypeus, nulla ex parte potest sauciari. Adspici à Deo, tegi est. Adspicit autem cui propicius est ac bene uult. Eoq; psalmus, quem modò citauimus, scutum appellat beneuolentia, Græcè εὐδοκία, Hieronymus uertit Placabilitatem. Qui suis meritis sese protegunt, & his ueluti clypeo fidunt, an tuti sint, ipsi uiderint. Qui fiduciam suam collocant in ceremonijs, in cultu diuorum, in ueste quasi tuum reddat ab insultu satanæ, non satis fidei utuntur clypeo. Sed gratiæ DEI & huius promissis tutò fiditur. Adspicere D E V M, beatitudo est, sed illum nõ possumus adspicere, nisi prius adspexerit nos. Cū essemus cæci, et in tenebris plusquã cimмериjs uersaremur, ille dignatus est adspicere nos, aperuit oculos nostros: & quū essemus inimici, diligendo nos effecit, ut ipsum redamaremus. Respice in faciem CHRISTI tui. Nõ arbitror anxie disquirendum utrùm hoc ad personam Dauidis, an alterius cuiuspiã iuxta communem sensum referatur. CHRISTVS Græcis unctum sonat, quod Hebræis Messyas. Omnes CHRISTI sunt, qui in CHRISTVM renati sunt. Ab horum facie nunquam auertit oculos Deus, sed custodit illos ut pupillã oculi, modò ne ipsi faciẽ suam auertãt ab eo.*

ab eo. Regum autē ac sacerdotum est ungi. Vtrunque suo quodam modo sunt, qui suo cognomini respondēt, quos beatus Petrus alloquitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta &c. Sed ille ^{1. Pet. 2.} Christorum omnium princeps est, qui dictus est princeps pacis, ac sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedec, quem singulariter unxit DEVS oleo laticiae prae participibus suis. In huius faciē, quoniā caret omni nēuo, Deus pater gaudet adspicere, quē profitetur esse filium unice dilectum, in quo sibi placitum sit. Quid sibi uult igitur, quod ait propheta, Adspice, & respice in faciē CHRISTI tui? Quidquid Deus largitur nobis, per filium ac propter filium largitur, nō propter opera iusticiae, quae fecimus nos. Nos enim in multis offendimus omnes. Solus ille agnus est, omnis expers maculae. Ergo protector noster DEVS, si tuos oculos offendit facies, hoc est, cōscientia nostra, respice in faciem Christi filij tui, quem sine exceptione diligis, per illius merita nobis largire, quod ipsi non meremur. Iudaei, quoniam non nouerant incarnationis mysterium, in precationibus suis, diffidentes suis meritis, obtestabantur Deum per memoriam patriarcharum, Abraham, Isaac & Iacob, quorum, pietas DEO fuisset accepta. At Christiani nihil petunt à patre, nisi per Iesum Christū, quē habemus in coelis aduocatum efficacē, quiq; suam fidē nobis obstrinxit, fore ut
 acci-

acciperemus quidquid postularemus patrem in ipsius nomine. Qui scripsit hunc psalmum, non uiderat CHRISTVM in carne, sed oculis fidei, qui longè prospiciunt, uiderat illum uenturum: quemadmodum & Abraham tot sæculis CHRISTI aduentu antiquior uiderat diè illius, & gauisus est. Nos igitur quoties aliquid à DEO petimus, cum fiducia petamus, sed eam fiduciam hauriamus, non ex nostris benefactis, sed ex gratuitis CHRISTI promissis. Ne dicamus Respice ad ieiunia mea, aut elemosynas, aut uigilias, aut chameunias: sed, Respice in faciem CHRISTI tui. Docet hoc Paulus Ephe. 3. IN CHRISTO IESU domino nostro habemus fiduciam ac accessum, in confidentia per fidem eius. ~~Quid est, Per fidem eius?~~ Quia fidendum est illi toto pectore, qui non fallit in promissis, etiã si promittat, quæ uidetur nobis impossibilia. Quis enim credidisset fieri posse, ut diuina humanaq; natura sic uniretur, ut coirent in unam personã? At ille promisit et præstitit. Quis crederet fieri posse, ut homo uerus sederet ad dextrã Dei patris? Promisit & præstitit. Quid est igitur, quod non speremus à Deo, modò respiciat in faciem CHRISTI sui? Vt autè intelligas hanc interpretationem nõ esse somniũ sensus mei, sed prophetam agnoscentẽ dignitatem suam, confugisse ad faciẽ Christi, attende quod sequitur: Quia melior est dies unus in atrijs tuis, ~~super milia.~~ Nihil uetat,

uetat, quô minùs hæc iuxta sensum humiliorẽ referan-
 tur ad Israelitas captiuos apud Babylonios. Teneban-
 tur ingenti patriæ desiderio, tenebat ethnicarum su-
 perstitionum, suspirabant ad pristinos ritus, ac templũ
 illud magnificũ, quod extruxerat Solomon. Iam enim
 sibi uidebantur diutino ethnicorum commercio facti
 ethnici. Sed nos retrusiozem intellectu sequi maluimus.
 Nõ addit chiliadum numerum, ut intelligas infinitum
 discrimẽ. Nec dicit, **IN DOMO TVA**, aut **SAN-
 CTUARIO TVO**, sed, **IN ATRIIS TVIS**,
 quod est templi quasi uestibulũ, in quod admittebãtur
 & prophani: unde Paulus Hebræis scribens appellat
 sanctum sæculare κοσμηκόν, quod toti pateret mũdo.
 Nec est apud Hebræos **Vnus dies**, sed tantũ **Dies**. Nõ
 est enim dies, ubi non lucet sol iusticiæ, & incontami-
 nata ueritas. Nusquam igitur dies est, nisi in Ecclesia.
 In nocte sunt, qui sunt extra hanc. quod olim uaticina-
 tus est Zacharias, cap. ultimo, de incredulis loquens:
 In die illa non erit lux, sed frigus & gelu. Mox de fi-
 de Ecclesiæ sic loquitur: Et erit dies una, quæ nota est
 domino, non dies neque nox. Vulgarem diem facit so-
 lis exortus, noctem occasus. Quis igitur est hic dies &
 non dies? Explicat hoc Esaias cap. 60. Non erit tibi
 sol in lucem diei, neque ortus lunæ illuminabit te per
 noctẽ. Sed erit tibi dominus lux æterna. Vtrunq; duo-
 rum prophetarum locũ imitatus est, qui scripsit Apo-
 calypsim.

calypsim. Et ciuitas nō habebit opus luce solis, quoni-
 am dominus omnipotens lumen eius erit. Porrò nō esse
 lucem nisi in Ecclesia, testatur Esaias eodem, quod mo-
 dò citauī capite, de his agens, qui nō receperunt fidem
 Euangelicam: Quia ecce tenebræ operient terram, &
 caligo populos. Super te autem orietur dominus, &
 gloria eius in te uidebitur. Mox subiicit de ijs, qui reli-
 cta patria, superstitiōe crediderunt Euangelio: Et am-
 bulabunt gentes in lumine tuo, & rēges in splendore
 ortus tui. Ad hæc quum ait, ὁ πᾶς χιλιᾶδας, non ad-
 dit quarum rerum, complectens uniuersa commoda in
 unum conflata, quæ non possunt homini contingere
 extra Ecclesiam. Nam quæ potest esse felicitas homi-
 nis, si in tenebris ambulet? Quandiu militamus in hoc
 tabernaculo, per fidem intuemur solem. At in illo cœ-
 lesti templo non est nisi unus dies: quia non est trans-
 mutatio, nec uicissitudinis obumbratio, nec ulla erro-
 ris aut ignoratiæ nebula lucē offuscat. **AETERNI-
 TAS ENIM NESCIT ORTV MET OC-
 CASVM.** Interim tamen ambulare in luce fidei, &
 simplici animo sequi eum, qui dixit: Qui sequitur me
 non ambulat in tenebris: beatius est omnibus opibus,
 regnis, glorijs & oblectamētis huius mundi. Hæc stul-
 ta dictu uidentur, quibus **CHRISTVS** nondum
 aperuit oculos. Verum si perconteris eos, quorum cor-
 dibus illuxit **CHRISTVS**, num uelint pietatis ia-
 ctura

Et ut totum mundum lucrifacere, detestabuntur & abominabuntur sermonem tuum. Norunt enim quantum bonum sit, quod iam uelut arram tenent, & quam inestimabile sit illud, ad quod mox sunt transferendi. Nunc illud mihi spectato, quanto desiderio teneatur domus DEI, qui hæc loquitur: Elegi abiectus esse in domo DEI mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Quid est Abiectum esse? Iacere in limine aut uestibulo & conculcari? quod mendicorum est? Tanta autem est Ecclesie maiestas & felicitas, ut quod in ea cõtemptissimum est, longè præstet omnibus mundi splendoribus. Sicut in cœlesti Hierosolyma, multæ sunt māsiones, quarum infima tamen potior est omnibus regum palatijs: sic in Ecclesia uelut in magna domo, diuersi generis uasa sunt, quorum aliud est alio honoratius, & tamẽ quod in his uilissimum est, preciosius est uniuerso mundo. In corpore hominis naturali, membrũ aliud alio est præstantius. Functiones quidem diuersæ sunt, sed eodẽ spiritu uegetantur omnia. Sic in corpore CHRISTI mystico, quod est Ecclesia, diuersi sunt ordines hominũ, diuersa munia donaq; spiritus, omnes tamẽ membra sunt CHRISTI, & eandem expectant hæreditatem. Quod hĩc infimũ est, sublimius est omni fastigio mũdi. Pes humani corporis beatior est oculo suis, aut canis, & ea partes, per quas egerũtur recremẽta cibi ac potus,

tus, in humano corpore, beatiore sunt capite asini. Hic obiter Propheta aperit fontem, quam ob rem pleriq; mortales, uel non accedunt ad Ecclesiam, uel recedunt ab Ecclesia, uel eiekti ob culpã, grauãtur redire. Qui tument honoribus mundanis, nolunt deponere camelii gibbos, ut per humile ingrediantur ostium. Et ex historijs discimus, complures hæresiarchas esse factos, quòd ad episcopi dignitatem non admouerentur. Itaq; maluerunt primum tenere locum inter canes & sues, quàm inter oues CHRISTI mediocri esse loco. Hæc stulta ambitio genuit nobis, Basilides, Marcionnes, aliãq; inauspicata nomina. Sed quid cõsequuti sunt infelices? Apud homines sibi conflarunt sempiternam ignominiam, apud DEVM meruere gehennam. Quantò satius erat, uel ignotissimum esse inter oues Ecclesiæ, modò nomen habeas scriptum in libro uitæ? Simili tenentur amentia, qui quum magnis ac manifestis criminibus meruerint submoueri à consortio Ecclesiæ, tamen recusant profiteri poenitentiam, ut Ecclesiæ reconcilientur. Humile & abiectum esse putant arceri ingressu, nudo capite nudisq; pedibus stare in uestibulo, flexis genibus introeuntiu preces implorare, gestare pro purpura saccũ, pro unguentis cõspergicimere. Quid in causa? Quia nõ uident quanta sit dignitas, quãta felicitas, quãta securitas uersari in atrijs domini. Quanta uilitas, quantumq; periculum uel ad

horam

horam esse extra domum Dei. Vidit hæc ille Deo charus Theodosius imperator, qui maluit uniuersum imperij strepitum deponere, & in abiectum pœnitentium ire locum, quàm non esse in domo domini. Illi ipsi pœnitentes cultu squalidi, ieiunijs attenuati, lachrymis & mœrore confecti, qui tanquam mendici iacent in limine domus Dei, multò feliciores sunt, quàm, qui sub satana regnant in tentorijs impietatis. Siquidem hi, si modò uerè pœnitent, licèt corpore sint extra domum Ecclesiæ, animo sunt intus. Quid est igitur, quod tanto ardore desiderat propheta, per Christi faciem obtinens Deum? ut uel in extremo angulo, aut limine domus Dei uersari liceat, & uel inter abiectissima Christi membra censeatur, extra quem nulla cuiquam est spes salutis. Sed si ad limen domus Dei uel accedamus uel redeamus, parata est misericordia domini, quæ subleuat infirmitatem nostram, ut proficiamus ad perfectiora. Parata est ueritas domini, ut abundemus in omni scientia spiritali, parata est gratia domini, ditans nos spiritalibus charismatibus. Postremò parata est gloria domini, quæ nos transformet in imaginem Christi. Christus ueritas est. Christus iusticia nostra est. quem si sequamur antecedentem, fit quod dicit Esaias: Et anteibit faciem tuam iusticia tua, & gloria domini colliget te. Misericordia condonat errorem, ueritas illuminat mentem ne reuoluaris in errorem: gra

*tia instruit donis spiritus, ut conuersus confirmes fratres tuos, & quàm plurimos ab impietate reuoces, quemadmodum ait beatus Dauid, expertus misericordiam domini magnam, ac per Nathan ad ueritatem reuocatus: Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Hoc est, quod hìc sentit Propheta. Quia misericordiam & ueritatem diligit DEVS, gratiam & gloriam dabit dominus. Similiter & Paulus, per domini misericordiam reuocatus à furore persequendi, & per ueritatem Euangelicam edoctus uiam domini, deniq; per gratiam sancti spiritus præclaris donis locupletatus, factusq; uas & organum electum, eò profecit ut etiam in medijs afflictionibus in domino gloriaretur. Quanquam potest hic uersiculus & aliter intelligi, ut misericordiæ diuine sit, quòd trahimur ad cognitionem ueritatis, iuxta uerbum Hieremie 31. Ideò attraxi te miserans. Tum ut ueritas sit hominis, confitentis sua mala, & agnoscentis gratuitam DEI misericordiam. Hoc enim sentit Psalmus 50. Ecce ueritatem dilexisti, incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Dauid quandiu celabat peccatum suum, mendax erat, & fucum facere conabatur, non hominibus tantùm, sed & DEO. Verùm DEVS ex sua misericordia per Nathan prophetam, reuocat eum ad ueritatem confessionis: declarans inutiliter celari peccatum apud homines, quum
oculos*

oculos DE I nemo possit fallere. Misericordiam reuocantem & ueritatem confitentem, sequitur gratia & gloria. Peracto enim luctu poenitentiae, & ita castigatis membris, ut quemadmodū antea seruierant iniquitati ad iniquitatē: ita facta templa spiritus sancti, seruiant iusticiæ ad iusticiam, fit ut glorietur Ecclesia illic superabundare gratiam, ubi abundarat peccatum, & inter Angelos maior sit gratulatio super uno peccatore reuocato, quàm super nonagintanouem iustis. Non est quidem absurdum, quod adfert Augustinus, ueritatem referens ad fidem DE I in promissis. Solus enim ille uerax est, quum sit omnis homo mendax: non quòd semper fallant homines, sed quòd in ipsis non sit praeflare, quod pollicentur, incerti an in proximum diem uicturi sint. Quandiu circumferimus hoc mortale corpusculum, multis iniurijs multisq; periculis obnoxium, misericordia domini circumuallat nos undiq; scuti uice, ne reuoluamur in uicia. Veritas DE I in promissis fulcit erigitq; mentes nostras, ut comēptis huius uitæ bonis pariter ac malis feramur ad cœlestia. Cōcinit huic sensui, Psalmus 35. Prætende, inq̄t, misericordiam tuam scientibus te, & iusticiam tuam ijs, qui recto sunt corde. **IUSTICIA REDDIT CUIQUE QVOD SVVM EST.** Quid autē reddet nobis Deus, qui nulli cuiq; debet? Nihil enim habemus, quod illius benignitati nō oportet acceptū ferri. At aliud est

liberalitas, aliud iusticia. Verùm & illud iusticiæ genus est, præstare quod gratuito promiseris. Hac ratione Deus seipsum nobis quodam modo debitorem constituit: ut licet ipsum ob merita nostra non possimus appellare, ob promissa tamen appellare possimus. Quòd si nos meminerimus officij nostri, ille non recusat uocari iniustus, si minus præstet, quod pollicitus est. Venite, inquit, & arguite me dicit dominus. Hanc Dei iusticiam appellat Dauid, quum ait: Ut iustificeris in sermonibus tuis & uincas cum iudicaris. Prorogat interdum expectationem nostram Deus, fallit nunquam: interim qui non norunt illius ueritatem, obmurmurant ac dubitant, quemadmodum illi duo discipuli, quum aiunt: Nos sperabamus quòd esset redempturus Israhel. Quum & discipulos ingens habebat mœror, quòd quia nō credebant eum resurrecturum, putarent sibi data uerba. Quod hinc ex Hebræo uertit Hieronymus, & alij quidam, id ita discrepat ab eo, quod transtulerunt septuaginta, ut non uideatur eius generis esse uarietas, que frequenter accidit ex eo, quòd eadem sententia uarijs effertur modis, aut ex iisdem uerbis alius alium sensum colligit. sed apparet scripturam Hebraicam in alijs codicibus uariasse. Id usu uenit interdum, quum scriba aut interpres elementi similitudine deceptus, aliud pro alio legit, aut quum diuersa litterarum distinctio, diuersum efficit sensum. Nam quod ex

Hebræo

Hebræo reddunt, sic habet : Quia sol & scutum dominus Deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Quæ lectio si Germana est, solem posuit pro ueritate, quæ est Christus, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: scutum pro misericordia protegente credentes aduersus omnes insultus satanæ. Sicuti loquitur Psalmus trigessimus tertius, Sperâtes in domino misericordia circumdabit. Quanquam & Paulus hortatur, ut sumamus scutum fidei. & alius Psalmus dicit: Scuto circumdabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno. Vis igitur tutus esse ab omni malo? Ne circumferaris omni uento doctrinæ, sed quod è scripturis diuinis tradidit nobis Ecclesia catholica, firma fide teneamus : quod præcipit simplici obedientia seruemus, quod promittit, alacri spe expectemus. Simpliciter ambulantes non deerit neque misericordia, neque ueritas, neque grata, nec ullum bonorum genus, quod ad beatitudinem pertinet. Eo'que subdit. Dominus non priuabit, siue non fraudabit bonis eos, qui ambulant in innocentia. Pro quo septuaginta uerterunt ἐν ἀκρίαις, quòd magis sonat simplicitatem omnis expertem fraudis ac malitiæ. Columbinos animos, amat spiritus sanctus. Dabit hic gloriam synceræ conscientie, in futuro dabit ineffabilem illam gloriam. Interim arrabone tam precioso contentus, expecta bona futuri sæculi spe gaudens, ut uerè & ex animo dicas

cum propheta: Domine uirtutum, beatus homo, qui sperat in te. Atq; hæc est complurium psalmorum clausula. Frequenter enim repetendum est, quod oportet semper infixum esse mentibus nostris. Secundus psalmus ita desinit, Beati omnes, qui confidunt in eo. Quartus: Quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me. 26 ita, Expecta dominum, uiriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum. 30 ita Viriliter agite, & confortetur cor uestrum, omnes qui speratis in domino. 32. In nomine sancto eius sperauimus. 35. Non delinquent omnes, qui sperant in eo. 36. Saluabit eos, qui sperauerunt in eo. Item 41. & 42. ad spem in DEO figendam hortantur. Similiter & 63. & 130. Nec est ista uulgaris spes, quam nobis tanto studio commendant literæ sacræ. Agricola sperat à DEO letum agrorum prouentum, nauta prosperam nauigationem, grauida felicem partum, egrotus conualescentiam. At uir pius, qui uerè sperat, hoc est, spem omnem fixit in domino, plena fiducia totam sollicitudinem conijcit in DEVM, persuasus siue læta obtigerint siue tristia, siue mors, siue uita, omnia per DEI misericordiam cessura in bonum, inscrutabili sua sapientia sic temperantis res mortalium. Itaque quum beatus sit homo domine uirtutum, qui fiduciam omnem in te collocauit, nec id fieri possit, nisi sit intrà domum tuam Ecclesiam, dignare quæso aperire oculos

oculos omnium nostrum, ut uidentes quàm sint amabilia, quàm pulchra, quàm tranquilla, quàm tuta, quàm felicia tabernacula tua: rursus quàm his dissimilia tabernacula impietatis, positis opinionum & adfectuum dissidijs, eodem sensu, eademq; sententia concordēs uersemur in illa beata sodalitate sanctorum omnium, ut uerè de nobis dici possit: ECCE QUAM BONUM ET QUAM IUCUNDUM HABITARE FRATRES IN VNVM. Nunquam autem coalescemus in unum, nisi pariter spem nostram ponamus in Christo Iesu rege Sion ac domino nostro, & ad illum unū spectemus omnes. Vbi regnat ambitio, ubi pecuniæ studium, ubi peruicacia, ubi cæcus fauor, aut odium cæcius, ut pertendamus tueri quidquid semel diximus aut scripsimus, ubi in gratiam partium probamus, quæ scimus esse improbanda, aut odio priuato damnamus, & ea, quæ piè dicta: denique ubi quisque ad se spectat & undique trahitur funiculus contentionis, non potest res ad concordiam redigi. Reputemus quàm sit stultum sic odisse mores quorundam Pontificum aut sacerdotum ac monachorum, ut ipsi fiamus illis deteriores. Deterior enim est, qui recedit ab Ecclesiæ consortio, & in heresim aut in schisma demigrat, quàm qui impurè uiuit saluis dogmatibus. Cum hoc, perquàm iniquum est, nos ad aliorum uicia lynceos esse, ad nostra ipsorum talpis cæ-

ciores, & in aliorum oculis uidere festucam, ipsos tra-
 bem in oculo circumferentes. **HOMINES CVM
 HOMINIBVS VERSAMVR.** Quamquam
 grauius fateor, peccant, qui in potestate constituti pub-
 lica, non meminerunt officij sui. Tamen populi perui-
 cacia, sepe numero in causa est, ut qui præsunt, alij
 sint, quàm esse conueniret. Sic populus Israheliticus
 pro mitissimo Samuele, accepit superbum Saulem.
**PLACABILIOR ERIT ALIENIS ER-
 RATAIS, QVI PRIVS SVA IN SPE-
 XERIT.** Præcipuum est discordiæ seminarium,
 quòd sinistro tantum oculo proximorum uicia intue-
 mur. Claudatur ille sinister, & dexter uicissim ad eo-
 rum uirtutes aperiatur. Si uirtutum candidi fuerimus
 aestimatores, leuius offendemur alienis uicijs. Inter fra-
 trem ac fratrem, inter uxorem ac maritum non con-
 stat amicitia, nisi uicissim inter sese ad quædam uicia
 conuincant. Quomodo igitur constabit totius Ecclesiæ
 concordia, si quisque ad alterius uirtutes lusciosus, ad
 uicia tales habet oculos, qualia sunt specula quædam,
 quæ faciem oppositam & multò maiorem reddunt &
 deformiorē? Dolendum est tam multos esse monachos
 qui præter uestitum ac frigidas ceremonias minimum
 habent religionis: tã multos esse sacerdotes, qui nec ca-
 stè uiuunt, nec sacris uacāt literis: nōnullos etiam abba-
 tes & episcopos, qui minimū differāt à prophanis prin-
 cipi-

cipibus aut satrapis. Sed interim dissimulamus, quàm multi sint inter illos, pij, sobrij, docti, deq; Repub. benemerentes, in diuitijs pauperes, in dignitate modesti, in potentia mites. Nec cogitamus quantò nos essemus ferociores, si tot rebus ad licentiam inuitaremur. Expedit igitur, ut plebs, quæ dissimulatis sacerdotum uirtutibus, uicia tantùm uidet exaggeratq;, suam inspiciat manticam, à tergo in pectus reuolutam. Quotus quisque est opifex, ut ab infimis incipiam, qui in præstanda opera fidelis est, in mercede exigenda æquus. Nec enim temerè natū est illud uulgò celebre prouerbium,

IN SUA QVENVQVE ARTIFICEM ARTE FVREM ESSE.

Iam quod omnino genus rerum est, quod illi non corrumpant quæstus gratia? Quot modis uiciatur triticum ac farina? quot modis uinum ac cereuisia? quot modis pannus reliqua que texta? Omitto nunc in promissis perfidiam: in commercio supercilium ac morositatem, ut propemodum com modius sit cum rēge quopiam aut Cardinale agere, quàm cum Latomo, qui uix habet domi undè cœnet. Qui tales sunt in seruili sordidoq; opificio, quales probabile est futuros, si ad eorum dignitatem euehantur, quorum mores ferre non possunt. Vulgus sacris iniuriarum... continentiam incesti sacrilegij, ac uiolati uotitulis exaggerant, sibi ut liberis ac solutis blandiuntur. Atqui, ne errent, nemo Christianus ad peccan-

dum liber est, omnes religiosissimo sacramento sunt adstricti, nisi fortè ludum esse credunt, quod in baptismo professi sunt. Si infami cognomine uocantur apostatæ, qui à Benedicti aut Francisci instituto desciunt, quantò magis eo nomine digni sunt, qui in baptismo mundi contemptum professi, toto animo seruiunt mundo, & à Christo imperatore transeunt ad satanam? Iam adulterium crimen, quod apud ethnicos gladio, apud Iudeos lapidatione puniebatur, neutiquam leue est, utcumq; nunc pro ioco ducitur. Quòd si quis propius inspiciat, inueniet fraudibus, rapinis, periurijs referta omnia. Vt ne commemorem interim, quantum malorum lernam, tegat umbra belli. Nihil attinet hic de magistratibus inferioribus loqui, deq; ijs, qui ob nobilitatis titulum sibi uolunt licere omnia, de que principibus. Quocumque uertas oculos, heu nimium multa est querelarum materia. Sed hæc est rerum humanarum natura, maris in morem multa secum deferre, que malis abesse. Mutat sæpè uicia, ponit nunquam. Quid igitur superest, nisi ut se quisq; discutiat, & omnes ad Christi misericordiam cõfugiamus? Quædam uicia leuiora sunt, quàm ut expediat asperam ad-mouere medicinam. Quædam minore religionis incommodo dissimulantur, quàm exagitantur. Porro que grauiora sunt, quàm ut oporteat dissimulare, manum doctam & artificem requirunt, ne nobis eueniat

quod

quod solet imperitis medicis, qui dum parùm dextrè admovent remedia, pro morbo extingunt hominem, aut ex leuiore malo reddunt immedicabile. Pleraque paulatim ac per occasionem irreperunt, ea paulatim ac per occasionē tollenda sunt, si fieri queat absq; graui tumultu: sin minus, dissimulanda, donec ipsa dies porrigat occasionem commodiorem. Eadem dexteritate utendum est in dogmatibus. Quidam dum impotenter uociferantur, *Hæresis, hæresis, Ad ignem, ad ignem*, in peiorem partem interpretantes, quæ dicta sunt ambigè, per calumniam deprauantes, & quæ piè dicta sunt, plurimum fauoris conciliarunt ijs, quos exitio dignos iudicabant. Rursus qui sub Euangelij plausibili titulo moliantur ea, quæ ex diametro pugnant cū Euangelio, uehementer adiuuerunt partes eorum, quos oppressos uolebant. Itaque dum illi nihil omnino patiuntur innouari, hi nihil sinunt relinqui, tempestas orta est penè insedabilis, & dum utrinque nimium tenditur funiculus contentionis, fit, ut utraque pars rupto fume in tergum cadat. Non quòd Ecclesia concidat, quæ nixa saxo immobili Christo, nullis turbinibus concutitur, sed de quibusdam hominibus loquor, qui causam Ecclesiæ tuentur, magno quidem zelo, non enim dicam malo, sed non secundum scientiam. Non dū eò processit hoc morbi, ut sit immedicabile. Extingui potest hoc incendiū, si materiã igni subtrahamus.

Preci-

Præcipuus autem huius tumultus fons, sunt impij mores hominum. Non est quòd alij in alios culpam reijciamus. Primum hoc humani generis exemplum est, sed ut per se prauum, ita nobis infelix : Mulier deceptit me, serpēs deceptit me. omnes iram domini prouocauimus, restat ut omnes ad illum simul sincero corde conuertamur: ille ut est exorabilis, uicissim conuertetur ad nos, atque hos inconditos rerum motus uertet in tranquillitatem, nobis eodè pro nostra quamulacunque portione adnitentibus. Quo pacto inquis, id fiet? Sit unusquisq; quod esse debet: sint Pontifices Pontifices, Christi uicarij sincero corde gregis dominici curam agentes. Sint Principes Principes, diuinæ iusticiæ ministri, tanquam Deo reddituri rationem: quem hòc magis oportet ab illis timeri, quò liberiores sunt à timore hominum. Magistratus bona fide Rempublicam administrent. Monachi perfectionem, quam titulo profitentur, moribus præstent. Sacerdotes noctes ac dies meditentur in lêge domini, quò possint esse sal populi. Qui laici sunt, sint quod dicuntur: non præeant, sed reuerenter obtemperent sacerdotibus, fideliter pareant principum legibus, in sua quisq; opificio prebet suam conscientiam summo illi κατὰ τὸ γινώσκῃ. Nam beati Lucae uerbo libenter utimur. Qui negociator est, bona fide negocietur: qui molitor est, bona fide sit molitor: qui pistor est, bona fide sit pistor: qui faber est, bo

na fide sit faber: qui uestiarius est, bona fide sit uestiarius, fiduciam habens in eo, qui non deserit rectos corde: atque item de cæteris dicendum est. Nemo suis uicijis hoc nomine blandiatur, Ita mos est, sic nemo non facit. Ne circumspicias, ô bone, quid alij faciant, sed quid abs te fieri uelit supremus ille iudex, cuius oculos nemo fallit, ad cuius tribunal omnes sistendi sumus, siue régés, siue inopes erimus coloni. Ibi non ualebit hæc tergiuersatio, Ita mos est, sic nemo non facit. Interim ponatur ambitio, & perimax uincendi studium, faceßät fauores cum priuatis odijs, consiliscat dementis rixæ surda uociferatio, ita demum elucescet ueritas illa pacifica. Accedat illa συνκατάβασις, ut utraq; pars alteri sese nonnihil adcommode, sine qua nulla constat concordia Sed hætenus obsecundetur, ut ne moueantur τὰ ἀκίνητα, & hætenus feratur hominum infirmitas, ut paulatim inuitentur ad perfectiora. Illud autem omnibus penitus infixum esse oportet, nec tutum esse, nec ad fouendam concordiam utile, temerè desciscere ab ijs, quæ maiorum autoritate tradita sunt, quæq; longo seculorum usu consensuq; confirmata. Nec quidquam omnino nouandum est, nisi huc aut cogat necessitas, aut insignis inuitet utilitas. De libero arbitrio, spinosa est uerius, quàm frugifera disputatio. Et si quid de hoc querendum est, in Theologicis diatribis sobriè discutiatur. Interim inter nos illud consensire sa-

tis

tis est, hominem ex suis uiribus nihil posse, & si quid
 ulla in re potest, totum eius deberi gratiæ, cuius mune
 re sumus quidquid sumus, ut in omnibus agnoscamus im
 becillitatem nostram, & glorificemus domini misericor
 diam. Conueniat inter nos fidei plurimum esse tribuen
 dū: modò fateamur & hoc esse peculiare spiritus san
 cti donum, idq; multò latiùs patère, quàm uulgus homi
 num credit, nec omnibus adesse qui dicunt, Credo Chri
 stum pro me passum esse. Concedamus fide iustificari,
 hoc est, purificari corda credentium, modò fateamur
 ad consequendam salutem necessaria charitatis opera.
 Neque enim uera fides potest esse ociosa, quū sit fons
 & seminarium omnium bonorum operum. Quin po
 tiùs distinguamus iusticiam, repurgantem mentis no
 stræ domicilium, quam rectè dixeris Innocentiam: &
 iusticiam ornantem ac locupletantem eam bonis ope
 ribus? DEVS propriè nulli debitor est, nisi forsi
 tan ex gratuito promisso: quanq̃ & hoc ipsum ut præ
 stemus promissi conditionem illius est munificentia:
 non tamen reiiciendum est mercedis aut meriti uoca
 bulum, quòd DEVS quæ in nobis, aut per nos opera
 tur, pro sua bonitate acceptat ac pensat. De uerbis
 nulla sit digladiatio, modò de re conueniat, nec interim
 ingerantur auribus imperitiæ multitudinis illa πρῶτον
 δεῖν: Nihil refert qualia sint nostra opera, tantum ha
 beto fidem & seruaberis. Et, homo quidquid agit, ni
 hil aliò

hil aliud, quàm peccat: quæ ut in aliquo sensu uera sint,
 tamē ab imperitis aliò rapiuntur, quàm expedit. Quē
 admodum & illæ uoces, Christus pro nostris peccatis
 dependit. An ille pro nobis mortuus est, ut nos uiua-
 mus in peccatis: an potius ut semel illius sanguine loti,
 abstinemus ab omnibus inquinamentis? Mortuus est
 & resurrexit, ut ipsum imitantes, moriamur pecca-
 tis, & in uitæ nouitatem resurgamus. pro nobis cru-
 cem gestauit, sed idem clamat: Qui non tollit crucem
 suam quotidie, non est me dignus. Cæterum, qui domi-
 num suis sceleribus quotidie, quod in ipsis est, crucifi-
 gunt, ijs mors illius adeò nihil profutura est, ut cessura
 sit in grauem supplicij accessionē. Pij cuiusdā adfectus
 est credere, preces ac bona opera uiuentium prodesse
 defunctis, præsertim si hæc illi dum uiuerent, facienda
 curarūt. Tantùm admoneantur, qui funebres pompas
 ac Missas gloriæ causa instituunt, perdere mercedem
 suam: ac certius esse lucrum, si quod morientes legant,
 uiui ac sani in pios usus erogent. At quibus hoc non-
 dum persuasum est, ne obstrepant aliorū simplicitati,
 sed ipsi tantò benigniùs subleuent pauperum inopiam,
 tantoq; feruentiùs incumbant bonis operibus, quò mi-
 niùs credunt defunctos, uiuorū benefactis iuari. Reli-
 giosi itē adfectus est, credere Sanctos ac Sanctas, quos
 DEVS adhuc mortali corpore grauatos tanti fecit,
 ut ad illorum preces, dæmones expulerit, mortuos ad
 uitam

uitam reuocarit, nunc quoque nonnihil apud eum posse. At quibus diuersa sedit opinio, pura mente synce-
 ra' que fide inuocent patrem, filium & spiritum san-
 ctum, ne obturbent odiosè ijs, qui citra superstitionem
 implorant diuorum suffragia. Superstitio, quam fateor
 in inuocatione cultuq; Diuorum esse plurimam, coar-
 guenda est: pius ac supplex adfectus interdum toleran-
 dus est, etiam si sit cum aliquo coniunctus errore. Ut
 nostra uota non sentiant Diui, sentit tamen Christus,
 qui & amat simplices animos, si minùs per Sanctos,
 certè pro sanctis dabit nobis, que petimus. Qui seue-
 runt in diuorum imagines, non prorsus abs re conci-
 tati sunt ad eum zelum, licèt immodicum mea quidem
 sententia. Nam horribile crimen est, Idololatria, hoc
 est, simulachrorum cultus: qui tametsi iam olim subla-
 tus est è moribus hominũ, tamen periculum est, ne tech-
 nis demonum eodè reuoluantur incauti. Sed quum sta-
 tuaria & pictura olim inter liberales artes habita sit
 tacita poësis: plus interdũ representans adfectibus ho-
 minum, quàm homo quamuis facundus possit uerbis ex-
 primere, & Plato agnoscens poësim plurimum habere
 momenti ad Remp. bene secus uè instituendam, non om-
 nes poëtas submouerit ex illa, quam fingit ciuitate,
 sed Homerum tantum, aut Homeri similem, qui dijs,
 ac deorum filijs attribuit adulteria, puerorum amo-
 res, furta, mendacia, impotentes iras, dissidia, aliq;
 uicia

uicia, quæ nemo bonus Reip. gubernator ferret in suis ciuibus, aut frugi pater familiâs in uxore, liberis aut famulis: corrigendum erat, quod per imagines irrepserat superstitionis, utilitas erat seruanda. Vtinam omnes omnium ædium parietes haberent uitam IESV CHRISTI decenter expressam. In templis autem quemadmodum in Aphricano concilio decretum fuit, ne quid recitaretur præter scripturas canonicas, ita cõueniret nullam esse picturam, nisi cuius argumentũ in canonicis scripturis cõtineretur. In peristylis, porticibus & ambulachris possent & alia pingi ex humanis historijs desumpta, modò facerent ad bonos mores. Stultas uerò aut obscœnas aut seditiosas tabulas oportuit non solum è templis, uerum etiam ex omni ciuitate sublatas esse. Et quemadmodum blasphemiae genus est, sacras literas ad ineptos ac prophanos detorquere iocos: ita graui pœna digni sunt, qui dũ pingunt canonicarum scripturarum argumenta, de suo capite miscent ridicula quædam, ac sanctis indigna. Si libet ineptire, à Philostrato potiùs petant argumenta. Quanquam sunt & in ethnicorum annalibus multa argumenta, quæ idiotarum oculis utiliter exponi possent. Ergò cui persuasum est, diuorum imaginibus, quoniam non sentiunt, nihil habendũ honoris. fruantur suo sensu: ne tamẽ obstrepãt ijs, qui citra superstitionẽ sic uenerãtur imagines eorum amore, quos representant,

G   quem-

quemadmodum noua nupta spōsi absentis amore ex-
 osculatur anulum aut strophium ab illo relictum aut
 missum. Hic adfectus D E O non potest ingratus esse,
 qui non è superstitione, sed ab abundantia quadã amo-
 ris proficiscitur. Idem sentiendum est de ijs, qui simili
 adfectu exosculantur ossa alias ue reliquias sanctorũ .
 In his Paulus, opinor, cōcederet, ut in suo quisq; sensu
 adquiescat. Noui Theologum, qui cū uideret quen-
 dam per cœmiterium eūtem, nam erat iter publicum,
non aperire caput ad signum crucifixi, haud quidem
 studio, sed intentum fabulis comitum, quibuscum deam-
 bulauerat, miro zelo dixit ad suos cōfabulones, ausim
 iurare illum esse Lutheranũ. Illud profectò nō rectè:
 quemadmodum altera pars peccat, odiosè obstrepens,
 nō superstitioni, sed simplici religiosoq; adfectui non-
 nihil tribuentium imaginibus. Illud citra noxam om-
 nibus potest inculcari, diuos ac diuas, optimè coli imi-
 tando uitam illorum. Itidem quibus nondum persua-
 sum est horum temporum sacramentalem confessio-
 nem, fuisse ab ipso C H R I S T O institutam, seruent
 eam ut rem salutarem multisq; commendabilem utili-
 tatibus, ac multorum seculorum usu comprobata.
 Vt autem illa tum tutior sit, tum minùs grauis, magna
 ex parte in nobis situm est. Videlicet si diligamus in-
 tegrum, eruditum, ac silentij tenacem sacerdotem, nec
 eū ambiguis ac perplexis sermonibus remoremur, ut
 percon-

percontando cogatur uelut expiscari crimina, sed simpliciter tanquam coram DEO aperiamus ea duntaxat, quæ certo sunt letalia uulnera. Quod genus sunt, adulterium, homicidium, furtum, ebrietas enormis ac uoluntaria, obtrectatio maliciosa, quod homicidij aut ueneficij genus est, periurium, fraus, rapina, aliq; huius generis seu factio perpetrata, seu certo animi proposito destinata. quibus enim nihil defuit præter occasionem, iam perpetrarunt. Absit autem repetendi confessionem superstitio, absit, anxietas enumerandi commissæ & circūstantias, aut totā iterandi confessionem apud alium sacerdotē, si quod crimen in priore fugit. Præcipua cura sit, ut quod admissum est, detestemur, & in pristinum remigremus adfectum. Illud omnium caput est, sic instituere uitam, ut non incidamus in ullum crimen letale. Id qui potest, liber est ab onere cōfitendi. Leuiores culpas uitare uix cuiquā concessum est in hac uita: at non difficile est auxiliante Deo, uitare crimina ei, qui semel sit radicatus in charitate DEI ac proximi. Hoc igitur fundamentū ante omnia iaciendum ac stabiliēdum est in animis nostris. Quod si accidat in crimen prolabi, nō est necesse protinus ad sacerdotem currere, sed ad DEVM ilico confugiendum est. Cum illo statim redeundum in gratiam. ut sacerdoti quoque confitearis expectanda est temporis oportunitas. Cōsultum tamen est culpas, de

G 2 quibus

quibus dubitas, criminales sint necne, sacerdoti quum oportunum fuerit referare. Idē dico de factis, de quibus ambigis, utrū legitima sint an non. Complures enim perplexi casus incidūt in uita mortalium, ueluti de usura, de matrimonio, de restituēdo, de uotis. Qui credunt eam, ut nunc est, à CHRISTO institutam, tantò obseruent religiosiūs, sinantq; alios in suo sensu adquiescere, donec sacrosancta synodus aliquid expressius de hoc pronūciarit. Hoc pacto fiet, ut nec scindatur omnino Christiana concordia, nec mores infirmorum in omnē licentiam prouant. In Missam si quid superstitionis, aut sordium irrepserit, æquum est corrigere. Ipsam Missam quur usq; adeo execremur, nō uideo. Constat psalmodia, qui dicitur introitus, doxologia, precatio, sacris canticis, recitatione uerborum propheticorum aut Apostolicorum, quam uocant epistolam, recitatione Euangelij, professione fidei catholica, gratiarum actione, quam appellant Eucharistiam, ac religiosa commemoratione mortis Dominicæ, rursus precatationibus, inter quas est precatio Dominica: dein sequitur pacis Christianæ symbolum, mox communio: rursus sacrum canticum, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populum uelut in suam tutelam receptum, DEO benedictione tradit atque commendat, ut perseuerent in adfectu pietatis, mutuaq; charitate. Quid in his non pium ac uenerandū? Quos
 offen-

offendit sordida turba conductitorum sacrificulorū, submoueant indignos, dignos retineant. Quibus non placent profæ, præsertim indoctæ, licet eas prætermittere. Neque enim Romana Ecclesia ullas nouit profas. Similiter & cantionem, quam nunc in nonnullis templis canunt, post consecratum corpus & sanguinẽ Dominicum, pro pace, aut contra pestilẽtiã, aut pro felici prouentu frugum, sine religionis detrimento liceret omittere. Id enim omnino præter ueterem morem inductum est. Nam id temporis olim populus non cursitabat ad uidendũ id, quod sacerdos ostendit, sed prostratus humi corporibus, animis in cœlum erectis gratias agebat CHRISTO redẽptori, qui nos suo sanguine lauit, sua morte redemit. Nihil porrò tale nouit ecclesia Romana. In sacello Põtificis, nõ est nisi unicũ altare, & unicũ sacrũ. Quin & hodie in multis Ecclesijs Romanã imitantibus, nõ licet priuatim sacrificare duntaxat id tẽporis, quum summũ peragitur sacrum. Illorum insolentia est arguenda, qui cum summi sacrificij tempore ambularint nugantes de rebus friuolis, proprium requirunt sacerdotem, qui ipsis propriè sacrificet: aut in uespertino cultu, quemuis obuium arripiunt sacerdotem, qui ipsis separatim dicat uespertinas laudes, etiam si iam suas absoluit: qui si recuset, sic cõmouentur, ut periculũ sit, ne illi pugnos in faciẽ ingerant. Adeò quod publicũ est contẽnitur, & quisque

uata quærit. Si nõ placet in templis illud modulata musica genus, & organorum cantus, possunt citra pietatis iacturã omitti: si placet, curãdum est ut illa quoq; musica sit digna templo D E I. Iam & illud nõ rectè fit in quibusdam Ecclesijs, ut ob musicorum aut organorum cõcentum omittantur aut decurtentur ea, quæ sunt præcipua. Hora propè cõsumitur in prosa, ac decurtatur symbolum fidei, & omittitur precatio Dominica. Nec minimum temporis absumunt illa uocum caudæ, ad singulos uersus in longum productæ. Atqui præstabat cultum solënem, nullis superuacaneis uerti in tædium. Ad superstitionem uergunt tot peculiaria Missarum argumëta, Missa de spinea corona, missa de tribus clauis, missa de præputio CHRISTI, missa pro nauigãtib; pedestri aut equestri itimere peregrinãtib; pro sterilibus, pro grauidis, pro parturientibus, pro feбри quartana aut tertiana laborantibus. Hæc & huius generis multa facilè possent uel tolerari uel corrigi. Nec erat necesse ut Missam tot sæculis receptam, quasi rem pestilëtẽ, & impiam exigeremus. Iam quæ quidam tradiderunt de qualificatione, de merito principali & secundario, de opere operante & operato, poterant inter humanas opiniones seponi, donec super his quoque synodus pronunciaret, aut suo quẽq; arbitrio relinqueret. Sacrificij atq; immolationis uocabulum ueteres sacri doctores non horruerunt. Christi

stus semel mortuus, nō moritur iterum, fateor, sed unicum illud sacrificiū mysticis ritibus quotidie quasi renouatur, dum ex illo fonte inexhausto nobis nouā sub inde gratiam elicimus. Immolamus hostiam pro uiuis ac defunctis, dum pro illis patrem per filij mortē obtestamur. Postremò, quum omnis precatio, laus & gratiarum actio rectè dicatur sacrificium, maximè nomē hoc cōuenit in Missam, hæc omnia sacratius continentem. Sunt qui requirant in Missa cōmunionem. Sic fateor fuit à Christo institutū, & olim ita cō uenit obseruari. Verū id quō minus fiat, haud stat per sacerdotes, sed per laicos, in quibus heu nimīū refrixit charitas. Cœlestis ille cibus nō est obtrudendus inuitis, aut nauscantibus, auidè petentibus non negabitur. Nunc quæ possit esse communio, quum quibusdam in locis templa ferè sint uacua communionis tempore? Quidā adpersi mox abeunt domum, & ante introitū faciunt exitum. Alij post auditum & nō intellectum Euangelium abeūt. Atqui posteaquam sacerdos dixit, Sursum corda, et, Gratias agamus, tū præcipuæ populi partes erāt, quādo tacente sacerdote quisq; cum DEO loquitur. Atq; interim illi fabulantur in foro, aut potant in popina. Quanq̄ & hi uerecūdius faciunt ijs, qui toto sacro nugātur in tēplis. Deniq; tæctsi inter sacrificantē & adsiētēs nō est signorū sacramentaliū cōmūnio, quæ nec olim inter oēs fuit, est tamē sacræ doctrinæ,

pie exhortatiōis, precationis, laudis et gratiarū actiōnis cōmunio. Commune est igitur, quod uiuificat, illud cōmune nō est, quod sine illis nihil prodest. Sed obijci tur scrupulus de adorando. Si in Eucharistia totus est CHRISTVS, quur nō est adorandus? Quanquam Christus in eo sacramento est, sub ratione cibi ac potus, ut summa cum animi puritate sumatur, non ut ostentetur, aut in ludis publicisq; pompis circumferatur, aut in equo circum arua uehatur. Id nequaquam est ueteris exempli, sed in hoc multitudinis adfectui plus satis indultum est. Quidam sibi ualde pij uidentur, si quoties sacerdos sinit uideri corpus domini, undique adcurrant, ac è proximo defixis oculis intueantur. Quantò religiosius erat cum Publicano procul à cācellis abstinere, et corpore humi fuso, mēte adorare crucifixum? Nullus est tam stolidus, ut humanam Christi naturam adoret pro diuina, aut ut panem & uinum adoret pro CHRISTO. Quoniam autē nemo certus est, an sacerdos uerè consecrauerit, præter ipsum unum, nullus adorat ibi CHRISTVM, nisi sub tacita cōditione, & tamē id, quod in Christo propriè adoratur, nusquam nō adest. Adde huc, quòd nullum sit sacramentum tam humile cui nō adistamus nudis capitibus quum administratur, uelut in baptismo, in cōfirmatione puerorū. quid sentiunt igitur, qui putāt idolatriā esse, si huic sacramēto caput aperiant, etiāsi
Chri-

Christi corpus & sanguis tantū ibi sint in sacro signo. Quot porrò uidemus sacramentariorum formas Quoties ipsi suam mutarunt sententiam, quoties alienam reiecerunt? Nam & nuper exortus est, qui tam impiam de hoc sacramento sententiam commemus est, ut totum sustulerit sacramentum. Neq; enim Sacramentum dici meretur, quod nullo externo signo, sed tantū animi cogitatione peragitur. Hæc qui faciunt, utrū sibi uidentur talis ludere, an de grauissimis rebus disputare? Quòd si ambigunt, ut ipsa declarat res, quantò satius erat in eo perseuerare, quod nobis tradiderat Ecclesia catholica? Tradidit autē ibi uerum esse corpus & sanguinem domini, haud dubiè quin uiuum. Quòd si credimus in sepulchro diuinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore domini, quantò credibilius est, eam à uiuo corpore non esse separatam in sacramento? Itaq; si in hoc concordēs essemus, cetera quæ disquiruntur, quomodo sit ibi corpus & sanguis domini, sub panis substantia, an sub speciebus panis an uini, & quid accidat sumpto corpori, & si quæ sunt his similia, poterant in synodo definiri. Nunc dum quisq; de re tanta, quod libet, comminiscitur, non ne illud unicū piarum mentium solatium ac delictum, quodammodo in nauseam uertimus? Turbam festorum dierum, quos uel Episcopi multitudinis ad festibus indulgentes induxerunt, uel Romani pontifices causis non

necessarijs instituerunt, ipsi facile patiētur abrogari: quod genus sunt festum Conceptionis & Natiuitatis uirginis matris. item, festū Præsentationis in templo. Et haud scio an expediret nullum omnino festum solenne indici, nisi cuius argumentum extet in sacris literis. Diem dominicum semper excipio. Facile patiētur esse festa pauciora, modò ea, quæ supersunt, maiore religione celebrentur. Non est omnino prophanus dies, quo licito labore citraq; fraudem paratur, quod uxorem alat ac liberos, aut proximi subleuet inopiam. Festa, quæ sodalitates sibi priuata cōstituūt authoritate, unà cū ipsis sodalitatibus à magistratu tollenda sunt. Nihil enim aliud sunt, quàm Comi et Bacchi cōuenticula. De lectum ciborum ac ieiunia non indixit Ecclesia nisi ad sanitatem corporis & animi. Itaq; qui piscium esu periclitantur, aut ieiunio & ualeitudinem corporis & animi uigorem ledi sentiunt, hos nequaquam obligat Ecclesiæ cōstitutio. Qui uerò sentiunt se ex abstinentia carniū et ieiunio & corpore et animo melius habere, quæ rogo contumacia est, uelut in odium Ecclesiæ hoc reijcere, quod tãtam adfert utilitatem? Hic igitur nullus alium dijudicet. uescens nō insultet abstinentibus, abstinentes nō condemnent uescentes, iam si causa non sit euidentis. Suo domino stant aut cadunt. Idem sentio de cæteris Episcoporum constitutionibus, quæ si piæ sunt, si utiles, si æquæ, ob hoc ipsum seruandæ sunt, quòd

quòd tales sunt: & si displicet lègis uocabulum, ample
 ctamur eas tãquam salubria consilia. Si seruus de lapi
 de emptus, dat tibi consilium utile, auscultas & obtem
 peras, non quia seruus dedit, sed quia est in rem tuam.
 Et nos eorum consilia reijcimus, qui publica dignitate
 præminent, quiq; nobis patrum ac doctõrũ loco sunt?
 Hæc eò spectant, non ut quæ dicimus, pro certis habe
 ri uelimus, aut præeamus Ecclesiæ qui l sit statuendum,
 sed ut interim dum adparatur synodus, ipsi dissensio
 num causas omnes quantum in nobis est, amputemus:
 nihil per uim ac tumultum agamus, neq; cuiq; hoc faci
 amus, quod si nobis fieret, cœlum ac terram ac maria
 inclamaremus: neq; quẽquam ad nouam religionem à
 qua abhorret, perpellamus. Aequissimum enim est, ut
 qui sibi religionis causa uim fieri nolunt, ab alijs eam
 abstineãt: præsertim quum hîc quoq; melior sit causa,
 tam longi præscriptione temporis sese tuentium. Hæc
 admonitio ad utrãq; partem attinet: si moderata συγ
 κατάστασις præmolliat dissidiorũ paroxysmum, fiet
 ut synodi medicina felicius operetur ad concordiam.
 Sic enim medici, qui usquã porrigant ualidum pharma
 cum, leuibus quibusdã ac blandis potiunculis, Sirupos
 illi uocant, præparant corpora. Hoc exemplũ utinam
 omnes imitemur. At uereor ne sint, qui uel ob inopiam
 iudicij, uel ut ipsi sint in tuto, properet sic exulcerare
 omnia, ut frustra coeat synodus. Quis autem malus ge
 nius

nus effascinauit infelices anabaptistas? Nam audio hos errore falli magis, quàm incitari malitia, ut ad istum modum in proprium ruant exitium. Non sufficit illis baptismus, qui mille quadringentis annis suffecit Ecclesiæ catholicæ? Nam temporibus Augustini tam uetus erat consuetudo tingere infantes, ut huius exempli author ignoraretur, admodumque probabile esset, ab ipsis Apostolis fuisse inductum. Quanquam enim non est expressum in sacris libris, quod Apostoli baptizarint infantes, tamẽ ex his sumitur non leuis coniectura. **1. Cor. 1** Paulus enim fatetur se baptizasse tres familias, Crispi, Caij, & Stephane. Et apud Philippenses noctu baptizauit carcerarium cum uniuersa familia. Et Petrus in **Actis 10** baptizauit Cornelij non solum familiam, sed etiam cognatos ac necessarios, quos ille sub aduentum Petri conuocarat. In his familijs probabile est fuisse nonnullos infantes aut pueros. Christus ait, Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris. Et Apostolorum principes Petrus & Paulus diligenter admonent, ut Christiani ciues obtemperent regibus ac præfectis licet idololatri. Volunt seruum baptizatum fideius etiam seruire hero suo, quàm antea fecerat, & isti grauantur parere principibus eodem lauachro tinctis, eandem professis religionem? Dicuntur exigere à suis rerum omnium communitatem. At ista quidem fuit aliquandiu temporibus Apostolorum in primordijs Ecclesiæ nascentis, ne tum quidem
inter

inter omnes Christianos. Nam latius propagato Euangelio, non pouit seruari communitas, exitura uidelicet in seditionem. Hoc ad concordiam est ad commodatius, ut rerum proprietas ac dispensandi ius sit penes legitimos dominos, charitas uerò faciat usum communem. Nunc audimus apud Bohemos exori nouū Iudæorum genus, Sabbatarios appellant, qui tanta superstitione seruāt Sabbatum, ut si quid eo die inciderit in oculum, nolint eximere, quasi non sufficiat eis pro Sabbato dies Dominicus, qui Apostolis etiam erat sacer, aut quasi Christus non satis expresserit, quantum tribuēdum sit Sabbato. Beatus Paulus anathema minatur Angelo, qui uel coelitus adferret aliud Euangelium, quàm ipse tradiderat. Nunc multorum animos adeò cōspicimus uacillantes, ut si uel obscurissimus homuncio proferat nouum dogma, licet absurdū, inueniat discipulos. Vnde tanta uacillatio in animis Germanorum, qui semper cæteris nationibus fortitudinis & constantiæ laude præcelluerunt? Quid nobis felicius, si positis disidijs cōcordes uersetur in domo domini? Agit hoc summo studio Carolus Cæsar, agit idem Romanorum, Hungariæ, Bohemiæq; rex Ferdinandus, princeps singulari pietate præditus. Nec Christianissimus Gallorum rex in hoc negotio suo cognomini non est respōsurus. Nec Anglorum rex obliuiscetur, se nō ita pridem defensoris fidei catholici speciosum meruisse titulum. Qui
Cle-

Clementis pontificis ingenium propius norunt, pollicentur illum ad æquissimas conditiones descensurum, modò sarciatur Ecclesiæ pax. Nec de futura est eruditorũ Cardinalium æquitas. Res, auspice Christo, feliciter cessura est, si cæteri quoque principes ac ciuitates huc intendant animũ. Iam nimium diu rixis indultum est: uel delassati quæramus concordiam. Si domini lenitas nos prouocat ad licentiã, quæ ad poenitentiam debebat inuitare, uerendum est ne furor fiat læsa sæpius patiëntia: & quod de Iudæis scripsit Paulus, perueniat in nos ira DEI in finem. Ne regum quidem mansuetudine abuti consultum est. Non ignorât illi uires suas, sed pro sua clementia, mollioribus, si fieri possit, remedijs huic malo mederi malunt, quàm cauterijs aut secti onibus. Fortasse nos credimus dormire Cæsarem: at is planè uigilat in hoc negotio. lētior est, sicut OPORTET PRINCIPEM SVMMA POTENTIA PRAEDITVM, NON ESSE PRAECIPITEM IN REBUS GERENDIS. sed tamen ille tandē perficit, quidquid animo destinauit semel. Rēgis Ferdinandi bonitas, & animus planè philosophicus, qualem in principe requirit Plato, nō meretur contemptum, sed abundantio rem reuerentiam, ac religiosiorem obediētiam. NVNQVAM HABERE FELICEM EXITVM AVSVS CYCLOPICI, ET INCONSULTA TEMERITAS

ECCLESIAE CONCORDIA. III

RITAS, *Sed ut uerissimè dixit ille uates acutissimus,*
 VIS CONSILII EXPERS MOLE RV
 IT SVA, VIM TEMPERATAM DII
 QVOQVE PROVEHVNT IN MAIVS.
 Erzò si moderatis cõsilijs, adfectibusq; sedatis, incubue
 rimus ad sarcendam Ecclesiæ concordiam, fiet quod
 uaticinatur Esaias: Et sedebit populus meus in pulchri
 tudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ & in requie
 opulenta: iamq; simul omnes uno ore nobis inuicẽ gra
 tulantes dicemus, Quàm amabilia tabernacula tua do
 mine uirtutum.

F I N I S.

CLARISS. DOCTISSIMO QVE VI
 RO D. DES. ERASMO ROT. Domino
 in maioribus obseruando, Iulius Pflug
 S. D.

LACIT *charitas, in quam infixus*
sum, Ecclesiæ, ut quamuis ipse illi
præsidium adferre haud possim,
de omni tamen statu eius cogitare
nõ desinam: ex quo certè ipso ube
rem capio fructum. siue in mētem
uenit mih, quod consoletur, siue quod terreat. In quo
rum ego cogitatione ita uersor, ut altero animus meus
recreetur,

recreetur, altero uerò muniatur contra casus impeden-
 tes. MALVM ENIM CVM ADVENIT
 DIV ANTE PROVISVM, LEVIVS
 ESSE SOLET. Accedit eodè singulare quod-
 dam officij uinculum. Nam cùm publicum in Ecclesia
 munus sustineam, & si ad eam constituendam facultas
 mihi non suppetit, uoluntate tamen mihi eò est incum-
 bendum. Itaq; quum aliam officij tribuendi rationem
 inire nequeam, facile adducor, ut tuam tuiq; similium,
 qui & doctrina & autoritate florèt maximè, fidem im-
 plorem. Hæc eò ad te scripsi, ut ad causam, quæ mihi
 cum omnibus bonis communis est, intelligas priuatum
 etiam officium accedere, ut si nimius fuerim in urgendo
 des ueniã mihi, quum me illò adfectio haud iniusta ra-
 puerit. De statu autem religionis est omnino ut scrip-
 sisti: id enim re ipsa experior. Nec enim hoc tempore
 facile occurrit, quod animũ leuet ægritudine: cùm præ-
 sertim scelerum eorum, ob quæ plagas illas, & eas qui-
 dem iustas DEVS nobis infligit, nullum faciamus fi-
 nem. Quòd autẽ cogitas rudem sumere, istud tibi pro-
 fectò per eum, qui tribuit ut posses hominum generi
 præclaram operã nauare, nunquam licebit: & eò qui-
 dem minùs, quòd ut extrema cygnorum uox consue-
 uit esse suauissima: ita sanctissimæ esse solent uoces ex-
 tremæ optimi cuiusq;, qui eas êdit unà propè cum spi-
 ritu extremo. Et si igitur habes, quo repudies typogra-
 phorum

phorum postulata, non tamē reperies, quemadmodum ei, qui iure quodam suo imperare poterit, satis facias, nisi pareas. Sed quid ago? Ita tecum quodammodo loquor quasi senectus tua non & operosa sit, & planè talis, ut eam nobis diuturnam fore sperem. Quin animum ad ea, quæ tu nobis præclara parere non desinis, conferens, intellige haud obscure ijs, quæ à te optimus quisque desiderat, non modò non orbari senectutem tuam, sed etiam augeri. Vigent enim in te omnia ea, quibus rei Christianæ prodesse possis: & haud scio an magis etiam, quàm in ætate florente. Quæ quidem res spem ostendit fore, ut in quam Ecclesiam multa tua officia extant, de ea diu bene mereri possis. Atque hæc quidem amarissimis literis tuis prouocatus scribenda putavi, non ut te ista ætate atq; autoritate uirum ipse homo iuuenis atque rudis monerem, sed ut in quem me duceres sermonem, sequerer. In quo ipso, dum breuitatem uito, uerbosior & ineptior nescio quo pacto fui, quàm deceret. Venio nunc ad Iulium Camillum & Augustinum Eugubinum: quorum alterum cum Venetijs essem, de facie noui tantum, cū altero uerò cōgressus et locutus sum sæpè, qui me ea re deumciebat sibi, quòd mihi quotiescūq; uellem, faceret potestatem introeundi bibliothecam Antoninam. Amphitheatrum Camilli si eam nobis utilitatem adferre posset, quã pollicetur, libenter me facerem unum è spectatoribus in eo. Ac si

apud te disceptantem causam dicit eloquentia, iam uicit. Nam (si te bene noui) contra eam nunquam tu statures, cuius beneficio tantus es, ut uiuas in oculis omnium ferè gentium. Itaque nihil attinuit Camillum eam ad pedes tuos abijcere. Sed illi potius placãdi fuerunt, qui negant cum eloquẽtia cognitionem rerum coniungi posse: quasi uerò iniquitatẽ loqui, sit sapere. Iam uerò tuam ad Eugubinum epistolam, iamdudum legi. in qua tu illum amanter sanè, & singulari cum grauitate mones. Qui, utinam obtemperasset tibi. Nam sic ferè fit, ut quam quisq; uoluptatẽ maledicendo capit, eam malè audiendo amittat. Qua in re euentus cum ipsa iusticiæ æquabilitate bellissimè congruit. Quò magis miror quid homini uenerit in mentem, cunctam nostram tanta contumelia adficere. Quòd si te optima monẽtem audire nolisset, suam tamen ipsius rationem si adhibuisset in cõsiliũ, uirus illud in nos tam turpiter non euomisset. Sunt certè in singulis nationibus, qui sub figura hominum immanitatem gerũt belluarum. Sunt item, qui cum ingenio, tum uerò etiam uirtute excellent. Hoc qui negat, nã is aut rudis est in cognitione rerum humanarum, aut planè impudens. Qui igitur uniuersæ alicui nationi in opprobrijs obijcit, quæ sunt certorum ciuium labes, qua id tãdem fronte facit? Cur non potius laudat ob certorũ ciuium uirtutes? id quod cum officio boni uiri multò est coniunctius. Non'ne

qui

qui ita reprehendit, idem sentit se patriam quoq; suam, cum in eodem uel simili sit crimine, premere & tacita quasi sententia sua damnare? Sed quid si non tam uicia exprobrat, quam uirtutes in finitima uicia detorquet? Ut cum animi altitudo hominum nostrorum atq; uirtus, quæ in periculis contemnēdis lucere solet, feritati tribuitur. Quod si quis Germanorum, quibus ingenia Eugubinus adimit, uellet in hoc genere ingeniosus esse, non ne quæ multò uel præstantiss. sunt ea ad speciem turpē faciliè orationis uicōuertere posset? Nulla enim uirtus est, cui nō uicium aliquod sit finitimum. Quò facilius id, quod honestum est atq; bonum, dicendo eò potest traduci, ut malum esse uideatur. Rectè igitur tu, qui prudentiam Eugubini requiris, cum præsertim multi sint nostrorum hominum, si commoueant sese, sentiat ille Germanis neq; ingenia, neq; facultatem orationis, neq; maximarum rerū scientiam deesse. Quanquam res ipsa pro hominibus nostris loquitur etiam si nullum faciant uerbū: quòd multa iam extant signa, eaq; illustria, non solum ingenij illorū, sed etiam eximiæ doctrinæ. Adde quòd ipsum Eugubini institutū, ei acerbitatē istam exprobrare uidetur. Quid enim ab officio hominis Christiani, sacerdotis, & Theologi alienius esse potest, quàm in eo, quo se profitetur religionem defendere, tantū acerbitatis effundere? & cōtrā, quàm lex mutui amoris sancit, multos bonos uiros de

Se nihil tale merētes tā insigni iniuria adficere? Sed de his Eugubinus ipse uiderit, ego quod ad me attinet, malle illum isto maledicendi genere supersedisse. Faueo enim hominis honori. Quòd si fecisset, maiorem proculdubio fructum industriæ suæ cepisset : nec eam, ad quam se excitauit bene audiendi rationem, ipse in dubiū uocasset. De Guilhelmo Budæo, quæ scripsisti, ea me singulari adfecerunt uoluptate. Ille enim ita se gerit, & ea nobis adfert, ut mihi uideatur natus esse ad lucem rectis studijs inferendam. Lætor igitur uirum illum in eo etiam nunc cursu esse, quem iamdudum magna sua cum gloria tenet. Hic si tantum apud suos auctoritate ualet, quantum excellens eius doctrina & uirtus, quæ uno omnium ore celebratur postulat, & gaudendum est certè omnibus bonis, & præclare cum Gallijs ipsis agitur. Hæc ferè ad epistolam tuam. Iam uerò ne te fugiat quò loci sint res nostræ, sic habeto : Religionem aliquantò perturbatiorem esse, quàm fuit ante hac, & ortus est nuper nescio quis terræ filius, qui conatur nouum malum inuehere. Negat enim necessaria esse ad Eucharistiam uerba Christi, quibus ea consecratur : quin nec speciem panis aut uini necessariam esse, sed satis esse, si motu interiori cordis Eucharistia capiat. Ita cum hic ad spiritalem manducationem referat omnia, id agit, ut possit sacramentum ipsum funditus tollere. Sed DEVS tamen pro sua misericordia

nos respexit, cuius diuino beneficio effectum est, ut au-
 thore in uincula coniecto, hæc hæresis oppressa sit an-
 teà, quàm in uulgus proferretur. Nôui præterea, quod
 scribam nihil sanè est, & arbitror satis multa esse hæc,
 præsertim ad te uirum nunquam satis uacuum. Sed ma-
 lui tamen multus esse, quàm non declarare me ijs, quæ
 scripsisti, ualde delectari: de quibus certè tecum quasi
 loquens quãta uoluptate perfusus sim, inde perspicias
 facilè, quòd finem dicendi ægrè fecerim. Non igitur
 mihi uisus es garrire (qua tu uoce uteris) sed
 aptissimè grauissimèq; loqui, & tantò me
 uehementiùs amare, quantò lōgiores fu-
 erunt hæ literæ tuæ. Quarè tam me
 tibi beneficio obstrictū sentio,
 quàm qui maximè: cumq;
 mihi nihil esse possit an-
 tiquius, quàm ut
 gratitudinem
 meam erga
 te quibus
 cunq;
 possim rebus testificer: ma-
 gnum mihi beneficium dederis, si ostenderis
 in qua re officium meum tibi præstari uelis. Vale.

Litij III Non. Maij, Anno M. D. XXXIII.

H 3 DES.

DES. ERASMVS ROT. CLA-
 RISS. LL. DOCTORI IOAN
 NI RINCO S. D.

LITERAE tuæ uir ornatissime,
 quibus & pro tua prudentia sa-
 gaciter diuinas imminentes Ger-
 manie calamitates, & eas piè de-
 precaris, permouerunt animum
 meum, ut ad omnipotentem illum
 pacificatorem, & ut Paulus uocat μεσίτην, precatio-
 nem conscriberem, qua simul omnes dominum, iratum
 quidem ut uidetur, sed exorabilem appellemus. De non
 mouenda Camarina, amanter tu quidem ac fideliter,
 sed serò mones. Et merebatur hoc quorundam
 scurrilis improbitas, nec deerant amici, qui per
 literas huc hortarentur. Bene uale amico-
 rum candidissime. Friburgi V die
 Martij, Anno à Christo nato,
 M. D. XXXII.

PRECATIO AD DOMINVM IE
SVM PRO PACE ECCLESIAE.

DOMINE Iesu Christe, qui pro tua omnipotentia condidisti creaturam omnem uisibilem pariter & inuisibilem: pro tua diuina sapientia ordine pulcherrimo gubernas ac digeris uniuersa, pro tua ineffabili bonitate seruas, tueris, ac uegetas omnia: pro tua immensa misericordia restituis luxata, reformas collapsa, mortua reuiuificas: dignare quæsumus tandem ad unicè dilectam tibi sponsam Ecclesiam flectere uultū tuum, sed illū placidū ac propitium quo serenas omnia, quæ in cœlis, quæ in terris, quæ supra cœlos infraq; terras sunt flectere digneris oculos: illos mites ac misericordes, quibus Petrū Ecclesiæ tuæ summum pastorem intuitus es, ac mox respuit, quibus turbam palantem adspexisti, & misericordia cōmotus es, quòd ob inopiam pastoris errarent, uelut oves disipatæ disiectæq;. Vides pastor bone, quàm uaria luporum genera irruperint in caulas tuas, quorū quisq; clamat, Hic est Christus, hic est Christus, ut in errorem pertrahamur, si fieri possit, etiam perfecti. Vides quibus uentis, quibus undis, quibus procellis iactetur tua nauicula, extra quam nulli uis esse salutem. Quid superest, nisi ut illa demersa fluctibus, pereamus omnes?

Hanc tempestatem accersuerunt nobis scelera nostra, agnoscimus & confitemur. Agnoscimus tuam iusticiam, & nostram iniusticiam deploramus, sed appellamus tuam misericordiam, quæ iuxta propheticum psalmū, superat omnia opera tua. Multum iam pœnarum dedimus, tot bellis attriti, tot exactionibus exhausti, tot morborum ac pestilentiarum generibus afflicti, tot inundationibus concussi, tot portentis è cælo minantibus territi, nec inter hæc mala subinde noua lassescuntibus, ullus undecūq; portus apparet, sed atrociora uidentur impendere. Non querimur de seueritate tua mitissime seruator: sed agnoscimus hîc quoq; tuam misericordiam, longè siquidē atrociora merueramus. Verum noli, clemētissime Iesu, perpēdere quid nostris meritis debeat: sed quid tuam deceat misericordiam, sine qua nec Angeli possent subsistere, nedum nos lutea uascula. Miserere nostri redēptor exorabilis, nō quòd ipsi simus digni, sed hæc sancto nomini tuo da gloriam. Ne permittas, ut Iudæi, Turcæ ac cæteri, qui uel non nouerunt te, uel inuidēt tuæ gloriæ, perpetuò glorientur de nobis, dicantq; Vbi est D E V S eorum, ubi redemptor, ubi seruator, ubi sponsus, quem iactant? Hæc opprobria in te recidunt, dum ex nostris malis æstimatur tua bonitas: desertos credunt, quos non intelligunt emēdari. Olim quum in nauī dormires, & exorta tē pestas minaretur omnibus exitiū, ad inclamationē

paucorum

paucorum discipulorū experrectus es, & mox ad uocem tuā omnipotentē, sub sedēre fluctus, cōsiluēre uenti, tumultus subito uersus est in trāquillitatem magnā. Agnouerunt elemēta muta cōditoris imperium Nunc in hac lōgē grauiore tempestate, qua periclitantur nō paucorum corpora, sed innumerabiles animæ, ad totius Ecclesiæ tuæ periclitantis clamorem, rogamus ut expergiscare. Tot hominnū milia clamāt, Domine serua nos, perimus. Tempestas uicit humanam industriā, imò uidemus opitulari uolentium conatus in diuersum cedere. Tua uoce opus est domine I E S V. Tantū dic uerbo, Cōsilefce tempestas, & protinus illucescet optata tranquillitas. Parsurus eras tot sceleratissimorum hominum milibus, si in Sodomis reperti fuissent decē iusti. Nunc tot sunt hominū milia, qui diligunt nominis tui gloriam, qui suspirant decorem domus tuæ, an nō ad horum preces, iram tuam remittes, ac ueterum misericordiarum tuarū recordaberis? Non cœlesti tuo artificio nostram stulticiam uertes in tuam gloriam? Nō improborum mala uertes in Ecclesiæ tuæ bonum? Solet enim tua misericordia tum maximè adesse, quum rebus maximè deploratis, hoīm nec uires nec prudentia possunt opitulari. Tu solus res quālibet discordes redigis in cō ordiam, unicus pacis & autor & tutor. Tu Chaos illud uetus, in quo nullo ordine nulloq; decore cōfusa iacebant discordia rerū semina, digestsisti:

& admirabili ordine, quæ natura pugnant, eterno fœdere sociasti. At quātò turpius est chaos, ubi nulla est charitas, nulla fides, nulla fœdera, nulla legum, nulla præpositorum reuerentia, nullus dogmatū cōsensus? sed uelut in dissono choro suam quisq; canit cantionē? Inter cœlestes orbes nullū est dissidium, elemēta suum quæq; locū seruant, suis quæq; fungūtur muneribus. Et sp̄sam tuam, in cuius gratiam cōdita sunt uniuersa, fines perpetuis disidijs ire pessum? Patieris, ut impij spiritus discordiarū autores, in tuo regno tyrannidem exerceant impune? Patieris illum fortē, quem semel expugnatum deturbasti, rursus occupare tua castra? Quū mortalis inter homines uersabaris homo, ad tuam uocem aufugiebant demonia. Emitte quæsumus domine spiritum tuū, qui dispellat à pect̄oribus omnium tuum adorabile nomē profitentiū, spiritus impios, luxus, auaritiæ, ambitionis, libidinis, uindictæ, discordiæq; magistros, & ut propheticis uerbis utamur: Cor mundum Deus & rex noster crea in nobis, & spiritum sanctum innoua in uisceribus nostris, spiritū sanctum tuum ne auferas à nobis. Redde nobis leticiā salutaris tui, & spiritu principali confirma sp̄sam tuā, ac sp̄sæ tuæ pastores. Per hunc spiritum terrena cœlestibus conciliasti, per hunc tot linguas, tot nationes, tot hominum tam uarias formas in unū Ecclesiæ corpus cōpegisti, quod tibi capiti suo per eundem spiritū cohæret.

eohæret. Eum si dignaberis in omnium cordibus inno-
 uare, cessabunt & illæ calamitates externæ: aut si mi-
 nus cessabunt, certè te diligētibus cedent in lucrū pie-
 tatis. Digere hoc chaos domine I E S V, expandat se
 spiritus tuus super has aquas malè fluctuantium dogma-
 tum. Et quoniã spiritus tuus, qui iuxta prophetæ ser-
 monem cōtinet omnia, scientiam habet etiã uocis: fac
 ut quemadmodū cunctis in tua domo uersantibus, una
 lux est, unum baptisma, unus Deus, una spes, unus spi-
 ritus: ita sit et uox una, catholicã ueritatē profitentium.
 Ascendens in cœlū triumphantium more sparsisti ex al-
 to preciosa missilia, dedisti dona in hominibus, dilargi-
 tus es uaria spiritus tui munera. Rursum ex alto reno-
 ua ueterem munificētiam tuã, da Ecclesiæ tuæ labas-
 centi, quod dedisti nascēti. Da principibus timorē tui,
 ut sic Remp. administrant, tanq̃ breui tibi regum rēgi-
 rationem de singulis reddituri: da throno tuo semper
 adsistentē sapientiã. ut quid sit optimū factu perspici-
 ant animo, factisq; persequantur. Da pastoribus, qui-
 bus tuas uices delegare dignatus es, prophetiæ donū,
 ut arcanas scripturas, nō ex humano sensu, sed ex tuo
 adflatu interpretentur. Da charitatē triplicē, quam à
 Petro stipulatus es, ouium curam illi demandaturus. Da
 sacerdotibus tuis sobrietatis & castitatis amorem. Da
 populo tuo bonã uoluntatē obtemperandi præceptis
 tuis: ac promptitudinē obsequendi ijs, per quos iuxta
 tuum

tuū animū uoluisti res humanas administrari. Ita fiet,
 ut si principes tuo munere, te digna imperent, si pasto-
 res te digna doceant, populus bene imperātibus ac pia
 docentibus obtēperet, Ecclesiæ simul cū ordine redeat
 pristina tum dignitas, tū tranquillitas, ad tui nominis
 gloriā. Niniuitis internecioni destinatis, simul ad pœ-
 nitentiam cōuersi sunt, pepercisti: & spōsam tuā pedi-
 bus tuis aduolutā adspernaberis? Quæ pro sacco ha-
 bet suspiria, pro cinere lachrymas. Pollicitus es ueniā
 ad te cōuersis: sed hoc ipsum tui muneris est, ut quis
 ad te toto pectore cōuertatur, ut omnia bona nostra
 redundent in tuā gloriā. Conditor es, in laura plas-
 ma tuā. Redemptor es, serua mercedem tuam. Seruator
 es, ne sinas eos interire, qui toti pendēt ex te. Dominus
 es, ad se re possessionem tuam. Caput es, subueni mēbris
 tuis. Rex es, da legū tuarum reuerentiam. Princeps es
 pacis, inspira nobis charitatem mutuam. Deus es, mi-
 serere supplicum. esto iuxta Pauli dictum, omnia in
 omnibus: ut uniuersus Ecclesiæ tuæ chorus, concordi-
 bus animis, & consonantibus uocibus pro impetrata
 misericordia gratias agat patri & filio et spiritui san-
 cto, qui ad absolutum concordia exemplum, persona-
 rum proprietate distincti estis, natura unum, quibus
 laus & gloria in æternum, Amen.

GRÆCA LATINE EXPRESSA.

- Pagina 6 ἄσπονδον πόλεμον *bellum perpetuum, atrox, & irreconciliabile, quasi dicas incōfoederabile.*
 11 τυπικῶς *figuratiuè, per umbram quandam.*
 19 ἀγαπητὰ *digna, quæ diligantur.*
 25 κατὰ φεῦγας *secundùm Phryges.*
 30 ἀρετὰς *uirtutes.*
 30 δυνάμεις *potentias. Vide ibidem.*
 31 Δυνάμεων *uirtutum, quæ esse quidē magna possunt.*
 33 ἐπιθυμεῖν *concupiscere. (sunt.*
 33 ἐκλείπειν *deficere. Vide ibidem.*
 33 λειποθυμίαν *defectionem animi. Vide ibidem.*
 37 ψυχικός *animalis.*
 43 ἱεροπρεπής *sacra, diuina*
 49 εὐθυμίαν *rectam animi constitutionem.*
 62 ἀντίληψις *susceptio, apprehensio.*
 64 ἀναβάσεις *adscensus.*
 64 ἀναβαθμοὺς *accliues adscensus.*
 68 εὐλογίαν *benedictionem, Hieronymo interprete.*
 69 ἀρετὴ *uirtus.*
 69 ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν *de fortitudine in fortitudinem, Hieronymo interprete. Vide ibidem.*
 74 εὐδοκίας *beneplaciti. Vide ibidem.*
 77 κοσμικόν *mundanum.*
 78 ὑπὲρ χιλιάδας *super milia.*
 92 καρδιογνώσις *cognitori cordis.*

I N D E X.

- 93 συγκατάβασις *condescensio, cum quis demittit se ultra suam dignitatem.*
 93 τὰ ἀκίνητα *immobilia, non uiolanda.*
 94 παρὰ ὄξια *captum excedentia, admirabilia.*
 118 μεσίτην *mediatorem*

I N D E X L O C O R V M.
 Q V I P R A E C I P V I I N
 hoc libello habiti sunt.

A	<i>Bbates & Episcopi nomine tantum</i>	88
	<i>Abiectum esse, quid</i>	79
	<i>Abraham caro mortua</i>	39
	<i>Abusus in Missis celebrandis</i>	102
	<i>Adamiani nuptias auersabantur</i>	21
	<i>Adamianorum tabernacula</i>	<i>Ibidem.</i>
	<i>Adfectus erga Diuorum imagines</i>	98
	<i>Adfectus erga reliquias Sanctorum</i>	<i>Ibidem.</i>
	<i>Aditus in Ecclesiam fides</i>	61
	<i>Ad limē Ecclesiae accedentibus Dei misericordia praestò est</i>	81
	<i>Adspicere Deum</i>	74
	<i>Adspici à Deo, quid</i>	<i>Ibidem.</i>
	<i>Adulterium apud ethnicos gladio, apud Iudaeos lapide puniebatur</i>	90
		<i>Adul-</i>

I N D E X.

<i>Adulterium hodie non puniri</i>	Ibidem.
<i>Adulterium uariè solebat puniri</i>	Ibidem.
<i>Adsumptio</i>	62
<i>Aeternitas</i>	78
<i>ἀκακία quid sit</i>	85
<i>Alcibiades trepidus</i>	28
<i>Alcibiadi exemit trepidationem animi Socrates</i>	Ibid.
<i>Alexander Magnus ambiit monarchiam</i>	49
<i>Alienis in erratis lyncei, in proprijs cæci</i>	87.88
<i>Altaria domini</i>	55
<i>A maiorum traditis non temerè deciscendum</i>	93
<i>Ambitio</i>	50.80
<i>Anabaptistæ</i>	108
<i>Animalib. brutis natura terminos felicitatis præscripsit</i>	47
<i>Anima quid sit in literis sacris</i>	37
<i>Animi columbini amabiles</i>	85
<i>Animus hominis igneus</i>	48
<i>Animus immortalis</i>	47
<i>Apostatæ qui</i>	90
<i>Archelaus Athanasium liberauit</i>	24
<i>Ariani blasphemi in Christum</i>	21
<i>Aristoteles quare in mare deiectus</i>	34.35
<i>Arsenium abditum seruauerunt Ariani</i>	22
<i>Arsenius Athanasio aperit Arianorum consilia</i>	22.23
	Arse-

I N D E X.

<i>Arsenius clàm ad Athanasium peruenit</i>	22
<i>Arsenius saluus producitur</i>	24
<i>Artifex quisque in sua arte fur est</i>	89
<i>Asaph quid significet Hebræis</i>	14
<i>A terra uiui absorpti</i>	16
<i>Athanasium superare non potuerunt hæretici</i>	22
<i>Athanasius condemnatur</i>	24
<i>Atrienses serui</i>	35
<i>Atrium</i>	Ibidem

B

B <i>Alaam propheta impius</i>	28
B <i>Basilidis tabernacula</i>	21
<i>D. Basilus ad urbes reuocauit monachos</i>	47
<i>Baptismus</i>	108
<i>Beatitudinem ueram, qui non adsequitur</i>	64
<i>Beatus quis</i>	72
<i>Bella multa mala tegunt</i>	90
<i>Benedicere hominibus quid</i>	68
<i>Benedictini inaccessa loca obsidebant</i>	46
<i>Benedictini sint ne præferendi cæteris monachorum ordinibus?</i>	65
<i>Benedictio Dei</i>	68.69
<i>Benefacere quid</i>	68
<i>Bernardinorum & Patriciorum habitationes</i>	46
	Bruno

I N D E X.

Bruno Carthusianus horrenda loca inhabitauit 46

C

C Ainorum tabernacula	21
Cedar Hebræis quid sit	45
Christiana gaudia quid deceat	14
Christiani quidam certis temporib . hodie inuocant Christum	15
Christiani quidam tempora hodie secant	15
Christianorum temporib . Apostolorum certamina	15
Christus congregator	15
Christus Ecclesiæ princeps	56
Christus finis lēgis	6
Christus Iudæus secundum carnem	16
Christus non finit famulos suos egere	10
Christus , quomodo sit filius Coræ , & quando fa- ctus	15
Christus significatur tribus nominibus	14. 15
Christus scutum	85
Christus ueritas	Ibidem
Cibus cœlestis quibus dandus	105
Circumcellionum crudelitas	25
Cognoscere quid sit	48
Communio quomodo à Christo instituta	105
Concilium apud Tyrum cognouit de Athanasio	22
I	Con-

I N D E X.

<i>Concordia Ecclesie optabilis</i>	9
<i>Concordiam Ecclesie tractat psalm. 83.</i>	4. 5
<i>Concordia uera ubi</i>	29
<i>Conductitij sacrificuli</i>	101
<i>Confessio</i>	98. 99
<i>Confessor qualis eligendus</i>	Ibid.
<i>Constantius Cæsar irritatus in Athanasium</i>	22
<i>Conuenticula quorundam nostro sæculo</i>	25
<i>Cor</i>	71
<i>Coram mundo letantes, coram Deo insaniunt</i>	14
<i>Corinthij carnales</i>	32
<i>Coronam beatam qui accipiant</i>	6
<i>Corpus Christi sit ne circumferendum</i>	104
<i>Cyclopici ausus infelices</i>	110

D

D <i>Auid Hebræis manu fortis</i>	14
<i>David saltasse legitur</i>	12
<i>David secundum carnem non uidit Deum</i>	76
<i>Deficere, est proficere</i>	38
<i>Deterior</i>	87
<i>Deus non imputat nobis delicta, quorum semel poenituit</i>	17. 18
<i>Deum unum in trinitate quando primum mundus agnouit</i>	12
<i>Deum</i>	Deum

I N D E X.

<i>Deus quando imputet parentibus filiorum delicta</i>	17
<i>Deus, quem adspiciat</i>	74
<i>Deus quomodo uiuat</i>	29
<i>Deus, quorum Deus</i>	73
<i>Diapsalma</i>	59
<i>Dies dominicus Apostolis erat sacer</i>	109
<i>Dies nusquam nisi in Ecclesia</i>	77
<i>Digladatio uerborum uitanda ubi de re conuenit</i>	94
<i>Discordie præcipuum seminarium quod</i>	88
<i>Dissidia gliscentia</i>	3
<i>Diuorum cultus</i>	96
<i>Dominicani</i>	65
<i>Dominum crucifigentes</i>	95
<i>Dominus faciliè exoratur</i>	92
<i>Donatistarum uasfrices</i>	25
<i>Duo crimina præcipua intentata contra Athanasium</i>	22

E

E cclesie concordia optabilis	3
E cclesie concordiam habet psal. 85.	4.5
E cclesie concordia non constabit sine demissione sui	95

I N D E X.

<i>Ecclesiæ concordia quomodo possit stare</i>	88
<i>Ecclesiæ falsi tutores</i>	91
<i>Ecclesiæ incendium quomodo extinguendum</i>	Ibid.
<i>Ecclesiæ præcepta firmiter seruanda</i>	85
<i>Ecclesiæ qui resistit, Deo resistit</i>	30
<i>Ecclesia inuisibilis</i>	26. 27
<i>Ecclesia nescit finem</i>	60
<i>Ecclesia nunquam concidit</i>	91
<i>Ecclesia uisibilis</i>	27
<i>Ecclesia una</i>	19. 20
<i>Episcoporum constitutiones</i>	106
<i>Exanimari, uiuificari est</i>	38
<i>Excidere sibi, est reddi sibi</i>	Ibidem
<i>Extra Ecclesiam nulla lux</i>	78
<i>Exultatio nostra in quo sit</i>	44
<i>Exultatio spiritualis undè nascatur</i>	38
<i>ἔνδοξια</i>	74
<i>ἔνθυμια</i>	49
<i>ἔνλογια</i>	68
<i>Eunomiani blasphemii in Christum</i>	21

F

F <i>elix nemo in hac uita</i>	47
<i>Felix quis</i>	Ibidem
<i>Festa Iudeis precipua, tria erant</i>	8
<i>Festa</i>	Festa

I N D E X.

<i>Festa non necessaria possunt abrogari</i>	105
<i>Festa sodalitatis Bacchi conuenticula</i>	106
<i>Festum Paschatis</i>	8
<i>Festum Penthecostes</i>	Ibidem
<i>Festum Scenopegiorum</i>	Ibidem
<i>Festum Tabernaculorum</i>	Ibidem
<i>Festum Tabernaculorum quando celebrabatur</i>	9
<i>Fidei multum tribuendum</i>	94
<i>Fidem non esse ociosam</i>	49
<i>Fides</i>	62
<i>Fides, aditus in Ecclesiam</i>	61
<i>Fides donum Dei</i>	Ibidem
<i>Fides fons bonorum operum</i>	94
<i>Fiducia, qua petimus à Deo, undè haurienda</i>	76
<i>Fortis quis</i>	62
<i>Fortitudo</i>	69.70
<i>Franciscani</i>	65
<i>Frui quid sit</i>	48
<i>Funerum pompa</i>	95
<i>Funiculus contentionis</i>	86

E

G <i>Enethliaci non consulendi</i>	41
G <i> Gentium in festis certamina</i>	12. 13
G <i>ibbus cameli</i>	80

I § Gra-

I N D E X.

<i>Gradibus 15. adscendebatur ad templum Iudaicum à Solomone extructum</i>	62
<i>Græcorum, Romanorum, Aegyptiorum olim cultus diuinus</i>	20
<i>Gradus adscensorij & descensorij</i>	64
<i>Gradus externi</i>	65
<i>Gradus pietatis</i>	64
<i>Gradus primus beatitudinis</i>	Ibidem

H

H <i>Abitantes in domo domini</i>	57
H <i>Habitare</i>	Ibid-
<i>Hæresiarchæ multi quare facti</i>	80
<i>Hæresis, quæ κατὰ φύσιν dicta est</i>	25
<i>Hæretici animo non corpore seiuncti à Deo</i>	20. 21
<i>Hæreticorum multæ uirtutes</i>	51
<i>Hæreticorum multa tabernacula aduersùs tabernaculo Dei</i>	21
<i>Hæreticorum proprium</i>	29
<i>Hebraicus sermo ambiguus</i>	5
<i>Hebræis quid significet David</i>	14
<i>ἱεροπρεπὴς uestis</i>	43
<i>Homines hominibus adsumus semper</i>	46
<i>Homini uocabulū admonet nos nostræ fragilitatis</i>	61
<i>Homo ad quid sit conditus</i>	47. 48. 57
	Homo

I N D E X.

<i>Homo sine gratia diuina nihil potest</i>	94
<i>Hostia Deo accepta</i>	54

I

I <i>Anitorum officio functi</i>	
<i>Idiotæ diuitijs metiuntur felicitatem</i>	49
<i>Idololatria</i>	96
<i>Ieiunia quatenus indixit Ecclesia</i>	106
<i>Ignominia, cognominari improbi patris nomine</i>	16
<i>Imagines Diuorum quomodo honorandæ</i>	97. 98
<i>Imagines Diuorum sint ne ferendæ</i>	96. 97
<i>Imaginibus Diuorum sit ne honor habendus</i>	Ibid.
<i>Immolatio quomodo fiat pro uiuis & defunctis</i>	103
<i>Impij quos persequantur</i>	32
<i>In nocte sunt, qui non sunt in Ecclesia</i>	77
<i>Iram Domini prouocauimus omnes</i>	92
<i>Iudæorum tria festa præcipua</i>	8
<i>Iuda Hebræis quid</i>	62
<i>Iugum</i>	52
<i>Iuliani Imperatoris subsidia in pauperes</i>	51
<i>Iulius Cæsar mente defectus</i>	50
<i>Iulius Pflug laudatur</i>	3
<i>Iurare per tēplum & altare, sanctissimum iusiuran-</i> <i>dum</i>	53
<i>Iusticia</i>	83
I 4	<i>Iusti-</i>

I N D E X.

Iusticia, innocentia est 94

L

L <i>Acedemoniorum tabernacula diuersa ab Asi-</i>	20
<i>rum</i>	
<i>Laici munus</i>	92
<i>Laus Iulij Pflug</i>	3
<i>Laqueos diaboli non omnes possumus effugere</i>	44
<i>λειποθυμία</i>	33
<i>Lex aspera</i>	68
<i>Liberi arbitrij disputatio infrugifera</i>	93
<i>Liberi uerè qui</i>	52
<i>Lilia & rose uernum tempus indicant</i>	8
<i>Lumen fidei non omnibus commune</i>	45
<i>Lumen solis omnibus commune</i>	Ibidem

M

M <i>Agistratus inferiores</i>	90
<i>Magistratus qualis esse debeat</i>	92
<i>Mali corui malum ouum</i>	51
<i>Manichei nouum testamentum non recipiunt</i>	29
<i>Marcionis tabernacula</i>	21
<i>Martius priscis initium anni</i>	7
<i>Materia multa querelarum hodie</i>	90
<i>Mediocria bona moderatè expetenda</i>	33
<i>Mendicare panem sit ne turpe</i>	17
<i>Mensium nomina</i> 8	100
<i>Missà</i>	Missà

I N D E X.

<i>Missæ ex quibus constet</i>	<i>Ibidem</i>
<i>Missæ rectè dicitur sacrificium</i>	103
<i>Monachi multi boni</i>	88.89
<i>Monachorum origo</i>	46
<i>Moranos uocamus Iudæos ad fidem conuersos</i>	18
<i>Mulier conspecto filio exanimata</i>	34
<i>Mulier quædam accusabat Athanasium stupri</i>	22.23
<i>Multi boni uiri.</i>	88.89
<i>Mundani</i>	43
<i>Mundo mortui</i>	<i>Ibidem</i>
<i>Mundus</i>	42.43
<i>Munus suum quisq; fideliter exequatur</i>	92

N.

N <i>Aturæ principia quæ</i>	40
<i>Natura humanarum rerum</i>	90
<i>Nemo Christianus ad peccandum liber</i>	89.90
<i>Nicolaitarum tabernacula.</i>	21
<i>Nicolaitis uxores erant communes</i>	<i>Ibidem</i>
<i>Nidum Alcyones in mari suspendunt</i>	40
<i>Nidus.</i>	47
<i>Nidus non figendus in rebus inanibus.</i>	49
<i>Nihil facîle innouandum</i>	93
<i>Noli altum sapere</i>	35
<i>Nulla regia conferenda cum Ecclesia</i>	36

I N D E X.

Numi & amor simul crescunt 49

O

O blatio pauperum turtur	42
Ociosi natura omnes homines	48
Oculis fidei certissimè cernitur	36
Oculos domini nemo fallat	93
Ogdoas decalogum figurans	12
Omnes novum dogma tradentes, suos inveniunt discipul	
Omnes sistendi ad tribunal Christi 71.93	(los. 109)
Opera charitatis ad salutem necessaria	94
Ophitarum tabernacula	21
Oportet principem summa potentia præditum, nõ esse præcipitem in rebus gerendis	110
Organa in templis	102
Organis nõ rectè abbreviari sacras cantiones	Ibidem
Ovis animal imbecille	32

P

P aradoxa	94
Parentum delicta non exprobranda filijs	17
Pascha unum ex præcipuis Iudæorum festum	8
Passeres ex immodico coitu in terram decidunt.	41
Passeris uita sollicitudinis expers, cõmendatur nobis à	
Paulus è lupo ovis factus 32	(domino 41)
Paulus ut passerculus loquitur	42

Pax

I N D E X.

<i>Pax exuperans omnem sensum</i>	8
<i>Peccatum mors</i>	11
<i>Pentecostes festum Iudæis quid</i>	8
<i>Periculum magnū ad horā extra Ecclesiam esse.</i>	80.81
<i>Petendum à D E O cum fiducia</i>	70
<i>Pictura tacita poësis</i>	96
<i>Piè creditur, preces nostras defunctis prodesse</i>	95
<i>Pius adfectus tolerandus</i>	96
<i>Plato Homerum submouit è Repub.</i>	Ibidem
<i>Pontifex qualis esse debeat</i>	92
<i>Precatio perpulchra ad dominum</i>	86
<i>Preces D E O acceptæ</i>	55
<i>Principes quales esse debeant</i>	92
<i>Priscillianistæ quomodo abusi sint sacris literis</i>	29
<i>Propugnator Ecclesiæ Christus</i>	30
<i>Psalmi 83 titulus uariat</i>	s. 6
<i>Publica in potestate constituti, officij sui meminisse debent</i>	88

Q

Q <i>V A dexteritate in dogmatibus tradendis sit utendum</i>	61
<i>Quæ efficiant nos tutos ab omni malo</i>	85
<i>Quæ peccata confitenda</i>	99
<i>Quare uberiores messes det D E V S</i>	10.14
<i>Quibus, & quatenus indicta sunt ieiunia</i>	106
<i>Quid</i>	

I N D E X.

<i>Quid de picturis sentiendum</i>	97
<i>Quid sit caro</i>	37
<i>Quid sub Euangelij titulo moliti sine quidam</i>	91
<i>Quid te fieri oporteat circumspice</i>	95
<i>Quies beata</i>	51
<i>Qui rem perpetrasse dicantur</i>	99
<i>Quomodo confitendum</i>	Ibidem
<i>Quorum animos amet spiritus sanctus</i>	41

R

R egis nomen, cuius nos admoneat	57
Regnum D E I intrà nos	47
<i>Religio templi, uasorum quoq; altariumq; tēpli apud Iudeos magna erat</i>	55
<i>Requies</i>	52
<i>Retrocedendum in quibus non sit</i>	64
<i>Sabaoth Hebræis quid</i>	31. 54
<i>Sabbatarij apud Bohemos exortē</i>	109
<i>Sabelliani blasphemii in Christum</i>	21
<i>Sacerdotes nomine tantum</i>	88
<i>Sacerdotes populi sal</i>	92
<i>Sacerdotum munus</i>	Ibidem
<i>Sacrificium D E O gratum</i>	54
<i>Sancti quomodo colendi</i>	98
<i>Sanctos aliquid apud D E V M posse</i>	95. 96
	Seuire

I N D E X.

<i>Sæuire in Diuorum imagines</i>	96
<i>Salus nulla extrâ Ecclesiam</i>	48
<i>Sapientia</i>	49
<i>Sara quando & undè genuit Isaac</i>	39
<i>Saul pro Samuele Israhelitico populo datus</i>	88
<i>Scenopegiorum festum undè dicatur</i>	8
<i>Schismaticorum & hæreticorum tabernacula qua- lia</i>	24
<i>Sectarum ferax hoc sæculum</i>	5
<i>Sela quid sit</i>	59
<i>Sermo Hebraicus ambiguus</i>	5
<i>Seruum habere patrem, non esse turpe, sed uicijs ser- uire</i>	17
<i>Simpliciter ambulantis nihil deest, quod facit ad bea- titudinem</i>	85
<i>Sion quid Hebræis</i>	51
<i>Socrates quomodo exemerit animi timorem Alcibia- di</i>	28
<i>Spes</i>	86
<i>Spes in solo D E O figenda</i>	Ibidem
<i>Spiritus innouans omnia</i>	38
<i>Spirituum uitalium fons in corde</i>	37
<i>Stupefacti & attoniti undè dicantur</i>	33
<i>Superstitio in confitendis peccatis</i>	99
<i>Superstitio in inuocatione Diuorum</i>	96
<i>Surdos nasci ex Nili ingenti fragore</i>	34
	<i>Suspiria</i>

I N D E X.

Suffiria	41. 42. 43. 44
συγκτάσεις	93

T

T abernacula Sadduceorū & Herodianorum ante Christum	21
Tabernaculorum festum	8
Tabernaculorum festum, quid τυπικως nobis significet	11
Tabernaculum commune Christianis	20
Tabernaculum impijs non commune	Ibidem
Temeritas inconsulta infelicem sortitur exitum	110
Templum Solomonis ethnicis uenerabile	9
Tergiuersatio, Ita mos est. sic nemo non facit, ubi obtineat	93
Tituli uarij psalmi 83	5. 6
Turtur quid commune habeat cum columbis	41
Typi spiritualium rerum	69

V

V arie pro uarijs rebus Missæ	102
Vbi se per hyemē multa animalia cōtimeāt.	40
Vera & perfecta iusticia	6
Veritas pacifica	93
Vernum	

I N D E X.

<i>Vernum tempus in quibusdam psalmis per lilia & rosas indicatur</i>	8
<i>Vicia quædam nolunt medicum, ne simul cum ijs & homo extingatur</i>	90.91
<i>Vicia quædam per occasionem tollenda</i>	91
<i>Vicia quædã propter religionem dissimulanda.</i>	90.91
<i>Vicijs non omnibus asperè medendum</i>	90
<i>Victima DEO grata</i>	54
<i>Videre quid sit</i>	48
<i>Vilissimus sibi quis</i>	42
<i>Vindemias quomodo celebrabant gentes</i>	12
<i>Viri nomen non excludit fœminas</i>	61
<i>Virtutum candidus æstimator</i>	88
<i>Vis chori Deo fidentis</i>	28
<i>Vis consilij expers mole ruit sua</i>	111
<i>Vis temperata in maius prouehitur</i>	Ibidem
<i>Vita innocentia</i>	11
<i>Vitalium spirituum fons ubi</i>	37
<i>Vita nostra lachrymarum uallis</i>	66.67
<i>Vita quomodo instituenda</i>	99
<i>Viuum quid</i>	39
<i>Voluntati propensa non deest diuinum numen</i>	4
<i>Vox turturis</i>	42
<i>Vulnera letalia</i>	99
<i>Vxor Loth in petram salis conuersa.</i>	64

F I N I S.

06.6.11.333

**Gloria sit Christo : fidei concordia nobis:
Errores noscant pectora dura suos.**

Ob. 6. ii. 3331 - 3332

